

Government of Maharashtra
महाराष्ट्र शासन

Performance Budget
कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२७
२०२६-२७

Water Resources Department
जलसंपदा विभाग

1
१

(Irrigation Projects)
(पाटबंधारे प्रकल्प)

*

२०२६

Performance Budget

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२७

२०२६-२७

Water Resources Department

जलसंपदा विभाग

1

१

(Irrigation Projects)

(पाटबंधारे प्रकल्प)

जलसंपदा विभागातर्फे सादर करण्यात येणा-या कार्यक्रम अंदाजपत्रकांची सूची.

List of Performance Budget to be presented by Water Resources Department.

कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचा क्रमांक	कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे नाव
१	जलसंपदा विभाग (पाटबंधारे प्रकल्प) Water Resources Department (Irrigation Projects)
२	जलसंपदा विभाग (जलविद्युत प्रकल्प) Water Resources Department (Hydroelectric Projects)
३	महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे Maharashtra Krishna Valley Development Corporation, Pune
४	विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर Vidarbha Irrigation Development Corporation, Nagpur
५	कोंकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे Konkan Irrigation Development Corporation, Thane
६	तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगांव Tapi Irrigation Development Corporation, Jalgaon
७	गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation, Aurangabad

अनुक्रमणिका
CONTENTS

				पृष्ठे Pages
उपोद्घात Preface	(७)
प्रस्तावना Introduction	(९)
समग्र कार्यक्रम Overall Performance	(११-२४)
संघटनात्मक तक्ता Organisational Chart	(२४ अ)
कार्यक्रम Programme (१)				
एक - धोरण व प्रशासन				
One - Policy and Administration				
१) तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण 1) Technical control and Supervision	(२५)
२) दक्षता पथक 2) Vigilance Squad	(२७)
दोन- मोठे व मध्यम पाटबंधारे				
Two- Major and Medium Irrigation				
१) प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजना 1) PMKSY Pradhan Mantri Krishi Sinchai yojna	(२७)
२) बळीराजा जलसंजीवनी योजना 2) Baliraja Jalsanjivani Yojana	(२८)
३) गुणनियंत्रण ३) Quality Control	(२९)
४) आधार सामग्री संकलन ४) Data Collection	(३०)
५) संशोधन ५) Research	(३३)
६) प्रशिक्षण ६) Training	(३३)
७) सर्वेक्षण आणि अन्वेषण ७) Survey and Investigation	(४०)
८) पूर नियंत्रण ८) Flood Control	(४१)

९) पाटबंधारे प्रकल्पांचे व्यवस्थापन व परिरक्षण	(४९)
१) Management and Maintenance (Irrigation Projects)				

अनुक्रमणिका - चालू
CONTENTS- contd.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
तीन- कृषि विकास				
Three -Agricultural Development				
१) उपसा सिंचन योजना	(४२)
1) Lift Irrigation Schemes				
चार- विशेष सेवा (यांत्रिकी संघटना)				
Four-Special Services(Mechanical Organisation)				
१) यांत्रिकी संघटना	(४४)
1) Mechanical Organisation				
कर्मचारी गोषवारा	(८१-८३)
Personnel Summary				
पदे व वेतनश्रेणी	(८५-८९)
Posts and Scales of Pay				
पाच-				
महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण,				
मुंबई	(४५-५९)

उपोद्घात

महाराष्ट्र शासनाने, अर्थसंकल्पीत सुधारणेचा एकात्मिक भाग म्हणून विकास कार्यक्रम परस्पर हाताळणाऱ्या निवडक विभागासाठी कार्यक्रम अंदाजपत्रकाची पद्धती अनुसरली होती. त्याप्रमाणे त्यावेळच्या पाटबंधारे व वीज विभागाचे १९७०-७१ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक पहिल्यावेळी वित्त विभागाने तयार केले. त्यानंतरची कार्यक्रम अंदाजपत्रके पाटबंधारे व वीज विभागाने वेळोवेळी तयार केली. कार्यक्रम अंदाजपत्रक आता काहीसे संक्षिप्त करण्यात आले आहे. आता १९९२-९३ च्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकापासून पाटबंधारे प्रकल्पांच्या पाण्याच्या वापराबाबतची अधिक सुस्पष्ट संख्यात्मक माहिती देण्यात येते.

जलसंपदा विभागाशी संबंधीत जलविद्युत व पाच पाटबंधारे विकास महामंडळाचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक स्वतंत्रपणे पृष्ठ दोन वर दर्शविलेल्या सुचीनुसार सादर करण्यात येतात. प्रस्तुत प्रकाशनाद्वारे जलसंपदा विभाग (पाटबंधारे प्रकल्प) च्या मागण्या आणि कार्यक्रम यासंबंधीचे २०२६-२७ सालचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक संकेत मान्य अर्थसंकल्पास पूरक म्हणून सादर करण्यात येत आहे.

दिपक कपूर
अपर मुख्य सचिव, जलसंपदा विभाग
महाराष्ट्र शासन

प्रस्तावना

या प्रकाशनाद्वारे जलसंपदा विभागाचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक सादर करण्यात येत आहे. कार्यक्रम अंदाजपत्रकामध्ये संबंधित विभागाने अंगिकारलेल्या कार्याच्या संदर्भात कार्यक्रम व कार्य निश्चित करून त्याचा अंतर्भाव करणे, याबाबत विभागाच्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकात त्या विभागाने ज्या कार्यक्रमासाठी निधी मागितला असेल त्यांचाच समावेश करणे आवश्यक ठरते. त्यामुळे या प्रकाशनात पाटबंधारे या कार्यासाठी जलसंपदा विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली असलेली अर्थसंकल्पीय अनुदाने दर्शविली असून त्याविषयी माहिती सादर केली आहे.

२. महाराष्ट्र राज्यात अपुऱ्या व अनिश्चित पडणाऱ्या पावसामुळे राज्यात वारंवार टंचाईची परिस्थिती उद्भवते. जलसिंचनाची सुविधा उपलब्ध करून दिली तरच दर हेक्टरी उत्पादन वाढविण्याच्या दृष्टीने सध्याची पीक पध्दती बदलून जास्त चांगली पध्दती अवलंबणे शक्य आहे. म्हणून कृषि उत्पादनात सुधारणा करण्याचे व स्थैर्य आणण्याचे व या राज्यातील पीक पध्दतीवर भर देऊन जमिनीची उत्पादकता वाढविण्याचे साधन म्हणून पाटबंधाऱ्याचे महत्त्व अधिक वाढविण्याची आवश्यकता आहे.

३. जलसंपदा विभागाद्वारे सिंचन विकासासाठी पार पाडल्या जाणाऱ्या कार्याच्या विश्लेषणाच्या आधारे पुढील चार कार्यक्रम निश्चित करण्यात आले आहेत :-

- (१) धोरण व प्रशासन
- (२) मोठे व मध्यम पाटबंधारे
- (३) कृषि विकास
- (४) विशेष सेवा.

४. जास्तीत जास्त जमीन जलसिंचनाखाली आणणे तसेच राज्यात अधिक विस्तृत कृषि औद्योगिक पाया निर्माण करण्यासाठी उपलब्ध जलसिंचन क्षमतेचा अधिकतर वापर साधावा असे शासनाचे धोरण आहे.

५. कृष्णा खोऱ्यातील महाराष्ट्राच्या वाटपाचे पाणी पूर्णपणे उपयोगात आणण्यासाठी पाटबंधारे प्रकल्पांची कामे कालबद्ध कार्यक्रमानुसार पूर्ण करण्याच्या हेतूने जानेवारी, १९९६ मध्ये महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे या महामंडळाची स्थापना करण्यात आली. त्यानंतर त्याच धर्तीवर विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर, तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगांव, कोंकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे, गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद या महामंडळाची स्थापना करण्यात आली आहे.

६. सन २०२४-२५ वर्षातील प्रत्यक्ष खर्च, सन २०२५-२६ वर्षाच्या अर्थसंकल्पीय व सुधारीत अंदाज आणि २०२५-२६ वर्षाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज विवरणपत्र-१ मध्ये दर्शविले आहेत. जलसंपदा विभागाचा संघटनात्मक तक्ताही या प्रकाशनात दिलेला आहे.

७. कार्यक्रम अंदाजपत्रक म्हणजे मुल्यांकन अहवाल नव्हे हे सर्वाना मान्य होईल. तथापि, सिंचन विकासासाठी जलसंपदा विभाग पार पाडीत असलेल्या कार्याचे स्वरूप लक्षात घेऊन विविध कार्यक्रमांचे संदर्भात माहिती दर्शविण्याचा प्रयत्न केला आहे.

समग्र कार्यक्रम

१.१) महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे :-

महाराष्ट्र शासनाने जानेवारी, १९९६ मध्ये महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळाची स्थापना महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ अधिनियम १९९६ (महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १५) अन्वये केली. हे महामंडळ दिनांक ०१ एप्रिल, १९९६ पासून कार्यान्वित झालेले आहे. कृष्णा पाणी तंटाला लवादाच्या निवाड्यानुसार महाराष्ट्राच्या वाट्याला आलेले कृष्णा नदीचे ५९९ हजार दशलक्ष घनफुट (टीएमसी) इतके पाणी सन २००० पर्यंत वापर करण्याच्या दृष्टीने राज्यातील सिंचन प्रकल्प, जलविद्युत प्रकल्प आणि पूरनियंत्रणासह लाभक्षेत्र विकासाची कामे यांचे जलद नियोजन, अन्वेषण, संकल्पचित्रे, बांधकाम व व्यवस्थापन इ. करणे हा महामंडळ स्थापनेचा मुख्य उद्देश होता.

१.२) विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर :-

विदर्भातील सिंचन प्रकल्पांना गती देण्यासाठी विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळाची स्थापना विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ अधिनियम, १९९७ अन्वये करण्यात आली. महामंडळाचे कामकाज दि. ३० मार्च, १९९७ रोजी सुरु झाले. उपरोक्त अधिनियमामध्ये दिनांक १३ एप्रिल २००७ रोजी केलेल्या सुधारणेनुसार विदर्भ प्रदेशातील शासनाकडे विहित असेलेल्या सर्व सर्वेक्षणाधीन व अन्वेषणाधीन किंवा बांधकामाधीन पाटबंधारे प्रकल्पांमधील जंगम व स्थावर मालमत्तेचा समावेश असलेल्या मालमत्ता व मत्ता त्यांच्या आस्थापनेसह महामंडळाकडे विहित करण्यात आलेल्या आहेत. तसेच शासनाच्या जलसंपदा विभागाकडून प्रशासकीय मान्यता देण्यात आलेले तथापि विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ (सुधारणा) अधिनियम २००७ अंमलात येण्याच्या दिनांकापूर्वी अर्थसंकल्पीय तरतूद न झालेले असे विदर्भातील सर्व पाटबंधारे प्रकल्प, महामंडळांकडे वर्ग करण्यात आलेले आहेत.

१.३) कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे :-

कोकणातील उपलब्ध जलसंपत्तीचा जास्तीत जास्त वापर करण्याच्या उद्देशाने कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ अधिनियम १९९७ (सन १९९७ चा अधिनियम क्र. (३) अन्वये कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ निर्माण करण्यात आले आहे. महामंडळाचे कार्यालय ठाणे येथे दिनांक ०१/०१/१९९८ पासून कार्यरत झाले.

दिनांक १३ एप्रिल, २००७ रोजी वरील अधिनियमात केलेल्या सुधारणेनुसार कोकण प्रदेशातील शासनाकडे निहित असलेल्या सर्व सर्वेक्षणाधीन व अन्वेषणाधीन किंवा बांधकामाधीन पाटबंधारे प्रकल्पांमधील जंगम व स्थावर मालमत्तेचा समावेश असलेल्या मालमत्ता व मत्ता त्यांच्या आस्थापनेसह महामंडळाकडे विहित करण्यात आलेल्या आहेत. तसेच शासनाच्या जलसंपदा विभागाकडून प्रशासकीय मान्यता देण्यात आलेले तथापि कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ (सुधारणा) अधिनियम २००७ अंमलात येण्याच्या दिनांकापूर्वी अर्थसंकल्पीय तरतूद न झालेले असे कोकणातील सर्व पाटबंधारे प्रकल्प महामंडळांकडे निहित करण्यात आलेले आहेत.

१.४) तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगांव :-

तापी नदीचे महाराष्ट्र राज्याच्या वाट्याचे पाणी उपयोगात आणण्यासाठी व तापी खोऱ्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांना चालना देण्यासाठी तापी पाटबंधारे विकास महामंडळाची तापी

पाटबंधारे विकास महामंडळ अधिनियम १९९७ नुसार दिनांक ०१ जानेवारी, १९९८ रोजी स्थापना करण्यात आली. या महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रात तापी खोऱ्यातील जळगाव, नाशिक, धुळे व नंदुरबार जिल्ह्यातील बांधकामाधीन व भविष्यकालीन प्रकल्पांचा समावेश आहे.

१.५) गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद :-

गोदावरी नदीचे महाराष्ट्र राज्याच्या वाट्याचे पाणी उपयोगात आणणे व गोदावरी खोऱ्यांतर्गत औरंगाबाद, जालना, बीड, उस्मानाबाद, लातूर, नांदेड, परभणी, हिंगोली, अहमदनगर व नाशिक या जिल्ह्यातील सिंचन प्रकल्पांना गती देण्यासाठी शासनाने गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळाची, गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ अधिनियम १९९८ अन्वये स्थापना केली आहे. महामंडळाचा कारभार दि.०१/१०/१९९८ पासून सुरु झाला आहे. या महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रात गोदावरी खोऱ्यातील सर्व बांधकामाधीन व भविष्यकालीन प्रकल्पांचा समावेश करण्यात आला आहे.

जलसंपदा विभागाकडे जलविद्युत प्रकल्पांचे नियोजन, संकल्पचित्र आणि त्यांची अंमलबजावणी ही कामे सुपूर्द केली आहेत. बहुतेक जलविद्युत योजना बहुउद्देशीय असून त्यात विद्युतनिर्मिती, जलसिंचन, पूरनियंत्रण व पाणी पुरवठा यापैकी एक किंवा जास्त बाबींचा समावेश आहे.

२. लघु पाटबंधारे योजना:

२.१ भौगोलिक परिस्थितीप्रमाणे ज्या क्षेत्रास मोठ्या व मध्यम पाटबंधारे योजनापासून सिंचनाचा लाभ मिळू शकत नाही. अशा क्षेत्रास सिंचनाचा लाभ उपलब्ध करून देण्यासाठी लघु पाटबंधारे योजना उपयुक्त ठरतात. लघु पाटबंधारे योजनांची कामे सुमारे दोन ते तीन वर्षात पूर्ण करणे शक्य असल्यामुळे सिंचनाचा लाभ लवकर उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने या योजना महत्वपूर्ण कामगिरी करतात.

केंद्र शासनाने ठरविल्याप्रमाणे २००० हेक्टरपर्यंत सिंचनक्षमता असलेल्या पाटबंधारे योजना लघु पाटबंधारे योजना समजल्या जातात.

२.२ लघु पाटबंधारे योजनांची वर्गवारी खालीलप्रमाणे आहे.

अ) १०० हेक्टर पेक्षा कमी सिंचन क्षमता असलेल्या लघु पाटबंधारे योजनांचे बांधकाम व व्यवस्थापन जिल्हा परिषदेकडून करण्यात येते. त्यामुळे सदर योजना जिल्हा परिषदेच्या म्हणजे ग्राम विकास विभागाच्या अखत्यारीत येतात.

ब) १०१ हेक्टर ते ६०० हेक्टर पर्यंत सिंचन क्षमता असलेल्या लघु सिंचन (जलसंधारण) योजना समजल्या जातात आणि अशा लघु पाटबंधारे योजना जलसंधारण विभागाच्या अखत्यारीत येतात.

क) ६०१ हेक्टर ते २००० हेक्टर सिंचन क्षमता असलेले राज्यस्तर बृहत लघु पाटबंधारे प्रकल्प हे जलसंपदा विभागाच्या अखत्यारीत येतात.

२.३ लघु पाटबंधारे योजनेचे प्रकार: लघु पाटबंधारे तलाव, कोल्हापूर पध्दतीचे बंधारे, वळण बंधारे, उपसा सिंचन योजना, पाझर तलाव व साठवण तलाव हे विविध प्रकारचे लघु पाटबंधारे योजनेचे प्रकार आहेत.

२.४ सन २०२५-२६ या वित्तीय वर्षात लघु पाटबंधारे योजना (राज्यस्तर) कार्यक्रमांतर्गत रु.१९८६.७८ कोटी तरतूद करण्यात आली होती.

२.५ आर्थिक मापदंड:- बांधकाम सहित्याच्या किंमतीत दरवर्षी होणारी वाढ व इतर खर्च विचारात घेवून लघु पाटबंधारे योजनांचे आर्थिक मापदंड वेळोवेळी सुधारित करण्यात येतात. त्यानुषंगाने राज्यातील सर्व लघु पाटबंधारे योजना राज्यस्तर व स्थानिक स्तर सहित राज्यातील सर्व लघु पाटबंधारे प्रकल्पांसाठी दि.१३/०७/२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मापदंड सुधारीत केले आहेत.

३. आंतरराज्य प्रकल्प : महाराष्ट्र राज्याचे एकूण ३६ आंतरराज्य प्रकल्प असून त्यापैकी १३ प्रकल्पांचे काम पूर्ण झाले आहे व २३ प्रकल्प बांधकामाधीन आहेत. सदर ३६ आंतरराज्य प्रकल्पांपैकी मध्यप्रदेश राज्याबरोबर ३०, तेलंगणाबरोबर (पूर्वीचे आंध्रप्रदेश) २, गोव्याबरोबर १, कर्नाटक बरोबर १ व २ बहुराज्यीय प्रकल्प आहेत.

३.१ बहुउद्देशीय प्रकल्प:- सरदार सरोवर प्रकल्प:

सरदार सरोवर प्रकल्प हा महाराष्ट्र, गुजरात, मध्यप्रदेश व राजस्थान ह्या राज्यांबरोबरचा संयुक्त असा बहुउद्देशीय प्रकल्प आहे. "नर्मदा पाणी तंटालवाद" या निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यासाठी व सरदार सरोवर प्रकल्पाच्या बांधकामाकरिता अनुक्रमे नर्मदा नियंत्रण प्राधिकरण व सरदार सरोवर बांधकाम सल्लागार सरोवर समितीची स्थापना करण्यात आली होती. या प्रकल्पांतर्गत कालवा विमोचकावर (५x५० मे.वॅ.) क्षमतेचे विद्युतगृह असून सर्व युनिट कार्यान्वित झाली आहेत. तसेच नदीपात्रात (६ X २०० मे.वॅ.) चे विद्युतगृह असून सर्व युनिट सन २००४-२००५ पासून कार्यान्वित झाली आहेत. या प्रकल्पापासून एकूण १४५० मे.वॅ. एवढी वीजनिर्मिती करण्यात येत आहे. त्यापैकी महाराष्ट्राचा हिस्सा ३९१.५० मे.वॅ. (२७%) इतका असून महाराष्ट्राच्या वाट्याची वीज महावितरणच्या ग्रीडमध्ये नियमितपणे पुरविण्यात येत आहे. सरदार सरोवर प्रकल्पाचे धरणाचे बांधकाम पूर्ण संचय पातळीपर्यंत झाल्यानंतर, केंद्र शासनाच्या जलशक्ती विभागाचे सचिव व नर्मदा नियंत्रण प्राधिकरणाचे अध्यक्ष यांचे उपस्थितीत दि.१५.०४.२०१९ रोजी संपन्न झालेल्या बैठकीत सन २०१९ च्या पावसाळ्यात सरदार सरोवर प्रकल्प पूर्ण संचयपातळी पावेतो भरण्याबाबत निर्णय घेण्यात आलेला होता. सन २०१९-२० या जलवर्षात सरदार सरोवर प्रकल्प पूर्ण संचय पातळीपर्यंत भरला आहे. महाराष्ट्राचा हिस्सा २७% नुसार जानेवारी, २०२६ अखेर १८१७६.४२३८०९ द.ल.यु. (MUS) इतकी महाराष्ट्राच्या वाट्याची वीज महावितरणच्या ग्रीडमध्ये नियमितपणे पुरविण्यात आली आहे व त्यासाठी शासनास एनर्जी चार्जस स्वरूपात महसूल प्राप्त होत असून, जानेवारी, २०२६ अखेरच्या एकूण वीज पुरवठ्यापोटी (३ रु./ युनिट दराने) रु.५४५२.९२ कोटी देय रकमेपैकी रु.२२४१.५१ (२.०५ रु./युनिट दराने) कोटी इतकी रक्कम शासनास प्राप्त झाली आहे.

४. खारभूमी विकास योजना :-

खारभूमी विकास योजनेमध्ये मातीचा बांध घालून भरतीचे पाणी उथळ जमिनीवर पसरण्यास प्रतिबंध केला जातो. व बांधामध्ये नाल्यावर उघाडया ठेवून त्यातुन पुराचे पाणी समुद्राकडे जाऊ देण्यास वाट करुन दिली जाते. मात्र समुद्राकडून खारे पाणी शेतजमीनीत येवू नये यासाठी अशा उघाडयांना एकतर्फी झडपा बसविल्या जातात.

खारभूमी विकासाची कामे पार पाडण्यासाठी शासनाने मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग, कोंकण प्रदेश, मुंबई यांचे अधिनस्त खारभूमी विकास मंडळ, ठाणे व त्याअंतर्गत ठाणे,पालघर, रायगड, रत्नागिरी व सिंधुदुर्ग या पाच जिल्हयासाठी आवश्यक विभागीय व उपविभागीय कार्यालये स्थापन केली आहेत.

कोंकणांत ज्या ठिकाणी समुद्रकिनारी किंवा खाडी किनारी खारबंधारे बांधण्याची आवश्यकता आहे, अशा सर्व ठिकाणी पहाणी करण्यांत आली व खारभूमी विकास योजनांचा बृहत आराखडा सन १९८१-८२ मध्ये तयार करुन कोंकणांतील ५७५ खारभूमी विकास योजनांद्वारे ४९१३३ हे. क्षेत्र पुनःप्रापित करण्याचे नियोजन केले आहे. या सर्व योजनांना केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाकडून किनारा नियमन क्षेत्र अधिसूचना १९९१ मधील निर्बंधातून सूट देण्यांत आली आहे. महाराष्ट्र शासनमार्फत सन १९८१-८२ पासून खारभूमी विकास कार्यक्रमांतर्गत वरील ५७५ योजनांपैकी ४२४ योजना मार्च-२०२५ अखेर पूर्ण करण्यात आल्या असून त्याद्वारे ४२४४५ हे. क्षेत्र लागवडीखाली आणले आहे. सन १९८१-८२ पासून खारभूमी विकास कार्यक्रमांतर्गत मार्च २०२५ अखेर एकुण रु. ७०४.२८ कोटी एवढा खर्च झाला आहे.

प्रगतीपथावर असलेल्या ४० खारभूमी योजनांपैकी ३६ खारभूमी योजनांची कामे प्रगतीपथावर असून जून २०२५ अखेर १२ योजनांची कामे भौतिक दृष्ट्या पूर्ण झाली आहेत. यामुळे १५६६ हे. इतके क्षेत्र पुनःप्रापित करण्यात आले आहे. सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षासाठी रु.५५.५० कोटी निधी मूळ बांधकामासाठी, रु.५५.०० कोटी निधी विस्तार व सुधारणा कामासाठी व रु.२.५० कोटी सर्वेक्षण व रु.३.७५४४ कोटी परीरक्षण व दुरुस्ती असा एकुण ११६.७५ कोटी निधी मंजूर आहे.

सन २०२५-२६ या आर्थिक वर्षाकरिता मूळ बांधकामासाठी मंजूर रु.५५.५० कोटी मंजूर अनुदानापैकी ४२.०० कोटी निधी हा २९ प्रगतीपथावर असलेल्या खारभूमी योजनांची बांधकामे पूर्ण करणे तसेच उर्वरीत १३.५० कोटीमधून नवीन व नुतनीकरणाच्या खारभूमी योजनांची कामे नव्याने हाती घेणेचे नियोजन आहे. तसेच विस्तार व सुधारणा अंतर्गत निसर्ग चक्रीवादळामुळे नुकसान झालेल्या योजनांची कामे हाती घेणे तसेच तोक्ते चक्रीवादळ व अतिवृष्टी यामुळे नुकसान झालेल्या योजनांची तातडीच्या दुरुस्तीची कामे हाती घेणेचे नियोजन केले आहे.

सन २०२६-२७ या आर्थिक वर्षाकरीता मूळ बांधकामासाठी रू.७५.८६ कोटी त्यामधून नवीन तसेच नुतनणीकरनाची कामे करण्याचे नियोजन आहे. तसेच विस्तार व सुधारणा अंतर्गत रू. ६४.०० कोटी ची कामे अंदाजित करण्यात आलेली असून त्यामध्ये नुकसान झालेल्या योजनांची कामे हाती घेणे तसेच चक्रीवादळ व अतिवृष्टी यामुळे नुकसान झालेल्या योजनांची तातडीच्या दुरुस्तीची कामे हाती घेणेचे नियोजन केले आहे. सर्वेक्षणांतर्गत रू.२.५० कोटी तरतूद अंदाजित करण्यात आलेली असून त्यामधून CRZ अंतर्गत RAPID EIA व सर्वसाधारण सर्वेक्षण करण्याकरीता तरतूद अंदाजित करण्यांत आलेली आहे. सन २०२६-२७ करीता एकूण १४२.५६ कोटी तरतूद अंदाजपत्रकाद्वारे शासनास सादर करण्यांत आलेली आहे. त्याबाबत गोषवारा खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	लेखाशिर्ष	अनुदानाची मागणी (रू.लक्ष)	शेरा
१	४४०२ मृद व जलसंधारण यावरील भांडवली खर्च मागणी क्र.आय-५ (योजनांतर्गत)कार्यक्रमावरील खर्च. सांकेतांक ४४०२ ०३८४ राज्य निधी	३५८६.६१	प्रशासकिय मान्यता प्राप्त असलेल्या व निधी उपलब्धतेसाठी प्रस्तावित योजनाकरीता तरतूद (राज्यनिधी)
२	४४०२ मृद व जलसंधारण यावरील भांडवली खर्च मागणी क्र.आय-५ (योजनांतर्गत) सांकेतांक ४४०२ ०३८४ राज्य निधी ठोक तरतूद	४०००.००	प्रशासकिय मान्यता प्राप्त असलेल्या व निधी उपलब्धतेसाठी प्रस्तावित योजनाकरीता ठोक तरतूद. (राज्यनिधी)
३	४४०२-०४०१ आंतरलेखा हस्तांतरण	१०.००	आंतरलेखा हस्तांतरण
४	४४०२-०४०१ आंतरलेखा हस्तांतरण	१०.००	
	खारभूमी योजनांकरीता एकूण तरतूद	७६०६.६१	
५	२४०२ मृद व जलसंधारण (१०२) मृद संधारण योजना मागणी क्रमांक आय-३ (योजनांतर्गत) कार्यक्रमावरील खर्च. विस्तार व सुधारणा सांकेतांक २४०२ ०५०४	६४००.००	नव्याने हाती घ्यावयाच्या विस्तार व सुधारणा अंतर्गत खाभूयो. करीता
६	२४०२ मृद व जलसंधारण (१०२) मृद संधारण योजना मागणी क्रमांक आय-३ (योजनांतर्गत) कार्यक्रमावरील खर्च. सर्वेक्षण सांकेतांक २४०२ ०५१३	२५०.००	सी.आर.झेड. अंतर्गत योजनांच्या RAPID EIA व सर्वसाधारण सर्वेक्षण करण्याकरीता तरतूद.
	कामासाठी एकूण तरतूद (योजनांतर्गत) कार्यक्रमावरील खर्च.	१४२५६.६१	

बृहत आराखड्यानुसार खारभूमी योजनांचा गोषवारा.

अ. क्र.	जिल्हा	उर्वरीत योजनांची सद्यस्थिती											
		बृहत आराखड्यानुसार योजना		पूर्ण झालेल्या योजना		प्रगतीपथावरील योजना (नविन)		उर्वरीत योजना		भविष्यकालीन हाती घ्यावयाच्या योजना		कांदळवन/ नागरीकरण/ अपुरे क्षेत्र यामुळे अव्यवहार्य योजना	
		संख्या	पुनः प्रापित क्षेत्र हेक्टर	संख्या	पुनः प्रापित क्षेत्र हेक्टर	संख्या	पुनः प्रापित क्षेत्र हेक्टर	संख्या	पुनः प्रापित क्षेत्र हेक्टर	संख्या	पुनः प्रापित क्षेत्र हेक्टर	संख्या	पुनः प्रापित क्षेत्र हेक्टर
१	ठाणे	३५	५१८७	३०	४३७३	१	४५५	३	३५९	०	०	४	३५९
२	पालघर	७३	८४५७	६२	८०२७	२	२५९	११	९५४	६	३९०	९	५६४
३	रायगड	१६५	२२५५९	१४	२०९१०	०	००	२४	२४३२	१८	५३६	११	१८९६
४	रत्नागिरी	१७०	६७९४	९३	४३९०	०	००	७८	२४०४	२८	७९४	५०	१६१०
५	सिंधुदूर्ग	१३२	६१३६	१०	५८०१	१	४०	२३	२९५	१२	२३७	११	५८
	एकूण	५७५	४९१३३	४३	४३५०१	४	७५४	१४	६४४४	६४	१९५७	८५	४४८७

ब) राष्ट्रीय चक्रिवादळ धोके निवारण प्रकल्प :-

राष्ट्रीय चक्रिवादळ धोके निवारण प्रकल्प राबविण्यात येत आहेत. या प्रकल्पांतर्गत पालघर जिल्हयातील वाढीव खारभूमी योजना व रायगड जिल्ह्यातील नारवेल बेनवले, काचली पिटकारी या तीन खारभूमी योजनांच्या सुमारे २८ कि.मी. लांबीच्या सुमारे रु. ८२.२२ कोटी किंमतीची कामे असून सद्यस्थितीत सदर तिनही योजनांची कामे पुर्ण झालेली आहेत. या ३ योजनांद्वारे २०५२ हेक्टर क्षेत्र पुनःप्रापित झालेले आहे.

क) नाबार्ड अर्थसहाय्यित कार्यक्रम :-

नाबार्ड निधीअंतर्गत प्रस्तावित एकूण १०४ योजनांपैकी मार्च-२०२५ अखेर ३० नविन व ६५ नुतनीकरण अशी एकूण ९५ योजनांची कामे पूर्ण झालेली असून याद्वारे ११३१७ हेक्टर इतके क्षेत्र पिकाखाली आले आहे.

ड) आस्थापनाविषयक आढावा :-

खारभूमी विकास मंडळांतर्गत एकूण ४५२ पदे मंजूर असून यापैकी १७१ पदे भरलेली आहेत व २७६ पदे रिक्त आहेत. यानुसार ५७ टक्के पदे रिक्त आहेत.

५. लाभक्षेत्र विकास व जलव्यवस्थापन कार्यक्रम.

५.१ निर्माण झालेली सिंचनक्षमता व तिचा वापर या दोन गोष्टीमधील सतत वाढत जाणारे अंतर भरून काढण्याचे उद्दिष्ट समोर ठेऊन पाचव्या पंचवार्षिक योजनेत (१९७४-७९) महाराष्ट्रात लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रम राबविण्यास सुरुवात झाली. लाभक्षेत्र पाणी घेण्यास योग्य असेल तरच पाटबंधाऱ्यांपासून मिळणाऱ्या

पाण्याचा जास्तीत जास्त उपयोग करणे उत्पादकास शक्य होते. हयासाठी निरनिराळ्या आकाराचे बांध घालून जमीन समतोल करावी लागते. पाण्यासाठी शेतात पाट काढावे लागतात. शेतचाऱ्या बांधाव्या लागतात. जास्त झालेल्या पाण्याचा निचरा होण्यासाठी गटारे बांधावी लागतात. उत्पादनाच्या सुलभ वाहतूकीसाठी रस्ते बांधावे लागतात. ह्याशिवाय उत्पादनात वाढ होण्यासाठी बियाणे, खते, पतपुरवठा, बाजारपेठ, कृषि विस्तार इत्यादी निविष्टांचा वेळेवर पुरवठा करण्याकरिता सेवा संघटनांची आवश्यकता असते. ह्यासाठी विविध क्षेत्रांतर्गत समन्वय साधून सिंचनाखालील क्षेत्राचा विकास करण्यावर भर देणा-या एकात्मिक दृष्टीकोनाची आवश्यकता होती. हा उद्देश डोळ्यासमोर ठेऊन लाभक्षेत्र विकासाची संकल्पना अस्तित्वात आली.

केंद्र शासन पुरस्कृत लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रम एप्रिल, १९७४ पासून राज्यातील मोठ्या पाटबंधारे प्रकल्पांवर राबविण्यात येत आहे. लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रम राबविण्यासाठी राज्यात लाभक्षेत्र विकास प्राधिकरणे अधीक्षक अभियंता व प्रशासकांच्या अधिपत्याखाली कार्यरत आहेत. प्रकल्पातील शेतचारी, शेतचर बांधकामे पूर्ण झाल्यानंतर सदर प्रकल्प लाक्षेवि कार्यक्रमातून वगळला जातो. यानुसार आतापर्यंत लाक्षेवि कार्यक्रमातून बाघ, इटियाडोह व घोड (१९८४ मध्ये), पूर्णा, गिरणा, मुळा, पेंच व मांजरा प्रकल्प (२००१ मध्ये) व जायकवाडी, उर्ध्व गोदावरी, कडवा, वारणा, हतनूर, पांझण आणि विष्णूपुरी (२००३ मध्ये) उर्ध्व वर्धा, सुर्या व वान जानेवारी (२०१० मध्ये) असे एकूण १८ प्रकल्प लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रमातून वगळण्यात आले आहेत.

५.२ लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रमासाठी आर्थिक तरतूद :-

वार्षिक योजना सन २०२३-२४ व सन २०२४-२५ व सन २०२५-२६ ची तुलनात्मक माहिती पुढीलप्रमाणे आहे :-

(रु. कोटीत)

बाब	वार्षिक योजना २०२३-२४	वार्षिक योजना २०२४-२५	वार्षिक योजना २०२५-२६
१	२	३	४
राज्य नियत व्यय	१७१.०९	१७९.७४	१६९.७०
अपेक्षित केंद्रीय सहाय्य	१६७.९७	१७८.९३	१७१.८५
एकूण	३३९.०६	३५८.६७	३४१.५५

५.३ प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजना (PMKSY-CADWM)-

(१) केंद्र शासनाने १७ जानेवारी २०१७ मध्ये लाभक्षेत्र विकास व जलव्यवस्थापन कार्यक्रम (CADWM) ची नवीन मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित केली आहेत. सदर मार्गदर्शक तत्वातील ठळक बाबी खालीलप्रमाणे आहेत.

अ) केंद्र शासनाच्या वेग वर्धित सिंचन कार्यक्रमांतर्गत (AIBP) सिंचन प्रकल्प चालू असताना त्याच प्रकल्पाची लाभक्षेत्र विकासाची कामे लाभक्षेत्र विकास व जल व्यवस्थापन कार्यक्रमांतर्गत घेता येतील.

ब) सिंचन क्षेत्रातील कमीत कमी १०% क्षेत्रावर सूक्ष्म सिंचन बंधनकारक राहिल.

क) पाणी वापर संस्था स्थापन करून प्रकल्पाचे लाभक्षेत्र हस्तांतरण करणे.

(२) लाभक्षेत्र विकास व जल व्यवस्थापन कार्यक्रमाची मार्गदर्शक तत्वे (दि.१२.०१.२०१७)-

केंद्र शासनाने दि.१२.०१.२०१७ मध्ये लाभक्षेत्र विकास व जल व्यवस्थापन कार्यक्रम (CAD & WM) ची सुधारित अंतरिम मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित केलेली आहेत. सदर मार्गदर्शक तत्वातील ठळक बाबी खालीलप्रमाणे आहे :-

अ) आर्थिक कार्य विभागाच्या कॅबिनेट समितीने प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजना (PMKSY) दि.०१.०७.२०१५ रोजी मंजूर केली असून लाक्षेवि व जल व्यवस्थापन कार्यक्रम हा PMKSY (हर खेत को पानी) अंतर्गत राबविण्यात येत आहे.

ब) लाक्षेवि व जल व्यवस्थापन कार्यक्रमांतर्गत खालीलप्रमाणे २२ प्रकल्प कार्यरत आहेत.

(अ) प्रधान मंत्री कृषी सिंचाई योजनेच्या चालू प्रकल्पांची आर्थिक तरतूद :-

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	एकूण लाभक्षेत्र (हेक्टर)	एकूण किंमत (रु. कोटी)			सन २०२५-२६ साठी अर्थसहाय्य तरतूद(रु. कोटी)		
			केंद्रीय हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण	केंद्रीय हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	कृष्णा कोयना उपसा सिंचन	५२८२४	६७.३९	६५.३०	१३२.६९	४.९२	५.०८	१०.००
२	सांगोला शाखा कालवा	६८८३	१३.८२८	१८.६२२	३२.४५	८.०४	५.९६	१४.००
३	तारळी	१३०८६	२५.२५९	२८.३७६	५३.६३५	५.००	५.००	१०.००
४	अर्जुना	५७०४	११.१८९	१७.७४१	२८.९३	१.१८	०.९२	२.१०
५	अरुणा	५३१०	९.६०२	१०.६५७	२०.२५९	०.५७	०.४३	१.००
६	गडनदी	३१११	६.१०३	१३.०२७	१९.१३०	२.६२	२.०४	४.६६
७	तिलारी	६६७६	१६.०९९	१६.३२८	३२.४२७८	९.२४	७.२१	१६.४५
८	बेंबळा	२८४५९	६१.६७४	९५.७५७	१५७.४३०	१७.०९	१७.९१	३५.००
९	गोसीखुर्द	१७६१०७	३५४.०९५	३८९.६३	७४३.७२५	५५.५५	५५	११०.५५
१०	निम्न पेढी	१०१९२	२०.५०५	२३.३७३	४३.८८०	१४.०३	१५.९७	३०.००
११	निम्न वर्धा	५०३५०	८२.४२	८१.३४	१६३.७६	७.५५	७.४५	१५.००
१२	खडकपूर्णा	५९२९	१३.७८	२१.६२	३५.४३०	१.२७	१.९४	३.२१
१३	निम्न दुधना	२८६९८	७०.३०६	७५.१८४	१४५.४९	१५.००	१५.००	३०.००
१४	नांदूर मधमेश्वर	१६४३९	४३.५३	४१.९८	८५.५१	१७.५०	१७.५०	३५.००
१५	उर्ध्व पेंनगंगा	१७२८९	३४.८३	३४.७८	६९.६१	१०.००	१०.००	२०.००
१६	वाघूर	१६३५९	३७.२७०	३६.९३	७४.२००	०.००	०.००	०.००
१७	धोम बलकवडी	१८१००	१६.९४१	२१.७४२	३८.६८३	०.००	०.००	०.००
१८	निम्न पांझरा	६७८५	१३.०५	१२.६४२	२५.६९२	०.००	०.००	०.००

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	एकूण लाभक्षेत्र (हेक्टर)	एकूण किंमत (रु. कोटी)			सन २०२५-२६ साठी अर्थसहाय्य तरतूद(रु. कोटी)		
			केंद्रीय हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण	केंद्रीय हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण
१९	उर्ध्व कुंडलीका	२८००	५.६०	९.०३	१४.६३	०.००	०.००	०.००
२०	बावनथडी	१६८०	६.३३	५.५१	११.८४	२.२९	२.२९	४.५८
२१	कुडाळी	५३२७	१०.७०३	१६.०५७	२६.७६	०.००	०.००	०.००
२२	मोरणा (गुरेघर)	४२२९	८.१६३	८.६३२	१६.७९६	०.००	०.००	०.००
	एकूण	४८२३३७	९२८.६६८	१०४४.२९	१९७२.९५८	१७१.८५	१६९.७०	३४१.५५

(ब) प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजनेच्या प्रकल्पांची माहे डिसेंबर २०२५ अखेर भौतिक प्रगती :-

अ.क्र.	प्रकल्पाचे नाव	एकूण लाभक्षेत्र (ICA)	डिसेंबर २०२५ अखेर पर्यंत एकत्र प्रगती (ICA)
१	२	३	४
१	कृष्णा कोयना उपसा सिंचन	५२८२४	४४१८९
२	सांगोला शाखा कालवा	६८८३	१०१८
३	तारळी	१३०८६	८८२०
४	अर्जुना	५७०४	५७०४
५	अरुणा	५३१०	०
६	गडनदी	३१११	१८०९
७	तिलारी	६६७६	४३७३
८	बेंबळा	२८४५९	२६४५९
९	गोसीखुर्द	१७६१०७	९२२३५
१०	निम्न पेढी	१०१९२	०
११	निम्न वर्धा	५०३५०	३८१३७
१२	खडकपूर्णा	५९२९	५९२९
१३	निम्न दुधना	२८६९८	२७५७२
१४	नांदूर मधमेश्वर	१६४३९	१२२१८
१५	उर्ध्व पैंगंगा	१७२८९	१३४२२
१६	वाघूर	१६३५९	११०८६
१७	धोम बलकवडी	१८१००	१७५४९
१८	निम्न पांझरा	६७८५	६३६०
१९	उर्ध्व कुंडलीका	२८००	२८००
२०	बावनथडी	१६८०	१६८०
२१	कुडाळी	५३२७	०
२२	मोरणा (गुरेघर)	४२२९	०
	एकूण	४८२३३७	३२१३६०

(क) प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजनेच्या प्रकल्पांची माहे डिसेंबर २०२५ अखेर आर्थिक प्रगती :-

अ.क्र	प्रकल्पाचे नाव	एकूण अंदाजपत्रकीय किंमत (रु. कोटी)	डिसेंबर २०२५ अखेर पर्यंत एकत्र खर्च (रु. कोटी)
१	२	३	४
१	कृष्णा कोयना उपसा सिंचन	१३२.६९	९९.५१
२	सांगोला शाखा कालवा	३२.४५	५.९३
३	तारळी	५३.६३५	३८.८८१
४	अर्जुना	२८.९३	५०.३०
५	अरुणा	२०.२५९	०.७८
६	गडनदी	१९.१३०	१.२२७
७	तिलारी	३२.४२७८	१९.६१०
८	बेंबळा	१५७.४३०	१०६.६८२
९	गोसीखुर्द	७४३.७२५	३९६.३८५
१०	निम्न पेढी	४३.८८०	०
११	निम्न वर्धा	१६३.७६	१३३.७१
१२	खडकपूर्णा	३५.४३०	२५.७६५
१३	निम्न दुधना	१४५.४९	८६.२६३
१४	नांदूर मधमेश्वर	८५.५१	३७.६५२
१५	उर्ध्व पैनगंगा	६९.६१	३६.४२३
१६	वाघूर	७४.२००	५७.२५४
१७	धोम बलकवडी	३८.६८३	२५.७५
१८	निम्न पांझरा	२५.६९२	१६.०३
१९	उर्ध्व कुंडलीका	१४.६३	१०.६८
२०	बावनथडी	११.८४	५.०९७
२१	कुडाळी	२६.७६	०
२२	मोरणा (गुरेघर)	१६.७९६	०
	एकूण	१९७२.९५८	११५३.९३२

६. पाटबंधारे व्यवस्थापन, पूरनियंत्रण आणि विस्तार व सुधारणा :-

६.१ पाटबंधारे प्रकल्प पूर्ण होऊन जलसिंचन सुरु झाल्यानंतर सिंचन व्यवस्थापन तसेच धरण, कालवे व वितरण पध्दतीच्या परिरक्षणासाठी व्यवस्थापन संघटनेकडील मंडळाकडे सोपविण्यात येतात.

६.२ सिंचन व्यवस्थापनाच्या कामामध्ये पूर नियंत्रण व जलाशयातील पाण्याच्या साठ्याचे नियंत्रण, उपलब्ध पाण्याचा योग्य अंदाज वर्तवणे व वितरणासंबंधीचे नियोजन, पाणी वाटपाच्या संदर्भात पाणी अर्ज मागविणे, त्यांची छाननी करून मंजूरी देणे, कालव्याचे व वितरण पध्दतीचे नियमन, मंजूरी धारकांमध्ये पाण्याचे योग्य वाटप, अनधिकृत जलसिंचनावर नियंत्रण ठेवणे व त्यास प्रतिबंध करणे, पीक क्षेत्राची मोजणी करणे, पाणीपट्टीची आकारणी व वसुली करणे इत्यादी कामांचा समावेश होतो.

पाण्याचे क्षेत्रीय वाटप व पाणीपट्टी दर.

“राज्यातील औद्योगिक, घरगुती आणि कृषी सिंचनाच्या वापरकर्त्यांसाठी घनमापन पध्दतीने पुरवावयाच्या पाणीपट्टीचे दर महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाकडून दि.२९ मार्च, २०२२ च्या आदेशान्वये निर्धारित करण्यात आले आहे. सदर मध्ये दि.०२.०२.२०२४ रोजीच्या आदेशान्वये सुधारणा करण्यात आली असून, खाजगी उपसा सिंचन योजनेच्या लाभार्थ्यांनी स्वखर्चाने स्रोतांच्या जागी बंदिस्त वितरण नलिकेवर जलमापक यंत्र बसवण्यात संक्रमण कालावधीत खाजगी / वैयक्तिक उपसा सिंचन धारकांची आकारणी क्षेत्राधारित करण्यासाठी १ वर्षासाठी देण्यात आलेली सवलत ही दि.३०.०६.२०२५ पर्यंत लागू करण्यात आली आहे.

तसेच खाजगी उपसा सिंचन योजना पाणीपट्टी आकारणी व वसुली अंमलबजावणीच्या विविध अडचणी दूर करण्यासाठी खजगी उपसा सिंचन योजनांकरिता क्षेत्राधारित दर देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे. तसा प्रस्ताव सक्षम स्तरावर मंजुरीस्तव सादर करण्यात आला आहे. मात्र तोपर्यंत शासनाने, शासन पत्र, दि.२६.०६.२०२४ अन्वये, खाजगी उपसा सिंचन योजनांकरिता प्रवाही सिंचनासाठी क्षेत्रआधारित अनुज्ञेय दरानुसार आकारण्यास सद्यःस्थितीत स्थगिती दिली आहे.”

७. सन २०२५-२६ चे पाणीपट्टी वसुलीचे विवरणपत्र. (जानेवारी, २०२६ अखेर)

रु.लक्ष

अ.क्र	मंडळाचे नांव	वसुली (माहे जानेवारी, २०२६ अखेर)		
		एकुण सिंचन वसुली	एकुण बिगर सिंचन वसुली	एकूण सिंचन, बिगर सिंचन वसुली
१	२	३	४	५
१	ठा.पा.मं, ठाणे	४५.८४	४५३९६.५०	५४५२९.५७
२	कों.पा.मं, रत्नागिरी	-	-	-
३	उ.को.पा.प्र.मं, ठाणे	०.४९९	१०२.८५७	१२३.९७६
४	द.को.पा.प्र.मं, सिंधुदुर्गनगरी	-	-	-
५	पु.प.मं, पुणे	३७७.३०	२०४३२.४१	२४८६९.७५
६	सा.पा.मं, सांगली	२५८५.५०	१४९२.८१	२०६३.८३
७	को.पा.मं, कोल्हापूर	२६३.२०	२७३६.८२	३५८६.३९
८	सा.सि.मं, सातारा	१६८	११६६.१७	१५५६.४७
९	कु.सि.मं, पुणे	१८३.२०	६७९.०९	१००९.८४
१०	लाक्षेविप्रा, सोलापूर	२१५.५	४०३५.२१	४९५२.२५
११	उ.व.प्र.मं, अमरावती	३१.९८	३५५८.२४	४२५५.८६
१२	बु.प.प्र.मं, बुलढाणा	५१.५६	११८.८३१	१९५.९७
१३	य.प.प्र.मं, यवतमाळ	-	-	-
१४	य.सि.मं, यवतमाळ	१०.९	४८.३८	७१.०९
१५	अ.पा.मं, अकोला	१५.२५	३६७.२७	४५५.०९२
१६	जि.प्र.पा.मं, शेगाव	१.३९५	०	०
१७	अ.पा.प्र.मं, अमरावती	-	-	-

१८	लाक्षेविप्रा, नागपूर	९६.६	६१६४.५४	७४३५.४९
१९	चं.पा.प्र.मं, चंद्रपूर	३८.६	४३००.४४	५१७३.०६
२०	भं.सि.मं, भंडारा	३३४.६	१७९.३८	६१०.१३
२१	ना.पा.मं, नागपूर	५.८४५	४८.६४२	६४.०९४
२२	गो.उ.सि.मं, अंबाडी	-	-	-
२३	गो.प्र.मं, नागपूर	२५.६६	४०२८.९१	४८२२.३९
२४	लाक्षेविप्रा, जळगाव	१२८.७	३९२०.७३	४८३१.८६
२५	लाक्षेविप्रा, नाशिक	१६६.९	८६८२.८९	१०४२८.५८
२६	औ.पा.मं, औरंगाबाद	-	-	-
२७	नां.पा.मं, नांदेड	८१.२५	७१२२.५२	७२२६.५७
२८	बी.पा.प्र.मं, परळी (वै)	२१.३६	०.०७४	२५.७१६
२९	लाक्षेविप्रा, औरंगाबाद	५३.१२	५२७९.४३	६७६६.३५
३०	लाक्षेविप्रा, बीड	३४.९८	२.३९	४४.८५
३१	लाक्षेविप्रा, लातूर	-	-	-
एकूण :-		२६१०.६३	११९८७०.११	१४५०८३.८२

विवरणपत्र

महामंडळातील वार्षिक वित्तीय अहवाल व स्वतंत्र लेखापरीक्षण दर्शविणारा अहवाल

अ. क्र.	महामंडळ/प्राधिकरण	वार्षिक वित्तीय अहवाल		सद्यस्थिती	स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल		सद्यस्थिती
		वर्ष	विधान मंडळास सादर दिनांक		वर्ष	विधीमंडळास सादर दिनांक	
१	महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे	२०१५-१६	या वर्षाचे वार्षिक लेखे व त्यावरील महालेखापाल (लेखापरीक्षा-१), महाराष्ट्र यांचा अलग		४.०८.२०१७		
		२०१६-१७	लेखापरीक्षण अहवाल व त्यावरील महामंडळाचे अनुपालन अहवाल		२३.०३.२०१८		
		२०१७-१८	या वर्षाचे वार्षिक लेखे व त्यावरील महालेखापाल (लेखापरीक्षा-१), महाराष्ट्र यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल व त्यावरील महामंडळाचे अनुपालन अहवाल		१९.१२.२०१९		
		२०१८-१९	या वर्षाचे वार्षिक लेखे व त्यावरील महालेखापाल (लेखापरीक्षा-१), महाराष्ट्र यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल व त्यावरील महामंडळाचे अनुपालन अहवाल		२८.२.२०२४		
		२०१९-२०	या वर्षाचे वार्षिक लेखे व त्यावरील महालेखापाल (लेखापरीक्षा-१), महाराष्ट्र यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल व त्यावरील महामंडळाचे अनुपालन अहवाल		०२.७.२०२५		
		२०२०-२१	महालेखापाल (लेखापरीक्षा-१), महाराष्ट्र यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल व त्यावरील महामंडळाचे अनुपालन अहवाल		०२.७.२०२५		
		२०२१-२२	अलग लेखापरीक्षण अहवाल व त्यावरील महामंडळाचे अनुपालन अहवाल		०२.७.२०२५		
		२०२२-२३	प्रलंबित		प्रलंबित		
		२०२३-२४	प्रलंबित		प्रलंबित		
		एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक वित्तीय अहवाल - ०२, स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल - ०२					
२	कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे	२०१५-१६	१०.०७.२०१८		२०१५-१६	३०.११.२०१८	
		२०१६-१७	१९.१२.२०१९		२०१६-१७	१९.१२.२०१९	
		२०१७-१८	१५.१२.२०२०		२०१७-१८	१५.१२.२०२०	
		२०१८-१९	२७.०७.२०२३		२०१८-१९	०२.०८.२०२३	
		२०१९-२०	२७.०७.२०२३		२०१९-२०	०२.०८.२०२३	
		२०२०-२१	०४.०८.२०२३		२०२०-२१	४.०८.२०२३	
		२०२१-२२	०७.०३.२०२५		२०२१-२२	२०.१२.२०२४	
		२०२२-२३	०७.०३.२०२५		२०२२-२३	२०.१२.२०२४	
		२०२३-२४	०९.१२.२०२५		२०२३-२४	०९.१२.२०२५	
		एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक वित्तीय अहवाल - १, स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल - १					
३	गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद	२०१५-१६	१०.०७.२०१८		२०१५-१६	१९.१२.२०१९	
		२०१६-१७	१९.१२.२०१९		२०१६-१७	०६.०७.२०२१	
		२०१७-१८	१०.०३.२०२१		२०१७-१८	२५.८.२०२२	
		२०१८-१९	२७.१२.२०२१		२०१८-१९	२५.८.२०२२	
		२०१९-२०	२३.०३.२०२२		२०१९-२०	०२.०८.२०२३	
		२०२०-२१	०२.०८.२०२३		२०२०-२१	०७.३.२०२५	
		२०२१-२२	०७.०३.२०२५		२०२१-२२	प्रलंबित	
		२०२२-२३	१०.१२.२०२५		२०२२-२३	प्रलंबित	
		२०२३-२४	प्रलंबित		२०२३-२४	प्रलंबित	
		एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक वित्तीय अहवाल - २, स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल - ४					
४	तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव	२०१५-१६	२०.१२.२०१७		२०१५-१६	३०.११.२०१८	
		२०१६-१७	३०.११.२०१८		२०१६-१७	१९.१२.२०१९	
		२०१७-१८	१९.१२.२०१९		२०१७-१८	१०.०३.२०२१	
		२०१८-१९	२७.१२.२०२१		२०१८-१९	२७.१२.२०२१	
		२०१९-२०	१४.०३.२०२२		२०१९-२०	२२.१२.२०२२	
		२०२०-२१	२७.०२.२०२४		२०२०-२१	२०.१२.२०२४	

अ. क्र.	महामंडळ/प्राधिकरण	वार्षिक वित्तीय अहवाल		सद्यस्थिती	स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल		सद्यस्थिती	
		वर्ष	विधान मंडळास सादर दिनांक		वर्ष	विधीमंडळास सादर दिनांक		
		२०२१-२२	२७.०२.२०२४		२०२१-२२	२०.१२.२०२४		
		२०२२-२३	२०.१२.२०२४		२०२२-२३	प्रलंबित		
		२०२३-२४	०९.१२.२०२५		२०२३-२४	प्रलंबित		
		एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक वित्तीय अहवाल - १, स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल - ३						
५	विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर	२०१५-१६	१४.०३.२०२२		२०१५-१६	१५.१२.२०२०		
		२०१६-१७	१४.०३.२०२२		२०१६-१७	०९.०३.२०२२		
		२०१७-१८	२३.०३.२०२२		२०१७-१८	०९.०३.२०२२		
		२०१८-१९	१४.०३.२०२२		२०१८-१९	२७.१२.२०२१		
		२०१९-२०	२२.१२.२०२२		२०१९-२०	२२.१२.२०२२		
		२०२०-२१	२७.०७.२०२३		२०२०-२१	१०.१२.२०२५	महालेखापाल कार्यालयाने सूचित केल्यानुसार सुधारीत अहवाल दि.१०.१२.२५ रोजी सादर.	
		२०२१-२२	०४.०८.२०२३		२०२१-२२	१०.१२.२०२५		
		२०२२-२३	२०.१२.२०२४		२०२२-२३	१०.१२.२०२५		
			२०२३-२४	प्रलंबित		२०२३-२४	प्रलंबित	
		एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक वित्तीय अहवाल - २, स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल - २						
६	महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई	२०१५-१६	०७.०४.२०१७		२०१५-१६	०७.४.२०१७		
		२०१६-१७	०५.०४.२०१८		२०१६-१७	२७.०३.२०१८		
		२०१७-१८	या वर्षाचे वार्षिक लेखा अहवाल व त्यावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल				२४.७.२०२३	
		२०१८-१९	या वर्षाचे वार्षिक लेखा अहवाल व त्यावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल				२८.२.२०२४	
		२०१९-२०	या वर्षाचे वार्षिक लेखा अहवाल व त्यावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल				२९.०३.२०२५	
		२०२०-२१	या वर्षाचे वार्षिक लेखा अहवाल व त्यावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल					
		२०२१-२२	या वर्षाचे वार्षिक लेखा अहवाल व त्यावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल					
		२०२२-२३	या वर्षाचे वार्षिक लेखा अहवाल व त्यावरील भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचा अलग लेखापरीक्षण अहवाल					
		२०२३-२४	प्रलंबित				प्रलंबित	
		एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक वित्तीय अहवाल - २, स्वतंत्र लेखापरीक्षा अहवाल - २						

अ.क्र.	प्राधिकरण	वार्षिक अहवाल	
		वर्ष	विधान मंडळास सादर केल्याचा दिनांक
७	महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई	२०१५-१६	२८.०३.२०१८
		२०१६-१७	३०.११.२०१८
		२०१७-१८	१५.१२.२०२०
		२०१८-१९	२२.१२.२०२२
		२०१९-२०	२२.१२.२०२२
		२०२०-२१	०४.०८.२०२३
		२०२१-२२	२९.०३.२०२५
		२०२२-२३	१२.१२.२०२५
		२०२३-२४	प्रलंबित
			एकूण प्रलंबित अहवाल - वार्षिक अहवाल - १

जलसंपदा विभागाचा संघटन तक्ता

मंत्री (जलसंपदा) / मंत्री (खारजमीन)

राज्यमंत्री (जलसंपदा)

प्रधान सचिव (जसंप व विकासा) / सचिव (जसंप व लाक्षीवि) / सचिव (प्रकल्प समन्वय)

मु.अभि.(द्वयप्र) व सह सचिव	मु.अभि.(पा.) व सह सचिव	आंतर वित्त सल्लागार व उप सचिव	उप सचिव (प्रशासन)
उप सचिव (मो.प्र-1)	उप सचिव (सि.व्य.)	सह सचिव (सेवा)	उप सचिव (आस्थापना)
उप सचिव (मो.प्र-2)	उप सचिव (ला.क्षे.वि.)		
उप सचिव (ल.पा.)			

कार्यकारी संचालक, मकुळीविम. पुणे	कार्यकारी संचालक, गोमपाविम, औरंगाबाद	कार्यकारी संचालक, गोमपाविम, नागपूर	महासंचालक, संकल्पन, प्रशिक्षण, जलविज्ञान, संशोधन व सुरक्षा, नाशिक (DTHRS)	जलविद्युत प्रकल्प	यांत्रिकी
मु.अभि. (द्वयप्र) व सह सचिव	मु.अ. जसंवि., औरंगाबाद	मु.अ. गोसीखुर्द प्रकल्प, जसंवि., नागपूर	मु.अ. नियोजन व जलविज्ञान, नाशिक (P&M)	मु.अ., जवि (विद्युत), मुंबई	मु. अभि. पांत्रिकी, नाशिक
उप सचिव (मो.प्र-1)	अ.अ., उत्तर कोकण पाट प्रकल्प मंडळ, ठाणे कळवा	अ.अ., गोसीखुर्द प्रकल्प मंडळ, नागपूर	अ.अ., आसाव संकलन नि.व जवि.म., नाशिक	अ.अ., शांकर (विद्युत) मंडळ, कळवा-ठाणे	अ.अ., यांत्रिकी मंडळ, नाशिक
उप सचिव (मो.प्र-2)	अ.अ., दक्षिण कोकण पाट प्रकल्प मंडळ, औरस, सिंधुदुर्ग	अ.अ., गोसीखुर्द उपसा सिंचन मंडळ, नागपूर	अ.अ., आंधार सामग्री व पृथकरण, नाशिक	अ.अ., बोंबकाम मंडळ, कोल्हापूर	अ.अ., यांत्रिकी मंडळ, नांदेड
उप सचिव (ल.पा.)	अ.अ., थुळे पाट प्रकल्प मंडळ, थुळे	अ.अ., नागपूर पाटबंधारे मंडळ, नागपूर	अ.अ., धरण सुरक्षिता संघटना, नाशिक	अ.अ., कोपेना (विद्युत) संकल्पना मंडळ, पुणे	अ.अ., यांत्रिकी मंडळ, नांदेड
कार्यकारी संचालक, को.पा.वि.मं.ठाणे	मु.अ. व म.प्र., लाक्षीवि, जसंवि., औ.बाद	मुख्य अभियंता, जसंवि., नागपूर	अ.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक	अ.अ., विदर्भ जवि. व उ.सि.मंडळ, नागपूर	अ.अ., यांत्रिकी मंडळ, कोल्हापूर
मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग, पुणे	अ.अ., जयकवाडी पाट प्र.मं. औ.बाद	मुख्य अभियंता, जसंवि., नागपूर	अ.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक	मुख्य अभि. (रसायन), जलविद्युत प्रकल्प व गुणनिंत्रण, पुणे	अ.अ., यांत्रिकी मंडळ, नागपूर
अ.अ., पुणे पाटबंधारे मंडळ, सांगली	अ.अ., उतर कोकण पाट प्रकल्प मंडळ, ठाणे कळवा	अ.अ., लाक्षीवि, औरंगाबाद	अ.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक	अ.अ., कोपेना संकल्पना मंडळ, पुणे	
अ.अ., कोल्हापूर पाटबंधारे मंडळ, कोल्हापूर *	अ.अ., दक्षिण कोकण पाट प्रकल्प मंडळ, औरस, सिंधुदुर्ग	अ.अ., लाक्षीवि, बीड	अ.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक	अ.अ., गुण नियंत्रण मंडळ, पुणे	
अ.अ., सांगली पाटबंधारे मंडळ, सांगली	अ.अ., थुळे पाट प्रकल्प मंडळ, थुळे	अ.अ., जयकवाडी पाट प्र.मं. औ.बाद	अ.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक	अ.अ., गुण नियंत्रण मंडळ, औरंगाबाद	
अ.अ., सांगली पाटबंधारे मंडळ, सांगली	अ.अ., रुळगिरी पाट मंडळ, कुसरवावर-लांगीरी	अ.अ., उर्ध्व पेनमंगा प्रकल्प मं., नांदेड	अ.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक	अ.अ., गुण नियंत्रण मंडळ, नागपूर	
अ.अ., पुणे पाटबंधारे मंडळ, पुणे	अ.अ., खारसमी विकास मंडळ, ठाणे	मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., नागपूर			
अ.अ., सातारा सिंचन मंडळ, सातारा		अ.अ., व.प्र.मं., सोलापूर			
अ.अ., ई.प्रशासन मंडळ, मंत्रालय, मुंबई		अ.अ., भिमा कालवे मं., सो.पुर			
		अ.अ., सातारा पाट प्रकल्प मंडळ, सातारा			
		अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद			
		अ.अ., कुकडी सिंचन मंडळ, पुणे			

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि, पुणे	अ.अ., लाक्षीवि मं.सोलापूर
अ.अ., भिमा कालवे मं., सो.पुर	अ.अ., सातारा पाट प्रकल्प मंडळ, सातारा
अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद	अ.अ., कुकडी सिंचन मंडळ, पुणे

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., अमरावती	अ.अ., यवतमाळ पा.मं., यवतमाळ
अ.अ., वाशिम पाट मं., वाशिम	अ.अ., बुलढाणा पा.प्र.मं., बुलढाणा
*	अ.अ., उर्ध्व वर्धी सिंचन मंडळ, अमरावती
अ.अ., अमरावती पाट प्रकल्प मं., अमरावती	अ.अ., यवतमाळ सिंचन मंडळ, यवतमाळ
मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., अमरावती	अ.अ., अकाला पाटबंधारे मं., अकाला

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., अमरावती	अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर
अ.अ., लाक्षीवि, नागपूर	अ.अ., पाट प्रकल्प अन्व. मं., नागपूर
अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर	अ.अ., मंडारा सिंचन मंडळ, मंडारा

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., अमरावती	अ.अ., अमरावती पाट प्रकल्प मं., अमरावती
---------------------------------------	--

मुख्य अभि., उत्तर महा.प्रदेश, नाशिक	अ.अ., लाक्षीवि, अहमदनगर
अ.अ., लाक्षीवि, नाशिक	

मुख्य लेखा परिक्षक, जल व सिंचन महाराष्ट्र राज्य, औरंगाबाद	अ.अ., दक्षता पथक, पुणे
अ.अ., दक्षता पथक, ठाणे	अ.अ., दक्षता पथक, ठाणे
अ.अ., दक्षता पथक, नागपूर	अ.अ., दक्षता पथक, औरंगाबाद
अ.अ., दक्षता पथक, अमरावती	

मुख्य अभि. (रसायन), जलविद्युत प्रकल्प व गुणनिंत्रण, पुणे	अ.अ., कोपेना संकल्पना मंडळ, पुणे
अ.अ., गुण नियंत्रण मंडळ, पुणे	अ.अ., गुण नियंत्रण मंडळ, औरंगाबाद
अ.अ., गुण नियंत्रण मंडळ, नागपूर	

मु.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना, नाशिक (CDO)	अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (धरण), नाशिक
अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (धरण), नाशिक	अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (द्वीप), नाशिक (CDO)
अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (उपसा सिंचन योजना), नाशिक	अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (कालवि), नाशिक

अ.अ.मं. व सह संचालक, महा. अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, नाशिक (मि.से)	अ.अ.मं. व सह संचालक, महा. अभियांत्रिकी प्रशिक्षण संस्था, नाशिक (मि.से)
अ.अ.मं. व सह संचालक, महा. अभियांत्रिकी प्रशिक्षण संस्था, नाशिक (मि.से)	

मु.अ. मध्यवर्ती संकल्पना संघटना, नाशिक (CDO)	अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (धरण), नाशिक
अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (द्वीप), नाशिक (CDO)	अ.अ., मध्यवर्ती संकल्पना संघटना (उपसा सिंचन योजना), नाशिक

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., नागपूर	अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद
अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर	अ.अ., मंडारा सिंचन मंडळ, मंडारा

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., नागपूर	अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद
अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर	अ.अ., मंडारा सिंचन मंडळ, मंडारा

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., नागपूर	अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद
अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर	अ.अ., मंडारा सिंचन मंडळ, मंडारा

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., नागपूर	अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद
अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर	अ.अ., मंडारा सिंचन मंडळ, मंडारा

मुख्य अभि. (वि.प्र.), जसंवि., नागपूर	अ.अ., उस्मानाबाद पाट मंडळ, उ.बाद
अ.अ., चंद्रपूर पा.प्र.मं., चंद्रपूर	अ.अ., मंडारा सिंचन मंडळ, मंडारा

एक - धोरण व प्रशासन

जलसंपदा विभागाच्या कार्यक्षेत्र खालील बाबींचा समावेश होतो:-

- राज्यातील विविध नदी खोऱ्यातील जलसंपत्ती प्रकल्पांचे तसेच जलविद्युत प्रकल्पांचे सर्वेक्षण व अन्वेषण, नियोजन, संकल्पन, बांधकाम, देखभाल दुरुस्ती.
- प्रकल्पांचे सिंचन व्यवस्थापन व बांधकामाधीन घटकांचे गुणनियंत्रण व धरण सुरक्षिततेच्या बाबी तसेच पुरव्यवस्थापन.
- जलसंपत्ती विकासक्षेत्राशी निगडित मुळ व उपयोजित संशोधन तसेच प्रकल्पाची आखणी व संकल्पनासाठी आवश्यक जलशास्त्रीय माहितीचे संकलन व पृथःकरण.
- लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रमाची अंमलबजावणी व लाभक्षेत्रातील जलनिःसारणाच्या योजना.
- खारभूमी योजनांचे बांधकाम व देखभाल दुरुस्ती.
- सिंचन स्थितीदर्शक, स्थिरचिन्हांकन व जललेखा अहवालांचे प्रकाशन.
- अभियंते व शेतकऱ्यांसाठी प्रशिक्षण वर्ग आयोजित करणे इ. कामे.

या कार्याबाबतची प्रक्रिया/योजना जलसंपदा विभागाच्या अधिकारक्षेत्रातील संबंधित विभाग प्रमुख, कार्यालय प्रमुख यांचेमार्फत अंमलात आणण्यात येतात. प्रक्रिया/योजनेबाबतचे धोरणात्मक निर्णय मंत्रालयीन स्तरावरच घेण्यात येतात.

१ तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण :

जलसंपदा विभागाचा मंत्रालयीन विभाग हा प्रशासकीय तसेच तांत्रिक विभाग प्रमुखाचे मुख्यालय म्हणून कार्यरत आहे. सध्या या विभागात अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव या पदावर भारतीय प्रशासकीय सेवेतील अधिकारी कार्यरत असून सचिव पदावर अभियांत्रिकी सेवेतील सचिव दर्जाचे वरिष्ठ अभियंते कार्यरत आहेत. त्यांच्या कामाचे वाटप सर्वसाधारणतः खालीलप्रमाणे आहे:-

(अ) अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव (जलसंपदा) हे प्रशासकीय विभाग प्रमुख असून मोठे, मध्यम व लघु पाटबंधारे प्रकल्पांची बांधणी, पाटबंधारे प्रकल्पाचे बृहत आराखडे, सर्वेक्षण, जलसंपत्ती अन्वेषण, मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना, यांत्रिकी संघटना, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, क्षेत्रीय स्तरावरील वर्ग-१ ची आस्थापना, पाणी तंटेविषयक बाबी, आंतरराज्य प्रकल्पाचे अन्वेषण व बांधकाम, खारभूमी विकास कार्यक्रम, प्रकल्पाचे नियोजन व संनियंत्रण यासंबंधीचे कामकाज त्यांच्याकडून हाताळले जाते.

(ब) सचिव (जलसंपत्ती व्यवस्थापन व लाभक्षेत्र विकास) यांच्याकडे जलसंपत्ती व्यवस्थापन व लाभक्षेत्र विकास या संदर्भातील मंत्रालयीन स्तरावरील कामकाज सोपविण्यात आले आहे.

याखेरीज पाटबंधारे व्यवस्थापन (लाक्षेवि व बिगर लाक्षेवि), पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, उपसा सिंचन योजना, महाराष्ट्र भूविकास महामंडळ, पूरनियंत्रण योजना, धरण सुरक्षितता, नर्मदा खोऱ्याचा विकास, जलविद्युत प्रकल्प, क्षेत्रीय स्तरावरील वर्ग-२, ३ व ४ ची आस्थापना यासंबंधीचे कामकाज त्यांच्याकडून हाताळले जाते.

(क) सचिव(प्रकल्प समन्वय) यांच्याकडे पर्यावरण मान्यता, वन प्रस्ताव, केंद्रीय जल आयोग मान्यता, Accelerated Irrigation Benefit Programme/Repairs Reconstruction & Renovation यासारख्या योजनांतून केंद्रीय अर्थसहाय्य मिळविणे, नदी जोड प्रकल्प, पाणी विषयक लवाद इत्यादी बाबत केंद्र शासनाशी समन्वयाचे कामकाज सोपविण्यात आलेले आहे.

वरील अपर मुख्य सचिव/सचिव यांना तांत्रिक बाबींसंदर्भात सहाय्य करण्यासाठी तांत्रिक विभाग प्रमुख म्हणून मंत्रालयीन स्तरावर तीन मुख्य अभियंते कार्यरत असून ते अधिकारपरत्वे शासनाचे पदसिद्ध सहसचिव आहेत. या मुख्य अभियंत्यांना तांत्रिक बाबीसंबंधात सहाय्य करणाऱ्या अधीक्षक अभियंते व कार्यकारी अभियंते यांना अनुक्रमे पदसिद्ध उपसचिव व पदसिद्ध अवर सचिव असे संबोधण्यात येते.

२. दक्षता पथक:

जलसंपदा विभागाच्या क्षेत्रीय कार्यालयातील अनुचीत बाबींसंदर्भातील तक्रारींची चौकशी करण्यासाठी आणि गैरप्रकारांना आळा घालण्यासाठी तसेच कार्यपध्दती/नियमात सुधारणा सुचविणे या कामासाठी अधीक्षक अभियंत्यांच्या नियंत्रणाखाली एकूण पाच दक्षता पथके निर्माण करण्यात आली आहेत. सदर पथके थेट अपर मुख्य सचिव (जलसंपदा विभाग) यांचे नियंत्रणाखाली काम करीत आहेत.

दोन- मोठे व मध्यम पाटबंधारे

(1) प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजना

वेगवर्धीत सिंचन लाभ कार्यक्रमाचा समावेश आता प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजनेत करणेत आला आहे. सन २०१६-१७ च्या केंद्रीय अर्थसंकल्प भाषणात केंद्रीय अर्थमंत्री यांनी सूचित केल्यानुसार देशातील वेगवर्धीत सिंचन लाभ योजनेतील ९९ बांधकामाधीन सिंचन प्रकल्प पूर्ण करण्याचा निर्णय केंद्राने घेतला आहे. केंद्र शासनाने दिनांक २७ जूलै, २०१६ च्या मंत्रीमंडळ बैठकीत नाबार्डच्या माध्यमातून दीर्घकालीन सिंचन द्रव्यनिधी {Long Term Irrigation Fund (LTIF)} निर्माण करून याद्वारे बांधकामाधीन सिंचन प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक निधी स्रोत निर्माण करण्याचा निर्णय घेतला आहे. देशातील या ९९ प्रकल्पांत महाराष्ट्रातील २६ बांधकामाधीन सिंचन प्रकल्पांचा समावेश आहे.

केंद्र शासनाच्या या निर्णयानुसार राज्यातील वेगवर्धीत सिंचन लाभ योजनेअंतर्गत अपूर्ण २६ प्रकल्प पूर्ण करणेसाठी केंद्र शासनाकडून केंद्रीय अर्थसहाय्य तसेच राज्य शासनाच्या हिस्स्यापोटी नाबार्डच्या माध्यमातून दीर्घकालीन (१५ वर्ष मुदतीचे) व सवलतीच्या दरात सुमारे ६% व्याज दराने कर्जाची सुविधा निर्माण करून दिली आहे. FAST Track Proforma Clearance (FTPC) नुसार दि.०१.०४.२०१६ रोजीच्या उर्वरित किमतीत वाढ झाली

असल्याने प्रकल्पांची उर्वरित सुधारित किंमत रु.२१८००.८६ कोटी इतकी झाली आहे. यापैकी रु.२९०८.६१ कोटीचे केंद्रीय अर्थसहाय्य व रु.१७९०९.२४ कोटी इतके नाबार्ड कडून कर्ज सहाय्य अपेक्षित आहे.

तसेच नव्याने गुरुवर्य कै.लक्ष्मणरावजी इमानदार उंसियो (जिहे कठापूर) सन २०२१-२२ व बोदवड उपसा योजनेत सन २०२२-२३ मध्ये समावेश झाला आहे. दोन प्रकल्पांची प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजनेतील अंतर्गत किंमत रु.२९१९.११ कोटीची आहे. त्यापैकी केंद्रीय अर्थसहाय्य १३८५.१८ कोटी व राज्य हिस्सा रु.१५३३.९३ कोटी इतकी आहे.

सन २०२५-२६ मध्ये PMKSY प्रकल्पांसाठी रु.२०९७.१२ कोटींची अर्थसंकल्पीय तरतूद करण्यात आली आहे. सन २०२५-२६ मध्ये ऑक्टोबर, २०२५ पर्यंत रु.४३.६९ कोटी केंद्रीय अर्थसहाय्य प्राप्त झाले आहे व रु.७६.५३०७ कोटी राज्य हिश्यापोटी नाबार्डकडून कर्ज अपेक्षित आहे.

या योजनेत वाघूर, बावनथडी, निम्न दुधना, तिलारी, निम्न वर्धा, निम्न पांझरा, नांदूर मधमेश्वर टप्पा-२, गोसीखुर्द राष्ट्रीय प्रकल्प, ऊर्ध्व पैनगंगा, बेंबळा, तारळी, धोमबलकवडी, अर्जुना, ऊर्ध्व कुंडलिका, अरुणा, कृष्णा-कोयना उंसियो, गडनदी, डोंगरगाव, सांगोला शाखा कालवा, खडकपूर्णा, वारणा, मोरणा (गुरेघर), निम्न पेढी, वांग, नरडवे (महंमद वाडी), कुडाळी या २६ व नव्याने समावेश झालेल्या गुरुवर्य कै.लक्ष्मणरावजी इनामदार उंसियो (जिहे कठापूर), बोदवड उपसा सिंचन योजना, निम्न तापी प्रकल्प अशा एकूण २९ प्रकल्पांचा समावेश आहे.

या योजनेतील वारणा, निम्न पांझरा, डोंगरगांव व नांदूर मधमेश्वर टप्पा-२, निम्न दुधना, ऊर्ध्व कुंडलिका, बावनथडी, खडकपूर्णा, वांग, गडनदी, कृष्णा-कोयना उंसियो, अर्जुना, तिलारी, तारळी, धोमबलकवडी, अर्जुना, व सांगोला हे १९ प्रकल्पांचे PMKSY घटक ऑक्टोबर, २०२५ अखेर पूर्ण करण्यात आले आहेत. पंतप्रधान कृषि सिंचाई योजनेतर्गत समाविष्ट करण्यात आलेले प्राधान्यक्रमित प्रकल्प डिसेंबर, २०१९ अखेर पूर्ण करावायचे होते. आता या प्रकल्पांना दि.३१.०३.२०२६ पर्यंत किंवा सदर योजनेस जेव्हा पर्यंत मुदतवाढ मिळेल यापैकी जे आधी होईल तोपर्यंत या योजनेतील प्रकल्पांना अर्थसहाय्य प्राप्त होणार आहे, असे वरिष्ठ सह आयुक्त (एसपीआर-॥), केंद्रीय जलशक्ती मंत्रालय यांनी दिनांक ११.०८.०२१ च्या पत्रान्वये अवगत केले आहे.

२९ प्रकल्प पूर्ण झाल्यावर ५,७९,७७८ हेक्टर अतिरिक्त क्षेत्राची सिंचन निर्मिती होणे अपेक्षित असून, ४७ अघफू (टीएमसी) अतिरिक्त पाणी साठा निर्मित होईल.

(२) बळीराजा जलसंजीवनी योजना

➤ विदर्भ व मराठवाड्यातील शेतकरी आत्महत्याग्रस्त या जिल्ह्यांसाठी केंद्र शासनामार्फत सन २०१७-१८ साली विशेष पॅकेजअंतर्गत बळीराजा जलसंजीवनी योजना मंजूर करण्यात आली होती. सदर योजनेत ८३ ल.पा. व ८ मोठे/ मध्यम अशा ९१ प्रकल्पांचा समावेश आहे. ९१ प्रकल्पांपैकी विदर्भात ६९, मराठवाड्यात १७ व उर्वरित महाराष्ट्रातील ५ प्रकल्पांना समावेश आहे. ५ प्रकल्पांपैकी ३ प्रकल्प तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ व २ प्रकल्प महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळांतर्गत आहेत.

(मार्च, २०२५ अखेर)

प्रकल्पांची किंमत	आजतागायत झालेला खर्च	केंद्रीय अर्थसहाय्य	एकूण प्राप्त केंद्रीय अर्थसहाय्य सन २०१७ पासून.	BJSY अंतर्गत अंतिम सिंचन क्षमता	आजतागायत निर्मित सिंचन क्षमता
रु.१३६५१.६१ कोटी	रु.१४८३४.४१ कोटी	रु.३८३१.४१ कोटी	रु.३०२३.९३ कोटी	रु.३,७६,९१५ हे.	१९७८५५ हे.

आजतागायत ९१ प्रकल्पांपैकी ७४ प्रकल्प पूर्ण झालेले आहेत. उर्वरित १० प्रकल्प प्रगतीपथावर आहेत व ७ प्रकल्प वगळण्यात आले आहेत. महाराष्ट्र कृषणा खोरे विकास महामंडळ अंतर्गत २ प्रकल्प व गोदावरी पाटबंधारे विकास महामंडळ अंतर्गत १७ प्रकल्प असून एकूण १९ प्रकल्पांचा समावेश आहे. त्यापैकी १४ प्रकल्प पूर्ण झाले आहेत. २ प्रकल्प वगळण्यात आले आहेत व उर्वरित ३ प्रकल्प पूर्ण करण्याचे विभागाचे नियोजन आहे.

विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ अंतर्गत ६९ प्रकल्प व तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ अंतर्गत ३ प्रकल्प आहेत असे एकूण ७२ प्रकल्पांचा समावेश आहे. त्यापैकी ६० प्रकल्प पूर्ण झाले आहेत, ५ प्रकल्प वगळण्यात आले आहेत व उर्वरित ७ प्रकल्प पूर्ण करण्याचे विभागाचे नियोजन आहे. आजतागायत ७४ प्रकल्प पूर्ण झालेले आहेत. ७ प्रकल्प वगळण्याचे प्रस्तावित असल्याने प्रगतीतील प्रकल्पांची संख्या १७ ऐवजी १० आहे. उर्वरित १० प्रकल्प पूर्ण करण्याचे विभागाचे नियोजन आहे. सन २०२५-२६ पर्यंत BJSY अंतर्गत प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी केलेले आर्थिक नियोजन रु.६०६.६७ कोटी.

(३) गुण नियंत्रण संघटना:-

बांधकामाधीन प्रकल्पांवरील कामांच्या गुणवत्तेची तपासणी करण्याकरीता संपूर्ण तांत्रिक माहिती व सर्व सुविधायुक्त एक स्वतंत्र गुणनियंत्रण मंडळ स्थापन करण्यात आले आहे. पुणे, औरंगाबाद व नागपूर या ठिकाणी प्रत्येकी एक असे मिळून ३ मंडळ कार्यरत आहेत. सदर मंडळ कार्यालये मुख्य अभियंता, जल विद्युत प्रकल्प व गुण नियंत्रण, पुणे यांच्या नियंत्रणाखाली आहेत.

बांधकामाधीन प्रकल्पांवरील कामांच्या गुणवत्तेवर देखरेख करण्याकरीता एकूण ११ विभाग, ४० उपविभाग आहेत. मंडळनिहाय तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

मंडळ कार्यालयाचे नांव	विभाग, उपविभाग व प्रयोगशाळांची संख्या		
	विभाग	उपविभाग	प्रयोगशाळा
औरंगाबाद	२	८	१०
पुणे	४	१४	१४
नागपूर	५	१८	१४
एकूण	११	४०	३८

(४) आधारसामग्री संकलन:

जलसंपदा प्रकल्पाचे अहवाल तयार करणे, जलसंपदा अंदाज करणे, पाण्याच्या वापराचा हिशोब ठेवणे, पुराविषयी पुर्वानुमान करणे, यथादर्शक व तपशिलवार बृहत योजना तयार करणे यासाठी जलविज्ञान विषयक आधार सामग्रीचे संकलन ही एक महत्वाची बाब आहे. या कामामध्ये खालील गोष्टींचा समावेश होतो. :-

अ) निरनिराळ्या जलसंपदा, संकल्पन विभागांना हवी असलेली अचूक माहिती तत्परतेने उपलब्ध करून देण्यासाठी पर्जन्यमान, विसर्ग, पुर नियंत्रणाकरिता आधार सामग्री आधारसामग्री आणि इतर जलविज्ञान विषयक याबाबतच्या आधार सामग्रीचे शास्त्रीय पद्धतीने संकलन.

ब) जलविज्ञान विषयक आधार सामग्रीची दैनंदिन मोजणी आणि विद्यमान केंद्रांचे परिक्षण.

क) अतिरिक्त जलविज्ञान मोजणी केंद्रांचे नेटवर्क भारतीय मानकसंस्था आणि इतर राष्ट्रीय/ आंतरराष्ट्रीय संस्थांच्या विहित मानकांच्या बरोबर आणणाऱ्या दृष्टीने प्रयत्न करणे.

यासाठी आधार सामग्री संकलन, नियोजन व जलविज्ञान मंडळ, नाशिक अंतर्गत ५ विभाग कार्यरत आहेत.

जलविज्ञान प्रकल्प विभागांची मुख्यालये पुणे, छ. संभाजी नगर, अमरावती, नागपुर व ठाणे येथे असून विभागांचे कार्यक्षेत्र खालीलप्रमाणे आहे.

- १) जलविज्ञान प्रकल्प विभाग, पुणे : कृष्णा खोरे (भिमा उपखोऱ्यासह)
- २) जलविज्ञान प्रकल्प विभाग, छ. संभाजीनगर : (गोदावरी खोरे)
- ३) जलविज्ञान प्रकल्प विभाग, अमरावती : तापी (पुर्णा तापीसह)
- ४) जलविज्ञान प्रकल्प विभाग, नागपूर : गोदावरी खोऱ्याच्या पैंगंगा खोऱ्यातील सहस्त्र कुंडाचे खाली व त्यापलीकडे उपखोरी.
- ५) जलविज्ञान प्रकल्प विभाग, कळवा (ठाणे) : कोकणातील सर्व पश्चिम वाहिनी नद्या.

पुणे, छ. संभाजीनगर, अमरावती, नागपुर व ठाणे येथील जलविज्ञान प्रकल्प विभाग हे जलविज्ञान आधार सामग्री संकलनाची कामे, पर्जन्यमापन, हवामान, नदीतुन वाहुन जाणा-या पाण्याची पातळी, जलाशयात येणारे पाणी, जलगुणवत्ता इ. ची माहिती गोळा करण्याचे काम करतात. ह्या विभागांनी मिळविलेली जलविज्ञान विषयक आधार सामग्री शास्त्रीय पद्धतीने मिळविल्यानंतर संकलन, पृथःकरण व प्रसिद्धीसाठी आधार सामग्री पृथःकरण मंडळ, नाशिक येथे पाठविण्यात येते.

जागतिक बँकेच्या अर्थसहाय्याने जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा - १ हा नोव्हेंबर १९९५ ते डिसेंबर २००३ मध्ये यशस्वीरित्या पूर्ण करण्यात आला.त्या अंतर्गत अस्तित्वातील पर्जन्यमापन केंद्रांचे नुतनीकरण , नवीन पर्जन्यमापन, हवामान, सरीतामापन केंद्रांची उभारणी व दर्जावाढ, जलगुणवत्ता प्रयोगशाळाउभारणी व अद्यावत करणे, जलविज्ञान प्रकल्पांतर्गत सर्व यंत्रणांचे संगणकीकरण करणे आणि आवश्यक त्या ठिकाणी कार्यालयाच्या व निवासी ईमारती बांधणे इत्यादी कामांचा समावेश होता.

या प्रकल्पांतर्गत भूपृष्ठावरील व भूपृष्ठाखालील उपलब्ध जलसंपत्ती विषयक तसेच जलगुणवत्ता व हवामान विषयक आधारसामग्रीचा सर्वांगीण विकास व उपयोग व्हावा हा मुख्य उद्देश होता. जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा- १ मुळे भूपृष्ठजल जलशास्त्रीय माहिती प्रणाली (Hydrological Information System) विकसित होउन विश्वासार्ह, प्रमाणित व संगणकीकृत आधार सामग्री उपभोक्त्यास उपलब्ध झाली आहे.

आधार सामग्री संकलन, नियोजन व जलविज्ञान मंडळ, नाशिक अंतर्गत आधार सामग्री संकलन केंद्रांची माहिती दर्शविणारा तक्ता

अ.क्र.	केंद्राचा प्रकार	केंद्र संख्या
१	साधे पर्जन्यमापन केंद्रे.	५८९
२	स्वयंचलीत पर्जन्यमापन केंद्रे.	३४६
३	हवामान केंद्रे.	१५२
४	सरितामापन केंद्रे	२५३
५	जलगुणवत्ता प्रयोगशाळा स्तर-२	०७
६	जलगुणवत्ता नमुना संकलन स्थळे	३२७

जागतिक बँक अर्थसहाय्यित, जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा - २ हा प्रकल्प एप्रिल २००६ ते ३१ मे २०१४ या कालावधीत यशस्वीरीत्या पूर्ण करण्यात आला. या अंतर्गत संस्था सबलीकरण (जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा - १ मधील कामाचे सक्षमीकरण, आधार सामग्री वापराबाबत जनजागृती, माहिती व अनुभवांची आंतरसंस्था देवाणघेवाण) उर्ध्व विस्तार Hydrological Design एकत्र तयार करणे, Decision Support System व Purpose Driven Studies करणे यांचा समावेश होतो. या प्रकल्पांतर्गत पथदर्शी प्रकल्प म्हणून कृष्णा व भिमा खो-यामध्ये २००५ व २००६ या वर्षी पुरामुळे झालेल्या जिवीत व वित्तहानीच्या पार्श्वभूमीवर एककालिक पुर पुर्वानुमान व एकात्मिक जलाशय परीचालन पद्धती (Real Time Flood Forecasting & Integrated Reservoir Operation System) विकसित करण्यात आली व तिचा प्रभावी वापर सुरु आहे. उर्ध्व भिमा खो-यांसाठी DSS (Planning) हे tool विकसित करण्यात आले आहे. व त्या माध्यमातून खो-यातील Conjunctive use of SW & GW seasonal planning जलाशयांचे भविष्यातील पाणी साठ्यांचे सध्याच्या पाणी साठ्यांवरून अंदाज बांधणे या प्रकारचे विषय हाताळण्यात येत आहेत.

जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा- २ अंतर्गत खालील पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यात आल्या आहेत.

(अ) कृष्णा व भिमा नदी खोऱ्याकरिता - एककालिक आधार सामग्री संकलन प्रणाली.

अ. क्र	केंद्राचा प्रकार (एककालिक)	कार्यान्वित केंद्रे
१	स्वयंचलित पर्जन्यमापन केंद्रे	१२७
२	स्वयंचलित हवामान केंद्रे	३९
३	स्वयंचलित जलपातळी व विसर्गमापन केंद्रे (नदी व कालव्यावरील)	३७
४	जलाशयावरील स्वयंचलित जलपातळी व निसर्गमापन केंद्रे.	४६
	एकूण	२४९

तसेच विशेष अभ्यास पुर्ण करण्यात आले ते प्रामुख्याने खालीलप्रमाणे आहेत.

(ब) परपज ड्रिह्नन स्टडीज.

आप्टीमायजेशन - सरितामापन केंद्राचे नेटवर्कचा अभ्यास.

जायकवाडी प्रकल्पाचे पाणी वाटपाच्या बदलामुळे झालेल्या परिणामाचा अभ्यास.

(क) उर्ध्व भिमा खोरे उजनी धरणापर्यंत निर्णय पुरक प्रणाली विकासीत करणे.

जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा - २ चे काम पूर्ण झाल्यानंतर जागतिक बँक व केंद्र शासन अर्थसहाय्यित राष्ट्रीय जलविज्ञान प्रकल्पाचे टप्पा - ३ चे काम केंद्रीय जलसंधारण मंत्रालय नवी दिल्ली यांनी प्रस्तावित केलेले आहे. या प्रकल्पाचा कालावधी ८ वर्षांचा राहणारा असून प्रकल्पाची व्याप्ती संपूर्ण देशभर आहे. प्रकल्पाची एकूण किंमत रुपये ३६७९.७६ कोटी इतकी असून यापैकी महाराष्ट्र राज्यास (भूपृष्ठजल) रुपये १५० कोटींचा निधी मिळणार आहे.

या प्रकल्पास केंद्रीय जलसंधारण मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे दि. २३/०६/२०१६ च्या आदेशान्वये मान्यता मिळालेली असून केंद्रीय जलसंधारण मंत्रालय नवी दिल्ली यांचे दि. १६/१२/२०१६ च्या कार्यालयीन आदेशान्वये प्रकल्पाच्या पीआयपीस (Project Implimentation Plan) रुपये १५० कोटी (रु.एकशे पन्नास कोटी फक्त) किमतीच्या कामांना मान्यता प्राप्त झालेली आहे. या प्रकल्पास जागतिक बँकेचा वाटा ५० % व केंद्र शासनाचा वाटा ५०% यानुसार जागतिक बँक व केंद्रशासन निधी पुरवणार असून या प्रकल्पाचा कुठलाही आर्थिक भार राज्य शासनावर पडणार नाही.

शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण २०१६/प्र.क्र.३८/२०१६/जसंनि, दिनांक १६, मार्च २०१७ अन्वये प्राप्त राष्ट्रीय जलविज्ञान प्रकल्पासाठी रुपये १५० कोटी ((रु.एकशे पन्नास कोटी फक्त) प्रशासकीय मान्यता देण्यात आलेली आहे.

या प्रकल्पास केंद्रीय जलसंधारण मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे दि.११/०१/२०२३ कार्यालयीन आदेशान्वये प्रकल्पाच्या पीआयपीस (Revised Project Implimentation Plan) रुपये १६८.५९ कोटी किमतीच्या कामांना मान्यता प्राप्त झालेली आहे.

राष्ट्रीय जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा-३ चे मुख्य घटक पुढील प्रमाणे आहेत:-

Component No.	Description	Amount(Rs.Cr.)
A	Water Resources Data Acquisition System	१४१.१२
B	Water Resources Information System	१.५८
C	Water Resources Operation & Planning System	२.४९
D	Institution Capacity Enhancement	२३.३९
	Total Cost Rs.	१६८.५९

या प्रकल्पांतर्गत राज्यातील तापी, गोदावरी (मराठवाडा व विदर्भ), कोकण अंशतः कृष्णा खो-यातील (जलविज्ञान प्रकल्प टप्पा- 2 मध्ये अंतर्भूत नसलेली) पर्जन्यमापन, हवामान, सरीतामापन केंद्रांचे व जलाशयाचे दरवाजे यांचे Real Time Data Acquisition System मध्ये रुपांतरीत करणे.

नविन जलगुणवत्ता प्रयोगशाळा स्तर - २ चे बांधकाम व उपकरणे संच तसेच अस्तित्वातील जलगुणवत्ता प्रयोगशाळा स्तर - २ अद्यावत करणे.

प्रकल्प उभारणी व सनियंत्रणासाठी विविध तज्ञ सल्लागारांची नेमणुक करणे, जलगुणवत्ता प्रयोगशाळेसाठी व आधारसामग्री संकलनासाठी लागणारे क्षेत्रिय व तांत्रिक मनुष्यबळ इ. बाबींचा समावेश आहे.

राष्ट्रीय जलविज्ञान प्रकल्पांतर्गत महाराष्ट्र राज्यातील सर्व नदी खोऱ्याकरिता ककालिक आधार सामग्री संकलन प्रणाली खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	केंद्राचा प्रकार (एककालिक)	केंद्र संख्या
१	स्वयंचलित पर्जन्यमापन केंद्रे	६२६
२	स्वयंचलित हवामान केंद्रे	९०
३	स्वयंचलित जलपातळी व विसर्गमापन केंद्रे (सरितामापन केंद्रे)	१५२
४	जलाशयावरील स्वयंचलित जलपातळी केंद्रे	२१९
	एकुण	१०८७

(५) संशोधन व प्रशिक्षण.

जलसंपदा विभागाच्या लाक्षेवि कक्षांकडून पाटबंधारे संशोधन व विकास आणि प्रशिक्षण या संबंधीचा कार्यक्रम राबविला जातो. महाराष्ट्रात या विषयांवर खालील ३ संस्था मुख्यत्वे करून काम करतात.

- महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक.
- पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे.
- महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी (मेटा), नाशिक.

५.१. महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक.

(१) संस्थेची स्थापना सन १९५९ मध्ये झालेली आहे. सद्यस्थितीत मा. महासंचालक संकल्पन, प्रशिक्षण, जलविज्ञान, संशोधन व सुरक्षितता, नाशिक यांच्या अंतर्गत कार्यरत आहे. सद्यस्थितीत या मंडळांतर्गत ४ संशोधन विभाग, स्थापत्य बांधकामे परिरक्षण विभाग, प्रशासन अधिकारी (कार्यकारी अभियंता) व वैज्ञानिक संशोधन अधिकारी कार्यरत आहेत.

(२) यापैकी संशोधन व चाचणी विभागामार्फत १) मुख्यतः विविध प्रकल्पांच्या क्षेत्रिय समस्यांशी संबंधीत उपयोजीत संशोधनाची (Applied Research) कामे २) राज्यातील जलसंपदा व सार्वजनिक बांधकाम या विभागातील स्थापत्य सामग्रीची चाचणी विषयक कामे व क्षेत्रिय स्तरावरील समस्यांवर उपाययोजना ३) शासकीय, निमशासकीय आणि खाजगी संस्थांकडून येणाऱ्या कामासंबंधीची उपयोजीत संशोधन व स्थापत्य सामग्रीची चाचणी कामे केली जातात.

i) **रेफरल प्रयोगशाळा (मृद)** - या विभागामार्फत धरण व कालव्याच्या संकल्पनासाठी लागणाऱ्या मृद अभियांत्रिकी गुणधर्मांच्या (**Engineering Properties**) चाचण्या तसेच माती कामाशी संबंधित समस्यांची कामे हाती घेतली जातात.

ii) **रेफरल प्रयोगशाळा (सामग्री)**- या विभागामार्फत बांधकाम सामग्रीच्या विविध चाचण्या व समस्यांची कामे हाती घेतली जातात.

iii) **महामार्ग संशोधन विभाग क्र. १-** या विभागामार्फत रस्त्यांच्या उपयोजित संशोधनाची कामे, रस्त्यांच्या बांधकाम सामग्रीच्या चाचण्या तसेच लोह आणि पाषाण चाचण्यांची कामे केली जातात.

iv) **संपदा अभियांत्रिकी केंद्र-** या विभागामार्फत सुदूर संवेदन व भौगोलिक माहिती प्रणाली व तंत्राचा वापर करून जलाशयांमध्ये साठणाऱ्या गाळांचे सर्वेक्षण, ऊस पीक मोजणी व पडताळणी (**Crop Mapping**) जमीन वापर आणि जमीन आच्छादन (**LULC**) इ. काम, हिरवे आच्छादन क्षेत्र मोजणे ही कामे केली जातात.

(३) (अ) मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना (सिडीओ), नाशिक.

पाटबंधारे व जलविद्युत प्रकल्पांच्या विविध घटकांचे तपशीलवार संकल्पन अहवाल व संकल्पचित्रे तयार करण्याची कार्यवाही करणेसाठी सन 1957 मध्ये पाटबंधारे विभागांतर्गत मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटनेची स्थापना करण्यात आली. त्यावेळी मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटनेचे मुख्यालय मुंबई येथे होते. तथापि सप्टेंबर 1977 मध्ये सदरचे मुख्यालय मुंबई येथून नाशिक येथे स्थलांतरीत करण्यात आले. सदर संस्थेचे प्रशासकीय व तांत्रिक नियंत्रण मा. महासंचालक, संकल्पन, प्रशिक्षण, जलविज्ञान, संशोधन व सुरक्षितता (मेरी), नाशिक यांचे अधिपत्याखाली येते. मोठे, मध्यम व विशिष्ट लघु पाटबंधारे प्रकल्पांचे संकल्पन, जलविद्युत प्रकल्पांचे व उपसा सिंचन योजनांचे संकल्पन या संघटनेमार्फत करण्यात येते.

मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटनेमध्ये मुख्य अभियंता, मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना यांचे अंतर्गत खालील ४ मंडळे कार्यरत असून प्रत्येक मंडळातील विभागांची संख्या सोबत दिली आहे.

१) दरवाजे मंडळ : विभाग - ३ + प्रशासन व परीमंडळ , २) धरण मंडळ : विभाग - ४+२ माती धरण मंडळातील वर्ग झालेले विभाग, ३) उसियो मंडळ : विभाग -४ दि.-१४-१-२०१५ पासून, ४) कालवा संकल्पन मंडळ : विभाग - ४ दि.१-५-२०१६ पासून या व्यतिरिक्त अधीक्षक अभियंता, दगडी धरणे मंडळांतर्गत एक भू-वैज्ञानिक पथक कार्यरत आहे.

मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना, नाशिक यांचेमार्फत मोठे व मध्यम पाटबंधारे प्रकल्प, उपसा सिंचन योजना, व जलविद्युत प्रकल्पांचे सर्वसाधारण आराखडे व विविध घटकांचे तपशीलवार संकल्पन अहवाल व संकल्पचित्रे तयार करण्याचे काम क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांकडून आवश्यक माहिती प्राप्त करून घेऊन करण्यात येते. सोबतच इतर प्रमुख कामेही मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटनेमार्फत करण्यात येतात. जसे,

- i) प्रमुख कालवा बांधकामांचे संकल्पन करणे.
- ii) राज्यातील सर्व मुख्य कालवे व वितरीकांचे CBL, cutoff, काटछेद Statement
- iii) नलिका वितरण व सुक्ष्म सिंचन प्रणालीचे संकल्पन.
- iv) भुतांत्रिक अन्वेषण अहवाल तयार करणे.
- v) केंद्रीय जल आयोगाकडे सादर करावयाच्या प्रस्तावांची तपासणी.
- vi) धरणांवर बसवावयाच्या उपकरणांचे प्रकार व स्थान निश्चिती.
- vii) आवश्यकतेनुसार जुन्या धरणांचे मजबुतीकरणाचे संकल्पन.
- viii) बांधकामातील तसेच पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांच्या बाबतीत समस्यांवरील उपाय योजना सुचविणे.
- ix) १० वर्षापूर्वी पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांच्या क्षेत्रीय मागणीनुसार संकल्पनाचा आढावा.
- x) निमशासकीय, स्थानिक व खाजगी संस्थाकडील संकल्पन कामे (सल्लामसलत तत्वावर)
- xi) खाजगी सल्लागारांनी व अन्य संस्थांनी केलेल्या संकल्पनाची मूल्यापेक्षा तपासणी (वेटींग तत्वावर) इ.

(ब) पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे.

भाटघर धरण (निरा कालवा) व भंडारदरा धरण (प्रवरा नदीवर व संबंधित कालवे) यांच्या लाभक्षेत्रात पाणथळ व क्षारयुक्त जमिनीचे प्रमाण वाढले होते. त्यांची कारणे शोधण्यासाठी तसेच खराबा जमिनी कशाप्रकारे सुधारता येतील. यासाठी विशेष अभ्यास करून उपाययोजना करण्यासाठी विशेष पाटबंधारे विभाग हा इ.स.१९९६ मध्ये पुणे येथे स्थापन करण्यात आला. सिंचन क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात वाढ होत गेल्याने व जल व्यवस्थापनाशी निगडित असलेले प्रश्न हाताळण्याच्या दृष्टीने बदल होत गेले. व त्यानुसार शासनाकडून विविध विभागांच्या व संचालनालयाच्या स्थापनेबाबतची कार्यवाही करण्यात आली. सदरच्या विभागाचे रुपांतर इ.स. १९६९ साली सध्याच्या पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालयात करण्यात आले. शासन निर्णय जलसंपदा विभाग आढावा प्र.क्र. ७२/आ (पुनर्रचना), हुतात्मा चौक, मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय, मुंबई-३२, दिनांक ०४ मे, २०२२ अन्वये हे संचालनालय मुख्य अभियंता (पा) व सहसचिव जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांच्या नियंत्रणाखाली काम करित आहे. संचालनालयाच्या अंतर्गत एकूण ७ विभाग आहेत. त्यापैकी ५ विभाग म्हणजे पाटबंधारे संशोधन विभाग, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अकोला, कळवा (ठाणे) येथे असून, मृद सर्वेक्षण विभाग, पुणे व नागपूर, हे २ मृदविषयक काम करणारे विभाग आहेत. प्रस्तुत संचालनालयामध्ये विविध कामांमध्ये खालील बाबींचा समावेश होतो.

• खाजगी आणि सहकारी उपसा सिंचन योजनांच्या लाभक्षेत्रातील खारवट/ पाणथळ जमिनीची सुधारणा करण्याबाबत उपाययोजना राबविणेबाबत सुधारीत धोरण.

जलसंपदा विभागांतर्गतच्या खाजगी आणि सहकारी उपसा सिंचन योजनांच्या लाभक्षेत्रातील खारवट व पाणथळ झालेल्या जमिनीची सुधारणा करणेसाठी निचरा योजनांची कामे शासनाच्या निधीतून करण्यास मान्यता दिली आहे.

अ) क्षारपड जमिनीचे सर्वेक्षण पूर्वीप्रमाणेच शासनाच्या निधीतून करण्यात येईल. तसेच संदर्भिय शासन निर्णय दि.०८/०७/१९८१ अन्वये अधिक्रमित करण्यात आला आहे.

ब) क्षारपड जमिनीची सुधारणा करण्यासाठी कामावर येणाऱ्या खर्चाच्या हिश्याची विगतवारी पुढीलप्रमाणे असेल-

८० % शासन निधी

१० % संबंधित जमीनधारक

१० % संबंधित साखर कारखाने, उद्योजकांचा सामाजिक दायित्व निधी, (CSR).

खाजगी व सहकारी उपसा सिंचन योजनेच्या लाभक्षेत्रातील खारवट व पाणथळ जमिनीची सुधारणा करण्यासाठी येणाऱ्या १००% खर्चाची विगतवारी निश्चित करण्याच्या अनुषंगाने कार्यवाही प्रगतीत आहे.

(१) मोठ्या व मध्यम कालव्यांच्या लाभक्षेत्रातील पाणथळ व क्षारयुक्त जमिनीचे अर्थात खराबा क्षेत्राचे निर्मूलन : (क्षेत्रीय पाहणी, खराबा क्षेत्र निश्चित करणे व चर योजना प्रस्तावित करणे)

मोठ्या व मध्यम पाटबंधारे प्रकल्पाचे लाभक्षेत्रातील पाणथळ व क्षारपड क्षेत्राची व्याप्ती ठरविणे, त्यावरील उपाय योजना म्हणून जलनिःसारण योजनांचे नियोजन व आखणी करून बांधकाम करणे, खराबा क्षेत्र लागवडीस योग्य बनविणे, पूर्ण झालेल्या चर योजनांची योग्य तऱ्हेने देखभाल व दुरुस्ती करणे ही कामे संचालनालयातर्फे केली जातात. खराबा क्षेत्राची व्याप्ती ठरविण्यासाठी पाणथळ क्षेत्राकरिता पावसाळ्यानंतर (मान्सूनोत्तर) व क्षारयुक्त क्षेत्राकरिता पावसाळ्यापूर्वी (मान्सूनपूर्व) क्षेत्राची पाहणी केली जाते. यामध्ये विहिरींची जलपातळी निरीक्षणे घेणे, ऑगर खड्डे घेऊन त्या खड्ड्यातील मातीच्या नमुन्यांची प्रयोगशाळेमध्ये Ec व pH तपासणी करून क्षारपड जमिनीची व्याप्ती ठरविणे इत्यादी कामे केली जातात.

जमिनीतील सततच्या बारमाही जलसिंचन, सदोष सिंचन पद्धती व जादा सिंचन यामुळे जमीन पाणथळ होते व पुढे ती क्षारमय बनते व त्यामुळे शेवटी तिची उपजल क्षमता मोठ्या प्रमाणात कमी होते. भू-जलनिस्सारण योजना राबविल्यामुळे खराब जमिनीचे पुनःप्रापण (Reclamation) शक्य होते. भू-जलनिस्सारण नियोजनाची गरज दरवर्षी संकलित करण्यात आलेल्या माहितीच्या आधारावर ठरवली जाते. त्यानुसार आखणी करण्यात आलेले लाभक्षेत्रात भूगर्भातील पाण्याच्या पातळीत वाढ अथवा घट झाली हे पडताळून पाहण्यासाठी पाणथळ क्षेत्रातील विहिरीच्या पाण्याच्या पातळीची घेतलेली नोंद, जलनिस्सारण योजनांचे बांधकाम करण्यापूर्वी प्रथम या योजनांचे सर्वेक्षण व अन्वेषण करण्यात येते व त्यानंतर सविस्तर अंदाज आराखडे तयार करण्यात येतात. भू-जलनिस्सारण पाणलोट क्षेत्रातील खराब झालेल्या जमिनीत सुधारणा झाली आहे हे निश्चित करण्यासाठी पूर्ण झालेल्या जलनिस्सारण योजनांची कार्यक्षमता काढली जाते.

(२) चर योजनेचे बांधकाम, देखभाल व हस्तांतरण :

प्रशासकीय मान्यताप्राप्त योजनांचे बांधकामासाठी प्राधान्यक्रम ठरवून त्यांचे बांधकाम हाती घेण्यात येते. पूर्ण झालेल्या चर योजनांचीही देखभालीच्या दृष्टीने प्राधान्यक्रम ठरवून त्यांच्या देखभाल व दुरुस्तीची कामे करण्यात येतात.

(३)जलसंपदांतर्गत लाभक्षेत्राचे सिंचनपूर्व मृद सर्वेक्षण.

लाभक्षेत्र सिंचनपूर्व मृद सर्वेक्षणाचा मुख्य उद्देश प्रकल्प लाभक्षेत्रातील मातीच्या विविध गुणधर्मांचा अभ्यास करून व जमिनीचा उंचसखलपणा प्रकल्प लाभक्षेत्रातील मातीच्या विविध गुणधर्मांचा अभ्यास करून जमिनीचा उंच सखलपणा तसेच जमिनीची जलनिःसारण क्षमता विचारात घेऊन जमिनीची सिंचनाचे दृष्टीने १ ते ६ वर्गात वर्गवारी करणे हा सर्वेक्षणाचा मुख्य उद्देश आहे. मृद व्यवस्थापन, भू-विकास व जलनिः सारणाच्या कामाची आखणी करताना मृद सर्वेक्षण नकाशा व अहवाल असतो. प्रकल्पांची पीक प्रमाण रचना ठरविताना मृद सर्वेक्षणाचा उपयोग होतो.

(४)संशोधने : क्षेत्रीय (फिल्ड) व अभिलेखाधारे (पेपर स्टडी) असे दोन प्रकारचे,

जल व्यवस्थापनशी निगडीत विषयांवर उपयोजित (Applied) स्वरूपाचे संशोधन काम संचालनायांतर्गत करण्यात येते. या मध्ये दोन प्रकारे संशोधन अभ्यास केले जातात. संशोधन अभ्यास करताना प्रामुख्याने भूजलाचा अभ्यास मृद व्यवस्थापनाचा अभ्यास आणि जलव्यवस्थापनाचा अभ्यास (तुषार, टिबक सिंचन पद्धतीचा प्रवाही सिंचन पद्धतीशी तौलनिक अभ्यास, सिंचन व्यवस्थेत बाष्पीभवनाने होणारा पाणीनाश, बंदिस्त नलिका वितरण प्रणाली इ. विषयांचा समावेश आहे.

(अ) पेपर स्टडी : उपलब्ध माहितीच्या आधारे करण्यांत येणा-या संशोधन अभ्यासास पेपर स्टडी असे संबोधण्यात येते.

(ब) फिल्ड स्टडी : प्रत्यक्ष निरीक्षणातून माहिती उपलब्ध करून त्याचा वापर वेगवेगळ्या हवामानातील शेतीसाठी तंत्र विकसित करण्यात येते.

(५) पाणी वापर संस्था- त्रैमासिक अहवाल संकलन.

राज्यातील पाणी वापर संस्थांच्या प्रगती अहवालाची माहिती संकलित करून सर्व पाणी वापर संस्थांचा तिमाही प्रगती अहवाल शासनास संचालनालयाकडून सादर केली जातो.

६. महाराष्ट्र सिंचन विकास त्रैमासिक प्रसिद्ध करणे.

संचालनालयामार्फत 'महाराष्ट्र सिंचन विकास ' हे त्रैमासिक प्रकाशित करण्यात येत असून यामध्ये जल व मृदा व्यवस्थापनासंबंधीत अद्ययावत माहिती, राज्य शासनाची नवीन धोरणे व तत्संबंधीच्या योजना, पाणथळ व क्षारपड क्षेत्र निर्मुलनाच्या क्षेत्रातील प्रगती, संशोधन अभ्यासांची ओळख करून देणे, प्रगतीशील शेतकऱ्यांचे अभिनव प्रयोग, जलव्यवस्थापन क्षेत्रातील विविध स्तरावरील यशोगाथा प्रकाशित करणे, पाणी वापर संस्थांची निर्मिती आणि क्षमता बांधणी याबाबत प्रबोधनात्मक लेख, विविध संस्थांचे कार्यवृत्त, शासनाकडून दिले जाणारे पुरस्कार यांची माहिती प्रकाशित करणे, वेधक व महत्वपूर्ण राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय जलकृषिवार्ता संकलित करून पुनर्प्रकाशित करणे, विशिष्ट व नाविन्यपूर्ण विषयांचा अंतर्भाव करून विशेषांक प्रकाशित करणे इत्यादी उद्दिष्टे ठेवून त्रैमासिकाचे प्रकाशन व वितरण करण्यात येते.

आजवर २१ विशेष अंक प्रकाशित करणारे हे जलसंपदा विभागाचे एकमेव लोकाभिमुख असे प्रकाशन असून सर्व भागातील वाचकांच्या प्रेरणादायी प्रतिक्रिया या अंकास लाभत आलेल्या आहेत. १ जानेवारी, १ एप्रिल, १ जुलै व १ ऑक्टोबर रोजी हे त्रैमासिक प्रकाशित करण्यात येते. शासनाच्या अद्ययावत सूचना, निर्णय, परिपत्रके, उपक्रम यांचा अंतर्भाव या त्रैमासिकात करण्यात येतो. सद्यःस्थितीत २०२४ या वर्षाकरिता एकूण २ अंक प्रकाशित करण्यात आले आहेत. सध्याच्या अंकाचे वर्ष ३८ वे अंक ३ रा दिनांक ०१ एप्रिल, २०२४ रोजी प्रकाशित करण्यात आला आहे.

७. दूरदर्शन कार्यक्रमात पाटबंधारे विभागांचे प्रतिनिधित्व करणे.

दूरदर्शनवरील 'कृषिदर्शन' कार्यक्रमात जलसंपदा विभागांतर्गत चालू असलेली विकासाची कामे, पाण्याची उपलब्धता व नियोजन, पाण्याखालील पिके, पाणी व्यवस्थापनातील नवीन तंत्रज्ञान इत्यादी माहिती शेतकऱ्यांपर्यंत पोचविण्याच्या दृष्टीने जलसंपदा विभागाचे प्रतिनिधी म्हणून संचालनालयाची नियुक्ती केली आहे. त्यानुसार जलसंपदांतर्गत वैशिष्ट्यपूर्ण कामे, यशोगाथा, लोकसहभागाचे काम, मुलाखती इत्यादी कार्यक्रम दूरदर्शनकडे प्रस्तावित करण्यात येतात. माहे एप्रिल, मे, जून, २०२३ या तीमाही करीता “कृषिदर्शन व आमची माती व आमची माणसे” या कार्यक्रमात दुरध्वनीवर “सिंचनातून समृद्धी-सांगोला शाखा प्रकल्प” या विषयावर २२ मिनिटे कालावधीची मुलाखत प्रसारित करण्यात आली.

८. कृषी प्रदर्शनामध्ये सहभाग.

महाराष्ट्र शासन, जलसंपदा विभागामार्फत संचालनालयातर्फे अखिल केंद्र स्तरावर / राज्य स्तरावर / जिल्हा / गाव पातळी स्तरावर आयोजित होणाऱ्या शेती व औद्योगिक प्रदर्शनात भाग घेतला जातो. महाराष्ट्रात जलसंपदा विभागाने केलेल्या प्रगतीची माहिती लोकांपर्यंत, शेतकऱ्यांपर्यंत पोचविण्यासाठी याचा उपयोग केला जातो. निरनिराळ्या स्तरावरील प्रदर्शनांमध्ये कक्ष उभारून सक्रिय सहभाग घेतला जातो.

केंद्र सरकारच्या जलसंसाधन मंत्रालयामार्फत दरवर्षी जलसप्ताहामध्ये (IWW) नवी दिल्ली येथे भरवण्यात येत असलेल्या प्रदर्शनात महाराष्ट्र शासन, जलसंपदा विभागाच्या दालनाच्या उभारणीचे व माहिती प्रदर्शित करण्याचे काम संचालनालयामार्फत करण्यात येते. या राष्ट्रीय स्तरावरील प्रदर्शनात केंद्र शासनाचे उच्चपदस्थ अधिकारी, प्रतिष्ठित संशोधक, जलव्यवस्थापक, संस्था, शेतकरी व सर्वसामान्य नागरीक यांचा मोठ्या प्रमाणावर सहभाग असतो. या प्रदर्शनातील दालनात महाराष्ट्र शासनाने जलसंपदा खात्यामार्फत केलेल्या विविध योजना, प्रगती याबाबतची माहिती दिली जाते.

भारतातील सर्वात मोठे ‘अॅग्री व्हिजन’ या कृषी प्रदर्शनामध्ये सहभाग घेण्यात आला. कृषी तंत्रज्ञान प्रशिक्षणाचे केंद्र ठरणाऱ्या कार्यशाळा, राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील उत्कृष्ट अत्याधुनिक तंत्रज्ञान सादरी करणाऱ्या दालने, कृषी विषयक ताज्या विषयांवरील कार्यशाळा, शेती उद्योगाला नवीन दिशा देणा-या परिषदासह तंत्रज्ञान संशोधनासाठी तसेच एमएसएमई व पशुधन ही विशेष दालने या प्रदर्शनाची वैशिष्ट्ये होती. या प्रदर्शनामध्ये जलसंपदा विभागाच्यावतीने सहभाग नोंदवून त्यामध्ये जलसंपदा खात्यामार्फत केलेल्या विविध योजना, प्रगती याबाबतची माहिती दिली जाते.

९. महाराष्ट्र भूविकास महामंडळ, पुणे व महाराष्ट्र सिंचन विकास महामंडळ, पुणे बंद करण्याची कार्यवाही करणे.

महाराष्ट्र भूविकास महामंडळ, पुणे व महाराष्ट्र सिंचन विकास महामंडळ, पुणे बंद करण्याची कार्यवाही करण्याची जबाबदारी प्रस्तुत संचालनालयास देण्यात आली असून महाराष्ट्र सिंचन विकास महामंडळ, पुणे बंद करण्याची संचालनालय स्तरावरील कार्यवाही पूर्ण झाली असून महाराष्ट्र भूविकास महामंडळ, पुणे अंतर्गत दोन प्रकरणे न्यायप्रविष्ट असून याबाबतची कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

१०. अराजपत्रित ब, क व ड कर्मचाऱ्यांसंबंधी परिमंडळीय कामकाज.

अराजपत्रित ब, क व ड कर्मचाऱ्यांसंबंधी ज्येष्ठता, बदली, पदोन्नती व अनुषंगिक न्यायालयीन प्रकरणे इत्यादी परिमंडळीय कामकाज देखील संचालनालयाकडून करण्यात येते.

(क) महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी (मेटा), नाशिक.

जलसंपदा व सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अभियंत्यांचे तांत्रिक ज्ञानाचे अद्यावतीकरण होण्यासाठी अधिकारी/ कर्मचारी यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनीची स्थापना करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्र अभियांत्रिकी सेवा वर्ग- १ व वर्ग- २ च्या सरळसेवा प्रविष्ट अभियंत्यांना हंगामी स्वरूपात प्रशिक्षण देण्यासाठी १९६४ मध्ये नाशिक येथे अभियांत्रिकी अधिकारी महाविद्यालय स्थापन करण्यात आले. महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी अंतर्गत खालील प्रमाणे कामे केली जातात.

अ-प्रशिक्षण

- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत महाराष्ट्र अभियांत्रिकी सेवा वर्ग-१ व वर्ग- २ मध्ये प्रवेश केलेल्या पदवीधर अभियंत्यांना त्यांच्या शिक्षणास पुरवणी म्हणून जलसंपदा आणि सार्वजनिक बांधकाम विभाग या दोन अभियांत्रिकी विभागामधील शासकीय नियम, पध्दती इ. बाबत प्रशिक्षण देणे.
- राजपत्रित दर्जावर पदोन्नती मिळालेल्या अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षण देणे.
- सेवारत अभियंत्यांचे ज्ञान पुर्नजागृत आणि अद्यावत करणे. स्थापत्य अभियांत्रिकी मधील क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी औरंगाबाद आणि नागपूर येथे प्रादेशिक प्रशिक्षण केंद्रे सुरु करण्यात आली. तसेच यांत्रिकी आणि विद्युत क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी पुणे येथे प्रादेशिक प्रशिक्षण केंद्र सुरु करण्यात आले.
- अनुभवी अभियंत्यांच्या सूचना लक्षात घेऊन, प्रशिक्षण कार्यक्रम आखला जातो.

ब- परीक्षा-

महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी तर्फे खालील जलसंपदा आणि सार्वजनिक बांधकाम विभागातील (१) स्थापत्य, यांत्रिकी, आणि विद्युत उपअभियंता, सहाय्यक कार्यकारी अभियंता आणि सहाय्यक अभियंता वर्ग १ यांचेसाठी व्यावसायिक परीक्षा (२) स्थापत्य, यांत्रिकी आणि विद्युत कनिष्ठ अभियंत्यांसाठी व्यावसायिक परीक्षा (३) स्थापत्य अभियांत्रिकी

सहाय्यकांसाठी व्यावसायिक परीक्षा (४) सेवारत कर्मचाऱ्यांसाठी कालवा निरीक्षक आणि मोजणीदार या पदांकरीता अर्हता परीक्षांचे आयोजन केले जाते.

जललेखा अहवाल व स्थिर चिन्हांकन अहवाल.

प्रतिवर्षी राज्यात उपलब्ध होणारी जलसंपत्ती, तिचा वापर, पाणी नाश व उत्पादकता याचा जललेखा (Water Audit) व सिंचन कार्यनियमावालीच्या अंमलबजावणीचे परिक्षण करण्याची यंत्रणा सध्या अस्तित्वात नाही.

गेल्या काही वर्षात राज्यात वारंवार निर्माण होणाऱ्या दुष्काळी परिस्थितीवर मात करण्यासाठी भविष्यात जललेखा व सिंचन लेखा परिक्षण अंत्यत कठोरपणे करण्याची आवश्यकता आहे. त्यासाठी जलसंपदा विभागातील उपलब्ध आस्थापनेची फिरवाफिरवी व अनावश्यक कार्यालय बंद करून मुख्य लेखा परिक्षक, जल व सिंचन, महाराष्ट्र राज्य हे स्वतंत्र कार्यालय औरंगाबाद येथे शासन निर्णय क्रमांक मुलेप-२०१६/(प्र.क्र.६५/१६)/ लाक्षेवि (आस्था) दि.१८.०५.२०१६ अन्वये स्थापन करण्यात आला आहे.

ह्या कार्यालयाकडून नियमितरित्या जललेखा अहवाल, सिंचनस्थिती दर्शक अहवाल, स्थिरचिन्हांकन अहवाल प्रकाशित करण्यात येतात. आजमितीस या कार्यालयामार्फत सन २०२१-२२ पर्यंतचे जललेखा अहवाल तसेच २०२१-२२ पर्यंतचे स्थिरचिन्हांकन अहवाल प्रकाशित करण्यात आले आहेत. आजपर्यंत प्रकाशित झालेले सर्व अहवाल जलसंपदा विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत.

६) सर्वेक्षण आणि अन्वेषण (मोठे व मध्यम पाटबंधारे प्रकल्प):-

मोठे व मध्यम प्रकल्प माशागम क्षेत्र २००० हे. पेक्षा जास्त असेल तर पाटबंधारे प्रकल्पाच्या सर्वेक्षण व अन्वेषणामध्ये खालील कांमाचा अंतर्भाव आहे.

(अ) प्रकल्पांच्या क्षेत्रामधील सर्व जलसंपत्ती विषयक माहिती गोळा करणे: यात पर्जन्यमान नदीचा प्रवाह तापमान बाष्पीभवन इत्यादींची मोजमापे करण्याचा अंतर्भाव आहे. विशिष्ट धरण स्थाळापर्यंतच्या उपलब्ध पाण्याचा अंदाज करण्यासाठी पाणलोट क्षेत्र अस्तित्वात असलेल्या व भावी प्रकल्पांची पाण्याची गरज, गोळा केलेल्या जलसंपत्ती विषयक माहितीचे पृथःकरण करणे वेगवेगळ्या पिकांसाठी पाण्याची गरज जलाशयातील पाण्याच्या बाष्पीभवनामुळे होणारा व्यय पाणी वाहून नेतांना होणारा व्यय संकल्पचित्रांसाठी आधारभूत पूर अंदाज पावसाळसानंतर येणा-या पाण्याचा अंदाज करणे.

(आ) सिंचनापूर्वी मृद सर्वेक्षण, भू-पृष्ठाखालील पाण्याच्या पातळीबाबत सर्वेक्षण.

(इ) धरणस्थळ बंधा-याची जागा समादेश क्षेत्र कालवे व वितरीका कालव्यावरील बांधकामे बुडीत क्षेत्र इत्यादीसाठी आवश्यक सर्वेक्षण यामुळे धरणाची किंवा बंधा-याची जागा ठरविणे समावेश क्षेत्र ठरविणे कालवे आणि वितरण व्यवस्था जलाशयाची क्षमता इत्यादीचा तपशील ठरविणे शक्य होते.

(ई) भू-पृष्ठाखालील सर्वेक्षण ज्यामध्ये चाचणी, विंधन विवरे, खड्डे, उघडे खंदक व शाट यांचा अंतर्भाव होतो. यामुळे प्रकल्पामधील वेगवेगळ्या घटकाचा पायामधील थितीचा अंदाज बांधकामांसाठी लागणा-या सामग्रीचा प्रकार ती कोणत्या प्रमाणात उपलब्ध होतील व किती अंतरावरून आणावी लागेल व त्यास किती खर्च येईल याची माहिती मिळू शकते.

(उ) प्रकल्पाचे अहवाल तयार करणे: यामध्ये जलसंपत्ती उपलब्धतेचा अंदाज व ज्याचा संभाव्य वापर, जलाशयाच्या क्षमतेचे नियोजन पाणी वाहून नेण्याची यंत्रणा समावेश क्षेत्र सिंचनाचे क्षेत्र आणि पिकांच्या पध्दती पिकांसाठी लागणारे पाणी यांचा अंदाज वेगवेगळ्या बांधकामाची संकल्पचित्रे, नकाशे, खर्चाचा अंदाज करणे इत्यादी कामांचा अंतर्भाव होतो. सिंचनपूर्व मृद सर्वेक्षणाचे काम करण्यासाठी संचालक पाटबंधारे सिंचन व विकास यांच्या नियंत्रणाखाली पुणे व नागपूर येथे दोन स्वतंत्र विभाग आहेत. समादेश क्षेत्रातील जमिनीची वर्गवारी भू-जलच्या पातळीची पाहाणी करणे आणि जमिनीचा प्रकार व जमिनीच्या थरांची जोडी दाखविणारे नकाशे तयार करणे इत्यादी कामांचा सिंचनपूर्वक मृदसर्वेक्षणामध्ये अंतर्भाव होतो.

(७) पूर नियंत्रण

राज्यातील काही भाग पावसाळ्यात पूरग्रस्त होतात म्हणून या भागांसाठी पूर नियंत्रणाची लहान प्रमाणावर काही कामे घेण्याची जरूरी आहे. पूरसंरक्षक कामे सर्वे करून लाभव्यय प्रमाणात व तांत्रिकदृष्ट्या आवश्यक असतील अशी कामे हाती घेण्यात येतात. अशा प्रकरणी शासनाच्या दि.३१.०८.२०१९ रोजीच्या शासन निर्णयामध्ये नमूद अटी व शर्तीच्या अधीन राहून सदर कामे हाती घेण्यात येतात.

(८)-पाटबंधारे प्रकल्पांचे व्यवस्थापन व परिरक्षण:-

(१) राज्यातील विदर्भ, तापी, गोदावरी, कोकण व कृष्णा या पाटबंधारे विकास महामंडळाच्या अधिनियमामध्ये त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील नवीन प्रकल्पांची बांधकामे आणि पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांचे सिंचनव्यवस्थापन करण्याची तरतुद आहे. (कलम १८ व १९). त्यानुसार दिनांक २७.२.२००४ पर्यंत प्रकल्पांच्या सिंचन व्यवस्थापनाचे काम संबंधित महामंडळामार्फत केले जात होते. सन, २००४ मध्ये राज्यात राबविलेल्या महाराष्ट्र जलक्षेत्रसुधार प्रकल्पांसाठी जागतिक बँकेचे अर्थसहाय्य घेण्यासाठी सिंचन व्यवस्थापनाचे काम व संबंधित कार्यालये शासनाकडे वर्ग करण्यात आली होती. सदरचा प्रकल्प सन, २०१४ मध्ये पूर्ण झालेला आहे. राज्यात सन, २००५ मध्ये सिंचन व्यवस्थापनाकरिता महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम २००५ व महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्याकडून व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ लागू केले असून त्यामधील तरतुदीनुसार महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील प्रकल्पांच्या सिंचन व्यवस्थापनाची जबाबदारी नदीखारे प्राधिकरण म्हणून महामंडळावर आहे. सबब, सिंचन व्यवस्थापनाचे काम व संबंधित कार्यालये महामंडळांच्या अधिनियमातील तरतुदीनुसार वर्ग करणे आणि महामंडळांतर्गत सिंचन प्रकल्पातून मिळणाऱ्या पाणीपट्टीची रककम सिंचन व्यवस्थापनाच्या कामासाठी खर्च करण्यास पाटबंधारे विकास महामंडळांना जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०१६ अन्वये मान्यता देण्यात आली आहे.

पाटबंधाऱ्याच्या परिरक्षणामध्ये साधारण व विशेष दुरुस्तीची कामे, विस्तार व सुधारणा करणे, कालवे व वितरण पध्दतीची योग्य देखभाल करणे या कामांचा अंतर्भाव आहे. त्याचप्रमाणे दरवाजे नियंत्रक व पोलादी बांधकामास नियतकालिक रंग देणे, कालव्यामधील गाळ व तण काढून टाकणे आणि निरीक्षण बंगले व कालव्यांच्या ठिकाणी असलेल्या चौक्यांची देखभाल करणे अशा इतर कामांचाही समावेश होतो.

व्यवस्थापन व परिरक्षण संघटना ही उप-विभागीय पातळीवर व काही जिल्ह्यांमध्ये विभागीय पातळीवर स्वतंत्र संघटना आहे. प्रत्येक व्यवस्थापन व परिरक्षण मंडळामध्ये

सर्वसाधारणपणे ४ ते ५ विभाग, १६ ते २० उप विभाग आणि ८० ते १०० शाखा यांचा समावेश होतो. एका पाटबंधारे शाखेद्वारे पाटबंधारे क्षेत्र विखुरलेले आहे किंवा सकेन्द्रित आहे यावर अनुक्रमे २,००० ते ४,००० हेक्टर क्षेत्राची देखभाल केली जाते.

(२) धरण पुनर्स्थापना व सुधारणा प्रकल्प टप्पा २ व ३

जागतिक बँकेच्या अर्थ सहायाने राज्यातील निवडक धरणाच्या बळकटीकरण, परिचालन व देखभाल व विविध उपांगाची पुनर्स्थापना व सुधारणा करण्यात येणार आहे.

प्रकल्पाची सर्वसाधारण किंमत ९४० कोटी असणार आहे.

१२ धरणाच्या कामास रु.६२४ कोटी किंमतीस प्रशासकीय मान्यता मंत्रीमंडळ समितीत देण्यात आली आहे.

सदर प्रकल्पाच्या कामाचा कालावधी हा दहा वर्षांचा असणार आहे.

दि.०४.०७.२०२१ रोजी धरण पुनर्स्थापना व सुधारणा प्रकल्प टप्पा-२ अंतर्गत Project Agreement व Loan Agreement साक्षांकित करण्यात आलेले आहे. दि.१२.१०.२०२१ पासून जागतिक बँकेचे कर्ज सक्रिय(effective) झाले आहे.

तीन-कृषि विकास.

(१) उपसा जलसिंचन योजना:-

महाराष्ट्र राज्याची भौगोलिक रचना वैशिष्ट्यपूर्ण आहे. राज्याच्या पश्चिमेस अरबी समुद्राची ७२० कि.मी. लांबीची किनारपट्टी व त्यालगत सह्याद्री पर्वत रांगा आहेत. तसेच उत्तरेस सातपुडा पर्वत रांगा, सातमाळा डोंगर रांगा असून मराठवाड्यामध्ये अजिंठा, बालाघाट डोंगररांगा आहेत. राज्यामध्ये दरवर्षी पडणाऱ्या पावसाचे प्रमाण अतिशय विषम आहे. पश्चिम किनारपट्टीच्या डोंगररांगामध्ये २००० ते ६००० मि.मी. इतका पाऊस पडतो. या उलट अग्रणी, सीना, बेनीतुरा या नदी खोऱ्यातील पर्जन्यछायेच्या प्रदेशात अत्यल्प म्हणजे ३०० ते ५०० मि.मी. पाऊस पडतो. राज्यातील एकूण १४८ तालुके अवर्षण प्रवण क्षेत्रात असून या भागात पाण्याची उपलब्धता अत्यंत कमी आहे. त्यामुळे राज्यामध्ये दरवर्षी भूभागाच्या विषम प्रमाणात पाणी उपलब्ध होते. म्हणजे डोंगरी प्रदेशात पाण्याची अति उपलब्धता असून पर्जन्य छायेच्या, अवर्षण प्रवण भागात ती अत्यल्प आहे.

- या वैशिष्ट्यपूर्ण भौगोलिक रचनेमुळे अवर्षण प्रवण क्षेत्रातील पाण्याच्या गरजा भागविण्यासाठी पाटबंधारे प्रकल्पांचे नियोजन हे त्या त्या प्रदेशातील उपलब्ध पाणी व भूभागाची रचना विचारात घेवून केलेले आहे. धरणाचे जलाशय हे पाणी उपलब्ध असलेल्या भागात बांधून अवर्षण प्रवण क्षेत्रातील पाण्याच्या गरजा भागविण्यासाठी शक्यतो प्रवाही कालव्याद्वारे पाणी पोहचविण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. ज्या ठिकाणी प्रवाही पद्धतीने करणे शक्य नाही. त्या ठिकाणी उपसा सिंचन योजनेद्वारे पाणी पुरवठा करण्याशिवाय पर्याय नसल्यास उपसा सिंचन योजनांचे नियोजन केलेले आहे.

- याशिवाय राज्यातील वैशिष्ट्यपूर्ण भौगोलिक/भूपृष्ठीय रचनेमुळे (जमिनीचा उंच सखलपणा इ.) ज्या ठिकाणी लागवडीलायक क्षेत्रास प्रवाही पद्धतीने सिंचन सुविधा उपलब्ध करणे शक्य नाही. ज्या भागाला भौगोलिकदृष्ट्या उंचावर असल्याने प्रवाही पद्धतीने सिंचन लाभ देणे शक्य नाही. शिवाय जेथे वन जमिनीच्या अडचणीमुळे सिंचन सुविधा निर्माण करण्यावर मर्यादा आहेत, तसेच जेथे राज्याच्या हिश्याला आलेले पाणी प्रवाही पद्धतीने संबंधित नदी खोऱ्यात पूर्णपणे वापरणे शक्य नाही इत्यादी सर्व भागास स्थानिक जनतेच्या व लोकप्रतिनिधीच्या आग्रही मागण्यांनुसार सिंचन सुविधा उपलब्ध करण्यासाठी उपसा सिंचन योजनांचे नियोजन करण्यात आले आहे. वरील प्रमाणे साकल्याने विचार करून राज्याने उपसा सिंचन योजना हाती घेण्याचे धोरण स्वीकारले आहे. १९७२ राज्यात पडलेल्या भीषण दुष्काळाच्या सुमारास लहान उपसा सिंचन योजनांचा धडक कार्यक्रम हाती घेण्यात आला या साठी नद्यांवर को.प.बंधारे बांधण्याचे काम मोठ्या प्रमाणावर हाती घेण्यात आले. तदनंतर या छोट्या उपसा सिंचन योजनांच्या कार्यान्वित करण्याबरोबर वरील परिस्थिती विचारात घेवून काही मोठ्या उपसा सिंचन योजनांच्या नियोजनास देखील सुरुवात करण्यात आली. विष्णुपुरी या राज्यातील पहिल्या मोठ्या उपसा सिंचन योजनेस १९८४ मध्ये शासनाकडून प्रशासकीय मान्यता देण्यात आल्यावर कामे सुरु करण्यात आली. उपसा सिंचन योजना ही सर्वमान्य संकल्पना असून महाराष्ट्र राज्याशिवाय देशात व देशाबाहेर मोठ्या स्वरूपाच्या अनेक योजना मोठ्या/ विशाल उपसा सिंचन योजना हाती घेतल्या आहेत. महाराष्ट्र शेजारील आंध्रप्रदेश, कर्नाटक या राज्यांनी सुद्धा अनेक मोठ्या/ विशाल उपसा सिंचन योजना हाती घेतल्या आहेत.
- शासकीय खर्चाने मोठी उपसा सिंचन योजना(२००० हे. वरील) हाती घेण्यासाठी धोरण शासनाने दि.२३.०६.१९९९ रोजीच्या निर्णयान्वये स्वीकारले आहे. दुष्काळी भाग (शासन निर्धारित अवर्षण प्रवण क्षेत्र), आदिवासी भाग (शासन निर्धारित), डोंगराळ भाग(शासन निर्धारित), पावसाचे प्रमाण सरासरी १५ इंचापेक्षा कमी असलेला भाग वन जमिनीच्या अडचणीमुळे सिंचनापासून वंचित राहणारा भाग, आंतरराज्य लवादाच्या निर्णयामुळे जास्तीत जास्त पाणीवापर होण्याकरिता घ्यावयाच्या उपसा सिंचन योजना व प्रकल्पग्रस्तांकरिता घ्यावयाच्या उपसा सिंचन योजना (विभागीय आयुक्त यांनी प्रमाणित केल्यास) यापैकी कोणत्याही एका अटीची पूर्तता होत असल्यास अशा भागात केंद्रीय जल आयोगाने निर्धारित केलेल्या मापदंडांच्या अधीन राहून शासकीय खर्चाने कोणती मोठी उपसा सिंचन योजना(२००० हे.वरील) हाती घ्यावी याबाबत निर्णय घेण्याचे अधिकार मा.मुख्यमंत्री व उपमुख्यमंत्री यांना आहेत.

उपसा सिंचन योजनेचे फायदे

- राज्यामधील उपसा सिंचन योजनांची कामे निधीच्या उपलब्धतेनुसार प्रगतीत आहेत. सध्या त्यापैकी विष्णुपुरी, कृष्णा कोयना उपसा सिंचन योजना, टेंभू, पुरंदर, जनाई, शिरसाई, सिना माढा, वाकुर्डे, धापेवाडा टप्पा-१ सोंड्या टोला, टेकेपार, सत्रापूर, किरीमिरी दरूर, हरणघाट, वाघोली बुटी, अनखोडा इत्यादी उपसा सिंचन योजना या अंशतः कार्यान्वित झाल्यामुळे अवर्षण प्रवण भागातील जनतेला तसेच विदर्भातील नागपूर, भंडारा, चंद्रपूर, गडचिरोली या जिल्हयातील काही तालुक्यातील गावांना दिलासा मिळाला आहे.

चार- विशेष सेवा यांत्रिकी संघटना

धरणाचे मातीकाम, कालवा स्वच्छता तसेच धरणांना लागणाऱ्या दरवाज्यांची निर्मिती व उभारणी व दुरुस्ती, उपसा सिंचन कामे यासाठी मुख्य अभियंता (यांत्रिकी), नाशिक या कार्यालयाचे अधिपत्याखाली पाच मंडळ कार्यालये कार्यरत आहेत.

(१) **मातीकाम** :- यांत्रिकी संघटना महाराष्ट्र राज्यातील निरनिराळ्या प्रकल्पांचे मातीकाम व सन २००२ पासून कालवा स्वच्छता मोहिमेअंतर्गत कालव्यातील भराव करणे, गाळ व गवत काढणे अशी कामे करते. सध्या संघटनेची मातीकाम करण्याची क्षमता सुमारे १६८१२ स.घ.मी. आहे. यावर्षी सन २०२५-२६ पाखरण हंगामात २०८३० स.घ.मी. चे उद्दिष्ट मंजूरीसाठी प्रस्तावित करण्यांत आलेले आहे.

(२) **धरणाच्या जलद्वारांची निर्मिती, उभारणी व दुरुस्ती कामे** - पाटबंधारे व जलविद्युत प्रकल्पावरील विविध प्रकारच्या जलद्वारांची (जसे- वक्रद्वारे, झडपद्वारे, उभी उचलद्वारे, थोपद्वारे, विद्युत विमोचक, पातनळ, ट्रॅशरॅक इ.) आवश्यकता अनन्य साधारण आहे. त्यामुळे प्रकल्पातील पाणी हे सिंचन व विद्युत निर्मितीसाठी आवश्यकतेनुसार व्यवस्थितपणे सोडता येणे शक्य होते. तसेच पूरनियंत्रण देखील प्रभावीपणे करता येणे शक्य होते. राज्यातील धरणांवरील अशा विविध द्वारांची निर्मिती व उभारणी कामे यांत्रिकी संघटनेमार्फत करण्यात येतात. विविध विमोचक द्वारांना व वक्रद्वारांना आवश्यक असलेल्या उच्चाळक यंत्रणेचे संकल्पन व निर्मिती काम देखील यांत्रिकी संघटनेकडून करण्यांत येते. मागील काही वर्षांपासून पूर्ण झालेल्या प्रकल्पावरील द्वार दुरुस्ती कामे करणे अनिवार्य झाले आहे. प्रकल्पाधिका-यांच्या मागणीनुसार व निधी उपलब्धतेनुसार द्वार दुरुस्ती कामे देखील यांत्रिकी संघटनेमार्फत करण्यात येतात. सन २०२५-२६ या पाखरण वर्षात २७९९ मे. टन द्वार निर्मिती चे उद्दिष्ट व ३६०६ मे. टन द्वार उभारणीचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. सन २०२५-२६ या पाखरण वर्षात द्वार दुरुस्तीसाठी विविध मोठे, मध्यम व लघु ६८९ प्रकल्पांवरील कामांसाठी रूपये २१३८९ लक्षाचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आलेले आहे.

(३) **उपसा सिंचन योजना** :- राज्यातील जलसंपदा विभाग व ५ महामंडळ यांच्या अंतर्गत उपसा सिंचन योजनेतील पंपींग यंत्रसामुग्रीचे संकल्पन, प्रापण, उभारणी, प्रचालन, परिरक्षण व दुरुस्ती इ. सन २०२५-२६ मध्ये ४२ प्रकल्प कामे यांत्रिकी विभागांमार्फत केली जात आहेत. तसेच उपसा सिंचन योजनेच्या प्रतिजलाघात उपकरणांची निवड व या उपकरणांची उभारणी प्रचलन, दुरुस्ती कामे करण्यात येत आहेत. १२१ उपसा सिंचन योजनांचे स्थापत्याचे मागणीनुसार परिचलन सुरु आहे. सन २०२५-२६ करिता कामांचे उद्दिष्ट संकल्पन व अंदाजपत्रक निविदा-१५ चाचणी कार्यान्विती -११, पुरवठा उभारणी -१६ एकूण -४२.

(४) **निपटारा** :- आयुष्यमान पूर्ण झालेल्या अवजड यंत्रसामुग्री व हलक्या यंत्रसामुग्रीच्या आयुमर्यादेचा विचार करता त्यांच्या दुरुस्तीचा खर्च आर्थिक दृष्ट्या परवडण्यासारखा नाही, म्हणून अवजड यंत्रसामुग्री व हलकी यंत्रे यांचे निर्लेखन अहवाल सक्षम अधिका-यामार्फत मंजूर करून नंतर त्यांचा जाहीर लिलाव करण्यात येतो. यांत्रिकी संघटनेची निर्मिती झाल्यापासूनची जुनी यंत्रसामुग्री व साठ्यात असलेले जुने व कालबाह्य सुटेभाग यांचा आयुमर्यादेप्रमाणे निपटारा करण्याचे काम टप्प्या-टप्प्याने चालू आहे.

(६) **प्रशिक्षण** : यांत्रिकी संघटनेकडे मातीकाम व कालवास्वच्छता कामे, द्वार निर्माती, उभारणी व दुरुस्ती कामे, उपसासिंचन योजनांची कामे करण्यात येतात. सदर कामे प्रशिक्षित कर्मचा-यांकडून करणे आवश्यक असल्यामुळे तांत्रिक कर्मचा-यांना प्रशिक्षण देणे अत्यंत जरूरीचे आहे.त्या दृष्टीने कार्यकारी अभियंता व प्राचार्य प्रादेशिक प्रशिक्षण केंद्र,दापोडी,पुणे यांनी निरनिराळ्या विषयांवर यांत्रिकी अभियंता व तांत्रिक कर्मचारी यांचेसाठी शिक्षणाचे उपक्रम हाती घेतले आहेत.सदर प्रादेशिक केंद्र,महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी,नाशिक यांच्या मार्गदर्शनाखाली काम करते.

पाच-महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई

महाराष्ट्र राज्यातील जलसंपत्तीचे विनियमन करण्याकरिता, जलसंपत्तीचे कुशल, समन्याय व टिकाऊ व्यवस्थापन, वाटप व वापर सुकर करण्यासाठी आणि त्याची सुनिश्चिती करण्याकरिता कृषिविषयक, औद्योगिक, पिण्याच्या व इतर प्रयोजनांसाठी वापरावयाच्या पाण्याचे दर निश्चित करण्याकरिता महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाची स्थापना करण्यासाठी आणि त्याच्याशी संबंधित किंवा तदनुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ महाराष्ट्र शासन राजपत्रात दिनांक ४ मे, २००५ रोजी प्रसिध्द झाला आहे. सदरहू अधिनियमाद्वारे दिनांक १२ ऑगस्ट, २००५ पासून महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाची स्थापना करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ मधील कलम ११ आणि मजनिप्रा (सुधारणा व पुढे चालू ठेवणे) अधिनियम २०११ एकत्रित वाचल्यास प्राधिकरणाचे महत्वपूर्ण अधिकार व कार्ये अधिनियमात नमूद केले आहेत.

तसेच मजनिप्रा अधिनियमातील कलम १२(४) अन्वये प्राधिकरण, राज्य जल नितीनुसार राज्यभर, पाण्याचे सुयोग्य साधारण व व्यवस्थापन करण्याच्या पध्दतींचे प्रचालन व अमंलबजावणी करील आणि मजनिप्रा अधिनियमातील कलम १२(५) नुसार प्राधिकरण, संबंधित राज्य अभिकरणांशी समन्वय साधून राज्यातील पाण्याच्या गुणवत्तेत वाढ करण्यासाठी व तिचे जतन करण्यासाठी पाठिंबा देईल व सहाय्य करील.

राज्यपालांच्या निदेशानुसार सिंचनाच्या अनुशेष निर्मूलनासाठी प्राधिकरणास अधिनियमाद्वारे विशेष जबाबदारी निहित करण्यात आली आहे. [मजनिप्रा अधिनियमातील कलम २१ (१)]. सदर विशेष जबाबदारी नवीन प्रकल्पांना मान्यता देतांना पार पाडली जाईल [मजनिप्रा अधिनियमातील कलम ११(च)]. तसेच राज्यामध्ये जलसंपदा विभागाकडे उपलब्ध असलेल्या मनुष्यबळाकडून अनुशेषग्रस्त भागातील प्रकल्पांचे सर्वेक्षण, नियोजन व तपशीलवार संलल्पन करून अनुशेष निर्मूलनार्थ नवीन प्रकल्प बांधकामासाठी वेळेत उपलब्ध होतील असे प्राधिकरण पाहील [मजनिप्रा अधिनियमातील कलम २१ (२)].

महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम २००९ नुसार प्राधिकरणास राज्य भूजल प्राधिकरण म्हणून दि.०१.०६.२०१४ पासून नव्याने जबाबदारी देखील सोपविलेली आहे.त्यानुसार भूपृष्ठजल व भूजलाच्या वितरण व वापराबाबत उद्भविलेल्या विवादांचे निवारण करण्याचे महत्वाचे कार्य प्राधिकरणास पार पाडावे लागते. शासनाच्या प्राथमिक विवाद

निवारण अधिका-यांच्या निर्णयाविरुद्ध असंतुष्ट पक्ष प्राधिकरणाकडे दाद मागण्यासाठी अपील करू शकतात.

मजनिप्रा अधिनियम २००५ आणि महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम २००९ नुसार वर नमूद केलेली विविध कार्ये पार पाडण्यासाठी या पुढील कालावधीसाठी प्राधिकरणाची आवश्यकता आहे. सदर कायदे अंमलात आहेत तोवर त्याची आवश्यकता राहणार आहे. वरील कार्ये पार पाडताना प्राधिकरणाने आजवर केलेल्या कामांची दखल केंद्र शासन स्तरावर, अन्य राज्यांनी, जागतिक बँक व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर देखील घेतली गेली आहे. संपूर्ण देशामध्ये पाण्याच्या क्षेत्रात मागील दहा वर्षे कार्यरत असलेले मजनिप्रा हे एकमेव प्राधिकरण असून त्याच्या धर्तीवर भारतातील अनेक राज्यांमध्ये अशाप्रकारचे प्राधिकरण स्थापण्याची कार्यवाही चालू आहे.

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ व या अधिनियमांतर्गत असलेल्या नियमांमध्ये वेळोवेळी आवश्यक सुधारणा करण्याची कार्यवाही जसं (आस्था) कार्यासनाकडून करण्यात येते.

मजनिप्रा, मुंबई येथे अध्यक्ष व चार सदस्य यांची नियुक्ती करण्यासाठीच्या प्रस्तावास वृत्तपत्रांमध्ये जाहिरात देऊन व शासनाच्या तसेच जलसंपदा विभागाच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्दी देण्यात येते. इच्छुक व्यक्तींचे अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर शासनाच्या निवड समितीकडून छाननी करण्यात येऊन मा. राज्यपाल महोदयांकडे दोन नावांची शिफारस करण्यात येते. मा. राज्यपाल महोदयांनी निवड केल्यानुसार जसं (आस्था) कार्यासनाकडून शासन अधिसूचना निर्गमित करण्याची कार्यवाही करणेत येते.

मजनिप्रा, मुंबई येथील आस्थापनाविषयक बाबींवर आवश्यक ती पुढील कार्यवाही जसं (आस्था) कार्यासनामधून करण्यात येते.

2. राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती

जलसंपदा विभागाने दिनांक १२.१०.२०१० च्या शासन निर्णयान्वये जलसंपदा विभाग व त्यांतर्गतच्या संघटनांची पुनर्रचना करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. त्यात केंद्रिय जल आयोगाच्या तांत्रिक सल्लागार समितीच्या धर्तीवर "राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती गठीत करण्यात आली.

यापुर्वी गठीत करण्यात आलेल्या राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती 1 व 2 बाबतचे शासन निर्णय दि.०४.०८.२०१६, दि.१०.१०.२०१७, दि.१५.०९.२०१७ अधिक्रमित करण्यात येऊन दि.१५.०७.२०२४ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती 1, 2 व 3 असे पुर्नगठन करण्यात आले आहे.

महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती- 1 (SLTAC-I), नाशिक यांची रचना खालीलप्रमाणे आहे :-

अ.क्र.	पद	अध्यक्ष/सदस्य
१	महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक	अध्यक्ष
२	मुख्य अभियंता, मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना, नाशिक	सदस्य
३	मुख्य अभियंता, नियोजन आणि जलविज्ञान, नाशिक	सदस्य
४	मुख्य अभियंता (जस) तथा सहसचिव, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
५	अधीक्षक अभियंता, राज्य तांत्रिक सल्लागार समिती, नाशिक	सदस्य सचिव
६	प्रकल्पाशी संबंधित प्रादेशिक मुख्य अभियंता	आमंत्रित
७	मुख्य अभियंता (स्थानिक क्षेत्र) प्रकल्पाशी संबंधित	आमंत्रित

उपरोक्त राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती-1 (SLTAC-I), नाशिक यांची कार्यकक्षा पुढीलप्रमाणे आहे :-

- ही समिती तापी पाटबंधारे विकास महामंडळ, जळगाव आणि गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, छत्रपती संभाजीनगर अंतर्गत प्रकल्प हाताळेल.
- रु. २५ कोटीपेक्षा जास्त खर्चाच्या प्रकल्पांच्या प्रशासकीय मान्यतेच्या प्रस्तावांची छाननी करून मंजूरीकरिता शासनाकडे सादर करणे.
- रु. २५ कोटीपेक्षा जास्त खर्चाच्या प्रकल्पांच्या सुधारित प्रशासकीय प्रस्तावांची छाननी करून मंजूरीकरिता शासनाकडे सादर करणे.
- रु.२५ कोटीपेक्षा कमी खर्चाच्या प्रस्तावांची SLTAC च्या धर्तीवर महामंडळांतर्गत स्थापन केलेल्या समितीने तयार केलेल्या छाननी अहवालाचे मूल्यार्पण SLTAC ने करावे.
- शासनाने विशेषतः उल्लेख केलेल्या इतर कोणत्याही तांत्रिक मुद्द्यावर / शासनास तांत्रिक सल्ला देणे अथवा अशा तांत्रिक बाबतीत शासनास सहाय्य करणे.

महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती २ (SLTAC- II), पुणे यांची रचना खालीलप्रमाणे आहे:-

अ.क्र.	पद	अध्यक्ष/सदस्य
१	महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक	अध्यक्ष
२	मुख्य अभियंता, मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना, नाशिक	सदस्य
३	मुख्य अभियंता, जलविज्ञान व धरण सुरक्षितता, नाशिक	सदस्य
४	मुख्य अभियंता (द. व प्र.) तथा सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
५	अधीक्षक अभियंता, कोयना संकल्पचित्र, पुणे	सदस्य सचिव
६	प्रकल्पाशी संबंधित प्रादेशिक मुख्य अभियंता	आमंत्रित
७	मुख्य अभियंता (स्थानिक क्षेत्र) प्रकल्पाशी संबंधित	आमंत्रित
८	अधीक्षक अभियंता (E & M), कोयना संकल्पचित्र, पुणे	आमंत्रित

- कार्यकारी अभियंता (ईलेक्ट्रिक व मेकॅनिकल), कोयना संकल्पचित्र विभाग, पुणे यांच्या सहाय्याने अधीक्षक अभियंता (ईलेक्ट्रिक व मेकॅनिकल), कोयना संकल्पचित्र, पुणे हे ईलेक्ट्रिक व मेकॅनिकल कामांबाबतच्या प्रस्तावांची तपासणी करतील.
- अधीक्षक अभियंता (ईलेक्ट्रिक व मेकॅनिकल), कोयना संकल्पचित्र मंडळ, पुणे हे SLTAC - II च्या एकूण कामकाजासाठी जबाबदार असतील आणि प्रस्तावांच्या तांत्रिक छाननीसाठी त्यांच्या अंतर्गत असलेल्या विद्यमान कर्मचाऱ्यांचा उपयोग करतील. त्यासाठी कोणतेही अतिरिक्त कर्मचारी दिले जाणार नाहीत.

उपरोक्त राज्य तांत्रिक सल्लागार समिती-२, पुणे यांची कार्यकक्षा पुढीलप्रमाणे :

- ही समिती महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे आणि कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे अंतर्गत प्रकल्प हाताळेल..
- रु. २५ कोटीपेक्षा जास्त खर्चाच्या प्रकल्पांच्या प्रशासकीय मान्यतेच्या प्रस्तावांची छाननी करून मंजूरीकरिता शासनाकडे सादर करणे.
- २५ कोटी रु. पेक्षा जास्त खर्चाच्या सुधारित प्रशासकीय मान्यतेच्या प्रस्तावांची छाननी आणि मंजूरी शासन / पाटबंधारे विकास महामंडळाकडे करण्यासाठी.
- शासनाने विशेषतः उल्लेख केलेल्या इतर कोणत्याही तांत्रिक मुद्द्यावर / शासनास तांत्रिक सल्ला देणे अथवा अशा तांत्रिक बाबतीत शासनास सहाय्य करणे.

महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती-३) SLTAC-III), अमरावती यांची रचना खालीलप्रमाणे आहे:-

अ.क्र.	पद	अध्यक्ष/सदस्य
१	महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक.	अध्यक्ष
२	मुख्य अभियंता मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना, (CDO), नाशिक	सदस्य
३	मुख्य अभियंता, जलविज्ञान व धरण सुरक्षितता, नाशिक.	सदस्य
४	मुख्य अभियंता (जसं) तथा सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
५	अधीक्षक अभियंता, दक्षता पथक, अमरावती.	सदस्य सचिव
६	संबंधित विभागाचे मुख्य अभियंता.	आमंत्रित
७	मुख्य अभियंता (स्थानिक स्तर) प्रकल्पाशी संबंधित	आमंत्रित

- अधीक्षक अभियंता, दक्षता पथक, अमरावती हे आपल्याकडील दक्षता पथकाकडील सर्व कार्यभार अधीक्षक अभियंता, दक्षता पथक, नागपूर यांच्याकडे सुपूर्द करतील.
- अधीक्षक अभियंता, दक्षता पथक, अमरावती हे च्या एकूण कामकाजासाठी जबाबदार असतील आणि प्रस्तावांच्या तांत्रिक छाननीसाठी त्यांच्या अंतर्गत विद्यमान कर्मचारी वापरतील. त्यासाठी कोणतेही अतिरिक्त कर्मचारी दिले जाणार नाहीत.
- राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती-३ (SLTAC- III), चे मुख्यालय अमरावती येथे राहिल.

उपरोक्त राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती-3 (SLTAC- III), अमरावती यांची कार्यकक्षा पुढीलप्रमाणे :

- ही समिती विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर अंतर्गत प्रकल्प हाताळेल..
- रु. २५ कोटींपेक्षा जास्त खर्चाच्या प्रकल्पांच्या प्रशासकीय मान्यतेच्या प्रस्तावांची छाननी करून मंजूरीकरिता शासनाकडे सादर करणे.
- रु. २५ कोटींपेक्षा जास्त खर्चाच्या प्रकल्पांच्या सुधारित प्रशासकीय प्रस्तावांची छाननी करून मंजूरीकरिता शासनाकडे सादर करणे.
- रु.२५ कोटीपेक्षा कमी खर्चाच्या प्रस्तावांची SLTAC च्या धर्तीवर महामंडळांतर्गत स्थापन केलेल्या समितीने तयार केलेल्या छाननी अहवालाचे मूल्यापन SLTAC ने करावे.
- तांत्रिक सल्ला देणे किंवा सरकारने विशेषतः उल्लेख केलेल्या इतर कोणत्याही तांत्रिक मुद्द्यावर सरकारला मदत करणे.

राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती, नाशिक येथील पदांना वेळोवेळी मुदतवाढ देणे तसेच सदर समितीच्या तांत्रिकदृष्ट्या अडचणी उद्भवल्यास शासन निर्णय काढण्याची कार्यवाही जसं (आस्था) कार्यासनाकडून करण्यात येते.

3. राज्य जल परिषद (एकात्मिक राज्य जल आराखडा)

1. राज्य जल परिषद, प्रादेशिक असमतोल दूर करण्यासाठी राज्यपालांनी दिलेली मार्गदर्शक तत्वे विचारात घेऊन, एकात्मिक राज्य जलसंपत्ती आराखड्याचे प्रारूप सादर केल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत, मंडळाने सादर केलेल्या एकात्मिक राज्य जलसंपत्ती आराखड्याच्या प्रारूपाला आवश्यक वाटतील अशा फेरफारांसह, मान्यता देईल. राज्य जल परिषदेने, जल योजनेला अशी मान्यता दिलेला जल संपत्ती आराखडा "एकात्मिक राज्य जलसंपत्ती आराखडा" म्हणून ओळखण्यात येईल.

2. मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या अध्यक्षतेखाली राज्य जल परिषदेची दुसरी बैठक दि.19 नोव्हेंबर, 2015 रोजी पार पडली सदर बैठकीमध्ये मा. मुख्यमंत्री महोदयांनी गोदावरी एकात्मिक जल आराखडा तयार करण्यासाठी एक तज्ञ समिती स्थापन करणेत यावी, असे निर्देश दिले होते.

3. शासन निर्णय क्र. मजनिप्रा-2015/ 391/प्र.क्र.93/2015 /जसं (आस्था), दि.12 एप्रिल, 2016 अन्वये स्थापन करण्यात आली.

4. वरील शासन निर्णयान्वये गोदावरी नदी खोरे एकात्मिक जल आराखडा अंतिम करून जल परिषदेची मान्यता घेण्यासाठी तीन महिन्यांचा कालावधी निश्चित केला होता. तथापि समितीच्या कामकाजानुसार आराखड्याची व्याप्ती व स्वरूप पाहता आराखड्यामध्ये आमूलाग्र बदल होण्याची संभावना लक्षात घेता शासन निर्णय दि. 17/11/2016, दि. 04/01/2017 व दि. 29/4/2017 अन्वये समितीस मुदतवाढ दिली होती.

5. मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या अध्यक्षतेखालील राज्य जल परिषदेच्या दि. 30 नोव्हेंबर, 2018 रोजीच्या चवथ्या बैठकीमध्ये "एकात्मिक राज्य जलआराखडा गोदावरी खोरे" यास मान्यता देण्यात आली. एकात्मिक जल आराखडा- गोदावरी खोरे व प्रगतीत असलेल्या इतर खो-यांचे एकात्मिक जल आराखड्याचे समांतररित्या एकत्रीकरण करून सर्व खो-यांचा "

एकात्मिक राज्य जल आराखडा" विहित मुदतीत पूर्ण करण्यासाठी महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखाली दि. 27 डिसेंबर, 2017 रोजीच्या शासन निर्णयान्वये कृती गटाची स्थापना करण्यात आली आहे.

6. उर्वरीत कृष्णा खोरे, तापी खोरे, नर्मदा खोरे व पश्चिम वाहिनी नदी खोऱ्यांचे एकात्मिक जल आराखड्यास दि. 22 जून, 2018 रोजी मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या राज्य जल परिषदेच्या पाचव्या बैठकीत मान्यता मिळाली आहे.

7. महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखालील कृतीगटाने सप्टेंबर, 2018 मध्ये एकात्मिक राज्य जल आराखडा शासनास सादर केला. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, 2005 या अधिनियमाच्या कलम 15 मधील तरतुदीन्वये सदर आराखड्याचे प्रारूप मा. मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील राज्य जल मंडळाच्या दि. 17 नोव्हेंबर, 2018 रोजी झालेल्या पंधराव्या बैठकीमध्ये मान्य करण्यात आले. मजनिप्रा अधिनियमाच्या कलम 16 मधील तरतुदीन्वये दिनांक 11 फेब्रुवारी 2019 रोजी मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या अध्यक्षतेखालील राज्य जल परिषदेच्या सहाव्या बैठकीत " एकात्मिक राज्य जल आराखड्यास" राज्य जल परिषदेची मान्यता प्राप्त झाली. मंजूर एकात्मिक राज्य जल आराखड्याचे एकूण तीन भाग आहेत. खंड-1 मध्ये मुख्य अहवाल, खंड 2 मध्ये खोरे/उपखोरेनिहाय सारांश तसेच खंड-3 मध्ये नकाशांचा समावेश करण्यात आला आहे. सदर आराखडे शासनाच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करण्यात आले आहेत. सदर आराखड्यास दिनांक 10/02/2024 रोजी पाच वर्षे पूर्ण झाली आहेत. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, 2005 कलम 16 (5) मध्ये राज्य जल आराखड्याबाबत पुढीलप्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे.-

"परिषदेने एकात्मिक राज्य जलसंपत्ती आराखड्याला मान्यता दिल्याच्या दिनांकापासून पाच वर्षांचा कालावधी संपल्यानंतर त्याचे पुनर्विलोकन करता येईल."

8. अधिनियमातील वरील तरतुदीनुसार आराखड्याचे पाच वर्षांनी पुनर्विलोकन करून सुधारित एकात्मिक राज्य जल आराखडा तयार करणे अपेक्षित आहे त्याकरिता शासन निर्णय दिनांक 10/08/2021 अन्वये एकात्मिक राज्य जल आराखड्यात दुरुस्ती करणे, जल आराखड्याचा मराठी भाषेत अनुवाद करणे तसेच 5 वर्षांनंतर पुनर्विलोकन करून सुधारित एकात्मिक राज्य जल आराखडा तयार करणे यासाठी महासंचालक, मेरी, यांची अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात आली आहे.

9. महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखालील वरील समितीकडून मंजूर एकात्मिक राज्य जल आराखड्यामध्ये गेल्या 5 वर्षांत ज्या प्रकल्पांच्या पाणी वापराच्या तसेच सिंचन क्षेत्रामध्ये बदल झाले आहेत, तसेच काही प्रकल्प नव्याने समाविष्ट करणे किंवा वगळणे आवश्यक आहे असा सर्वसमावेशक दुरुस्ती प्रस्ताव प्राप्त झालेला आहे यामध्ये प्रामुख्याने मंजूर एकात्मिक राज्य जल आराखड्यातील खंड 1 मधील प्रकरण क्रमांक 6- Surface and Ground Water Availability, C- Water Transfer Management व 10-Water Balance व खंड 2 मधील खोरे/उपखोरेनिहाय प्रकल्पांचा तपशिल अद्ययावत करण्यात आला आहे.

10. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, 2005 च्या कलम 16 मधील तरतुदीनुसार मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या अध्यक्षतेखालील राज्य जल परिषदेच्या आठव्या बैठकीत सुधारीत एकात्मिक राज्य जल आराखड्यास मान्यता प्राप्त झाली आहे.

11. राज्य जल आराखडयातील खंड-2 अ व खंड-2 ब मध्ये आवश्यक त्या ठिकाणी दुरुस्त्या/ सुधारणा तसेच त्याअनुषंगाने खंड-1 मधील प्रकरण क्र. 6 -Surface and Ground Water Availability, प्रकरण क्र. 8 Water Transfer Management व प्रकरण क्र. 10 Water Balances मध्ये आवश्यक त्या दुरुस्त्या / सुधारणा करण्यास जल परिषदेची मान्यता मिळाली आहे. प्रचलित राज्य जल आराखडयात सदर दुरुस्त्या / सुधारणा केलेला सुधारीत एकात्मिक राज्य जल आराखडा राज्य जल परिषदेच्या आठव्या बैठकीच्या इतिवृत्तासह जलसंपदा विभागाच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करण्यात आला आहे.

धोरण आखणे व प्रशासन

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
अ) कार्यवार वर्गीकरण	०.००	१४८६३.९५	१४८६३.९५	०.००	१८५५५.१८	१८५५५.१८	०.००	१७१४६.२८	१७१४६.२८	०.००	२०९०१.५४	२०९०१.५४
ब) उद्दिष्टवार वर्गीकरण	०.००	१४८६३.९५	१४८६३.९५	०.००	१८५५५.१८	१८५५५.१८	०.००	१७१४६.२८	१७१४६.२८	०.००	२०९०१.५४	२०९०१.५४
०१- वेतन	०.००	४०२४.५०	४०२४.५०	०.००	५५२८८.८७	५५२८८.८७	०.००	४३०३.१०	४३०३.१०	०.००	५५७७.३५	५५७७.३५
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	१.८६	१.८६	०.००	१.०५	१.०५	०.००	१.१३	१.१३	०.००	२.१४	२.१४
०५- बक्षिस	०.००	०.००	०.००	०.००	१.००	१.००	०.००	०.७७	०.७७	०.००	१.००	१.००
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	०.००	२.०४	२.०४	०.००	६.००	६.००	०.००	४.८०	४.८०	०.००	४.००	४.००
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	१०.३६	१०.३६	०.००	४६.०५	४६.०५	०.००	२८.५१	२८.५१	०.००	६७.२१	६७.२१
१२- विदेश प्रवास खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	३०.९०	३०.९०	०.००	२.००	२.००	०.००	३१.३६	३१.३६
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	६४.१३	६४.१३	०.००	१६९५.७१	१६९५.७१	०.००	६९.०८	६९.०८	०.००	४५.२०	४५.२०
१७- संगणक खर्च	०.००	४.८०	४.८०	०.००	२६६३.५४	२६६३.५४	०.००	१४.२१	१४.२१	०.००	३५.०१	३५.०१
२८- व्यावसायिक सेवा	०.००	४.८०	०.००	०.००	२२०.३०	२२०.३०	०.००	१४.२१	१४.२१	०.००	२२०.६१	२२०.६१
५०- इतर खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	१२८५३.७५	१२८५३.७५	०.००	०.००	०.००	०.००	१५२९२.००	१५२९२.००
५५- कर्ज व आगाऊ रक्कम	०.००	१०६३६.३१	१०६३६.३१	०.००	१६७९.६०	१६७९.६०	०.००	१२७७२.५०	१२७७२.५०	०.००	१६८९.७५	१६८९.७५
६३- आंतरलोखा हस्तांतरणे	०.००	१११२.७२	१११२.७२	०.००	१५६२२.०५	१५६२२.०५	०.००	१६७९.३५	१६७९.३५	०.००	१८२३२.५९	१८२३२.५९
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	१५९४१.५२	१५९४१.५२	०.००	४०४०८.८२	४०४०८.८२	०.००	१८८८९.५९	१८८८९.५९	०.००	४११९८.२२	४०९७७.६१
वजा समायोजने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) निव्वळ	०.००	१५९४१.५२	१५९४१.५२	०.००	४०४०८.८२	४०४०८.८२	०.००	१८८८९.५९	१८८८९.५९	०.००	४११९८.२२	४०९७७.६१
वित्त व्यवस्थेची साधने	२२३५	२६.३६	२६.३६	०.००	२००.००	२००.००	०.००	१४०.००	१४०.००	०.००	२००.००	२००.००
२७०१	०.००	१९५४.५२	१९५४.५२	०.००	२६२९.५५	२६२९.५५	०.००	२४८४.३०	२४८४.३०	०.००	२७४०.८४	२७४०.८४
२७०२	०.००	५७.७६	५७.७६	०.००	६७.९०	६७.९०	०.००	६९.३०	६९.३०	०.००	०.००	०.००
२७०५	०.००	३०६.३२	३०६.३२	०.००	५०९.५३	५०९.५३	०.००	३४१.६६	३४१.६६	०.००	५०९.३०	५०९.३०
३४५१	०.००	२९८१.८१	२९८१.८१	०.००	४१९८.३९	४१९८.३९	०.००	३२४१.२१	३२४१.२१	०.००	४२३३.७४	४२३३.७४
७६१०	०.००	१०६३६.३१	१०६३६.३१	०.००	१२८५२.५०	१२८५२.५०	०.००	१२७७२.५०	१२७७२.५०	०.००	१५२९१.७५	१५२९१.७५
एकूण -(क) स्थूल	०.००	१५९६३.०८	१५९६३.०८	०.००	२०४५७.८७	२०४५७.८७	०.००	१९०४८.९७	१९०४८.९७	०.००	२२९६५.६३	२२९६५.६३
वजा												
३४५१ कडून २७०१ कडे वजा	०.००	१०९९.१३	१०९९.१३	०.००	१९०२.६९	१९०२.६९	०.००	१९०२.६९	१९०२.६९	०.००	२०६४.०९	२०६४.०९
एकूण -(क) निव्वळ	०.००	१४८६३.९५	१४८६३.९५	०.००	१८५५५.१८	१८५५५.१८	०.००	१७१४६.२८	१७१४६.२८	०.००	२०९०१.५४	२०९०१.५४

दक्षता पथक

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
दक्षता पथक	०.००	१३११.५८	१३११.५८	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०
एकूण (अ)	०.००	१३११.५८	१३११.५८	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०
उद्दिष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	१२८३.२०	१२८३.२०	०.००	१७०६.२२	१७०६.२२	०.००	१३४३.१७	१३४३.१७	०.००	१७३८.६१	१७३८.६१
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.५४	०.५४	०.००	१.१४	१.१४	०.००	२.८१	२.८१	०.००	२.६४	२.६४
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	०.००	२.८२	२.८२	०.००	५.९३	५.९३	०.००	४.३८	४.३८	०.००	६.१५	६.१५
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	१.९२	१.९२	०.००	७.३२	७.३२	०.००	९.४४	९.४४	०.००	८.७५	८.७५
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	२१.०१	१७.६५	०.००	१९.०९	१९.०९	०.००	२३.१६	२३.१६	०.००	२७.०७	२७.०७
१६- प्रकाशने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१७- संगणक खर्च	०.००	२.०९	२.०९	०.००	१.१७	१.१७	०.००	३.४१	३.४१	०.००	३.२८	३.२८
२४- पेट्रोल, तेल वंगण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	२.००	२.००	०.००	२.००	२.००
५१-मोटर वाहने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.०२	०.०२	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.४०	०.४०
५२- यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.५०
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	१३११.५८	१३०८.२२	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०
वजा समायोजने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	०.००	१३११.५८	१३०८.२२	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०
वित्त व्यवस्थेची साधने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२७०१	०.००	१३११.५८	१३०८.२२	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०
एकूण -(क) स्थूल	०.००	१३११.५८	१३०८.२२	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०
वजा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२७०१ कडून इतर शीषाकडे वर्ग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क) निव्वळ	०.००	१३११.५८	१३०८.२२	०.००	१७४०.८७	१७४०.८७	०.००	१३८६.३७	१३८६.३७	०.००	१७८६.५०	१७८६.५०

**मोठे व मध्यम पाटबंधारे
तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण (सचिव, जलसंपदा विभाग)**

वित्तीय आवश्यकता

(रुपये लक्ष)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधारित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२६-२७					
	कार्यक्रम	अनिवार्य	कार्यक्रम	अनिवार्य	कार्यक्रम	अनिवार्य	कार्यक्रम	अनिवार्य				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५
एकूण (अ)	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५
उद्दिष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	२०१.७५	२०१.७५	०.००	२६५.२४	२६५.२४	०.००	१९२.१३	१९२.१३	०.००	२५८.८६	२५८.८६
०५- बक्षिसे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणीशुल्क	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	०.१८	०.१८	०.००	५.६८	५.६८	०.००	३.००	३.००	०.००	५.६८	५.६८
१२- विदेश प्रवास खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	२.००	२.००	०.००	१.४०	१.४०	०.००	२.००	२.००
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	२४.५७	२४.५७	०.००	१५.००	१५.००	०.००	१२.००	१२.००	०.००	१७.००	१७.००
१७- संगणक खर्च	०.००	४.९५	४.९५	०.००	१०.३०	१०.३०	०.००	७.२१	७.२१	०.००	१०.६१	१०.६१
६३- आंतरलेखा हस्तांतरणे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५
वजा समायोजने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) निव्वळ	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२७०१	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५
एकूण -(क) स्थूल	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५
वजा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क) निव्वळ	०.००	२३१.४५	२३१.४५	०.००	२९८.२२	२९८.२२	०.००	२१५.७४	२१५.७४	०.००	२९४.१५	२९४.१५

गुण नियंत्रण संघटना

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधारित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२६-२७					
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
गुण नियंत्रण												
एकूण (अ)												
उद्विष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	७०७३.१४	०.००	७०७३.१४	१३१२०.७४	०.००	१३१२०.७४	७४००.८४	०.००	७४००.८४	१३४९२.०७	०.००	१३४९२.०७
०२- मजूरी	६८६२.३९	०.००	६८६२.३९	८६५८.३०	०.००	८६५८.३०	६८३२.६९	०.००	६८३२.६९	८८६२.७०	०.००	८८६२.७०
०३- अतिकालीक भत्ता	२.९७	०.००	२.९७	९.९९	०.००	९.९९	७.९९	०.००	७.९९	१३.९४	०.००	१३.९४
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	२३.९९	०.००	२३.९९	४६.२५	०.००	४६.२५	३७.००	०.००	३७.००	४९.३७	०.००	४९.३७
१०-कंत्राटी सेवा	३१.६५	०.००	३१.६५	११३.३०	०.००	११३.३०	१०१.९७	०.००	१०१.९७	११५.२०	०.००	११५.२०
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	३६.६५	०.००	३६.६५	९७.४५	०.००	९७.४५	६८.२२	०.००	६८.२२	१०२.७६	०.००	१०२.७६
१३- कार्यालयीन खर्च	६७.४२	०.००	६७.४२	१४०.३०	०.००	१४०.३०	११२.२४	०.००	११२.२४	१४२.७०	०.००	१४२.७०
१४- भाडेपट्टी व कर	०.९७	०.००	०.९७	५.००	०.००	५.००	४.००	०.००	४.००	५.००	०.००	५.००
१६- प्रकाशने	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.००	०.५०	०.३६	०.००	०.३६	०.३०	०.००	०.३०
१७- संगणक खर्च	८.३१	०.००	८.३१	५८.६५	०.००	५८.६५	४१.०६	०.००	४१.०६	६५.४०	०.००	६५.४०
२४-पेट्रोल तेल व वांगण	२५.९५	०.००	२५.९५	१०७.६०	०.००	१०७.६०	८६.०८	०.००	८६.०८	१३०.८०	०.००	१३०.८०
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.०५	०.००	०.०५	२.४०	०.००	२.४०	१.६८	०.००	१.६८	३.४०	०.००	३.४०
२८- व्यावसायिक सेवा	९.०६	०.००	९.०६	४३.००	०.००	४३.००	३४.४०	०.००	३४.४०	४३.३०	०.००	४३.३०
५१-मोटार वाहने	०.००	०.००	०.००	२५.००	०.००	२५.००	४२.००	०.००	४२.००	२५.००	०.००	२५.००
५२- यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	३.७३	०.००	३.७३	३८१३.००	०.००	३८१३.००	३१.१५	०.००	३१.१५	३९३३.००	०.००	३९३३.००
एकूण -(ब) स्थूल	७०७३.१४	०.००	७०७३.१४	१३१२०.७४	०.००	१३१२०.७४	७४००.८४	०.००	७४००.८४	१३४९२.०७	०.००	१३४९२.०७
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
जमा व वसूलीच्या रकमा(कामे)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
रुपांतरित आस्थापनेची वसुली	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	७०७३.१४	०.००	७०७३.१४	१३१२०.७४	०.००	१३१२०.७४	७४००.८४	०.००	७४००.८४	१३४९२.०७	०.००	१३४९२.०७
वित्त व्यवस्थेची साधने												
४७०१	७०७३.१४	०.००	७०७३.१४	१३१२०.७४	०.००	१३१२०.७४	७४००.८४	०.००	७४००.८४	१३४९२.०७	०.००	१३४९२.०७
एकूण -(क) स्थूल	७०७३.१४	०.००	७०७३.१४	१३१२०.७४	०.००	१३१२०.७४	७४००.८४	०.००	७४००.८४	१३४९२.०७	०.००	१३४९२.०७

आधार सामग्री संचयन

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधारित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२६-२७					
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
आधार सामग्री संचयन	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४
एकूण (अ)	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४
उद्दिष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	३९५३.६२	३९५३.६२	०.००	५५४७.९३	५५४७.९३	०.००	६२७२.४०	६२७२.४०	०.००	८४२५.९५	८४२५.९५
०२- मजूरी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	२३३.३८	२३३.३८	०.००	२९९.७९	२९९.७९
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	१.३४	१.३४	०.००	२.५२	२.५२	०.००	२.५६	२.५६	०.००	३.२०	३.२०
०६- दुरध्वनी, बीज व पाणी शुल्क	०.००	१६.६१	१६.६१	०.००	२४.०५	२४.०५	०.००	२४.३४	२४.३४	०.००	३०.४३	३०.४३
१०- कंत्राटी सेवा	०.००	३८.०३	३८.०३	०.००	५०.०१	५०.०१	०.००	४४.६२	४४.६२	०.००	४५.७५	४५.७५
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	२२.११	२२.११	०.००	४७.८८	४७.८८	०.००	६१.६२	६१.६२	०.००	७४.४८	७४.४८
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	४४.३६	४४.३६	०.००	६२.०७	६२.०७	०.००	६९.०५	६९.०५	०.००	९६.९५	९६.९५
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	२.०२	२.०२	०.००	३.२६	३.२६	०.००	९.३४	९.३४	०.००	२.५२	२.५२
१६- प्रकाशने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.५०	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१७- संगणक खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	३.८३	३.८३	०.००	२.७४	२.७४	०.००	५.७३	५.७३
२४- पेट्रोल, तेल व वाण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	०.००	०.००	०.००	१.३७	१.३७	०.००	०.५२	०.५२	०.००	०.७४	०.७४
२८- व्यावसायिक सेवा	०.००	०.००	०.००	०.००	४.५०	४.५०	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२७०१	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४
एकूण -(क) स्थूल	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४
वजा -निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
जमा व वसूलीच्या रकमा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण वजा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क)निव्वळ	०.००	४०७८.०९	४०७८.०९	०.००	५७४७.९२	५७४७.९२	०.००	६७२०.५७	६७२०.५७	०.००	८९६७.५४	८९६७.५४

संशोधन

वित्तीय आवश्यकता

(रुपये लक्ष)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
संशोधन												
एकूण (अ)	०.००	२१३९.४६	२१३९.४६	०.००	२८०८.१७	२८०८.१७	०.००	२३१६.०८	२३१६.०८	०.००	२८८१.३३	२८८१.३३
उद्दिष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	११७५.४७	११७५.४७	०.००	२५९७.५५	२५९७.५५	०.००	१९३५.९५	१९३५.९५	०.००	२६०४.७५	२६०४.७५
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	१.१७	१.१७	०.००	१.९२	१.९२	०.००	१.५३	१.५३	०.००	१.९८	१.९८
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणीशुल्क	०.००	१७.७३	१७.७३	०.००	१८.१०	१८.१०	०.००	७२.८९	७२.८९	०.००	३२.००	३२.००
१०-कंत्राटी सेवा	०.००	१२७.२२	१२७.२२	०.००	१५७.३४	१५७.३४	०.००	२७४.५२	२७४.५२	०.००	२०५.००	२०५.००
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	२.४६	२.४६	०.००	७.३४	७.३४	०.००	५.१३	५.१३	०.००	६.१२	६.१२
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	१५.४१	१५.४१	०.००	१९.८५	१९.८५	०.००	१५.८८	१५.८८	०.००	२०.४४	२०.४४
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	०.००	०.००	०.००	३.१०	३.१०	०.००	८.१०	८.१०	०.००	८.००	८.००
१६- प्रकाशने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.५०	०.००	०.३५	०.३५	०.००	०.५०	०.५०
१७- संगणक खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	२.४५	२.४५	०.००	१.७१	१.७१	०.००	२.५२	२.५२
२४- पेट्रोल, तेल व वंगण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२६- जाहिरात व प्रसिध्दी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.०१	०.०१
२७- लहान बांधकामे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.०१	०.०१
६३- आंतरलेखा हस्तांतरणे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	२१३९.४६	२१३९.४६	०.००	२८०८.१७	२८०८.१७	०.००	२३१६.०८	२३१६.०८	०.००	२८८१.३३	२८८१.३३
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
जमा व वसूलीच्या रकमा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	०.००	२१३९.४६	२१३९.४६	०.००	२८०८.१७	२८०८.१७	०.००	२३१६.०८	२३१६.०८	०.००	२८८१.३३	२८८१.३३
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२७०१	०.००	२१३९.४६	२१३९.४६	०.००	२८०८.१७	२८०८.१७	०.००	२३१६.०८	२३१६.०८	०.००	२८८१.३३	२८८१.३३
एकूण -(क) स्थूल	०.००	२१३९.४६	२१३९.४६	०.००	२८०८.१७	२८०८.१७	०.००	२३१६.०८	२३१६.०८	०.००	२८८१.३३	२८८१.३३

प्रशिक्षण

वित्तीय आवश्यकता

(रुपये लक्ष)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
कार्यवार वर्गीकरण												
प्रशिक्षण	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४
एकूण (अ)	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४
उद्दिष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	२५६३.७४	२५६३.७४	०.००	२२०४.९९	२२०४.९९	०.००	८२५.५२	८२५.५२	०.००	२४४७.५४	२४४७.५४
०२- मजूरी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५५	०.५५	०.००	०.१३	०.१३	०.००	०.३०	०.३०
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणीशुल्क	०.००	१२.२०	१२.२०	०.००	१०.१२	१०.१२	०.००	१२.१२	१२.१२	०.००	१३.००	१३.००
१०-कंत्राटी सेवा	०.००	१३.७३	१३.७३	०.००	२७.४७	२७.४७	०.००	२४.७२	२४.७२	०.००	२७.४७	२७.४७
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	१.०७	१.०७	०.००	२४.०५	२४.०५	०.००	७.३३	७.३३	०.००	१५.००	१५.००
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	१०६.३८	१०६.३८	०.००	७२.१५	७२.१५	०.००	१२२.१५	१२२.१५	०.००	१३०.००	१३०.००
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	२.३५	२.३५	०.००	३.२३	३.२३	०.००	१६.२३	१६.२३	०.००	१७.००	१७.००
१७- संगणक खर्च	०.००	१.२३	१.२३	०.००	२.५३	२.५३	०.००	१.७७	१.७७	०.००	२.६१	२.६१
२४-पेट्रोल तेल व वंगण	०.००	१.२०	१.२०	०.००	१.६५	१.६५	०.००	१.३२	१.३२	०.००	१.८२	१.८२
२७- लहान बांधकामे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२८- व्यावसायिक सेवा	०.००	११०.९२	११०.९२	०.००	२७.२५	२७.२५	०.००	१०५.२५	१०५.२५	०.००	११०.००	११०.००
३१- सहायक अनुदाने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५२- यंत्रसामुग्री व साधनसामुग्री	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.५०
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
जमा व वसूलीच्या रकमा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२७०१	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४
एकूण -(क) स्थूल	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४
वजा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क)निव्वळ	०.००	२८१२.८२	२८१२.८२	०.००	२३७३.९९	२३७३.९९	०.००	१११६.५४	१११६.५४	०.००	२७६५.२४	२७६५.२४

१. सर्वेक्षण आणि अन्वेषण (मोठे व मध्यम पाटबंधारे प्रकल्प)

वित्तीय आवश्यकता

(रुपये लक्ष)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
आणि अन्वेषण(मोठे व मध्यम पाटबंधारे												
एकूण (अ)	०.००	४६२५.३३	४६२५.३३	०.००	६१६६.१८	६१६६.१८	०.००	४८२५.०६	४८२५.०६	०.००	५७६९.९८	५७६९.९८
उद्दिष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	४५२४.३८	४५२४.३८	०.००	६०२६.००	६०२६.००	०.००	४७३३.३७	४७३३.३७	०.००	५६३९.९६	५६३९.९६
०२- मजूरी	०.००	०.३३	०.३३	०.००	०.४१	०.४१	०.००	०.३७	०.३७	०.००	०.४३	०.४३
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	१.८४	१.८४	०.००	३.४६	३.४६	०.००	२.७७	२.७७	०.००	३.५६	३.५६
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	०.००	४.००	४.००	०.००	८.१८	८.१८	०.००	६.५४	६.५४	०.००	८.१८	८.१८
१०- कंत्राटी सेवा	०.००	०.००	०.००	०.००	६.३०	६.३०	०.००	०.०१	०.०१	०.००	५.००	५.००
११- देशातगत प्रवास खर्च	०.००	१९.१२	१९.१२	०.००	६८.३३	६८.३३	०.००	३९.४६	३९.४६	०.००	२७.००	२७.००
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	७४.२०	७४.२०	०.००	४६.७९	४६.७९	०.००	३७.४३	३७.४३	०.००	७८.५९	७८.५९
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	१.३६	१.३६	०.००	३.६४	३.६४	०.००	२.९१	२.९१	०.००	३.६४	३.६४
१६- प्रकाशने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.५०	०.००	०.३५	०.३५	०.००	०.६०	०.६०
१७- संगणक खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	१.५१	१.५१	०.००	१.०६	१.०६	०.००	१.४१	१.४१
२४-पेट्रोल तेल व वांगण	०.००	०.१०	०.१०	०.००	०.५५	०.५५	०.००	०.४४	०.४४	०.००	०.६१	०.६१
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५१	०.५१	०.००	०.३५	०.३५	०.००	१.००	१.००
२८- व्यावसायिक सेवा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५२- यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	४६२५.३३	४६२५.३३	०.००	६१६६.१८	६१६६.१८	०.००	४८२५.०६	४८२५.०६	०.००	५७६९.९८	५७६९.९८
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
जमा व वसूलीच्या रकमा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	०.००	४६२५.३३	४६२५.३३	०.००	६१६६.१८	६१६६.१८	०.००	४८२५.०६	४८२५.०६	०.००	५७६९.९८	५७६९.९८
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२७०१	०.००	४६२५.३३	४६२५.३३	०.००	६१६६.१८	६१६६.१८	०.००	४८२५.०६	४८२५.०६	०.००	५७६९.९८	५७६९.९८
एकूण -(क) स्थूल	०.००	४६२५.३३	४६२५.३३	०.००	६१६६.१८	६१६६.१८	०.००	४८२५.०६	४८२५.०६	०.००	५७६९.९८	५७६९.९८
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क)निव्वळ	०.००	४६२५.३३	४६२५.३३	०.००	६१६६.१८	६१६६.१८	०.००	४८२५.०६	४८२५.०६	०.००	५७६९.९८	५७६९.९८

संमंत्रणा

विनीय आवश्यकता-२७०१२८७५

(रुपये लक्ष)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधारित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२६-२७					
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य				
कार्यवार वर्गीकरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
संमंत्रणा	०.००	२५०२.७४	२५०२.७४	३११८.९७	०.००	३११८.९७	०.००	२६५३.७३	०.००	३२००.७५	३२००.७५	३२००.७५
एकूण (अ)	०.००	२५०२.७४	२५०२.७४	३११८.९७	०.००	३११८.९७	०.००	२६५३.७३	०.००	३२००.७५	३२००.७५	३२००.७५
उद्विष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	२३१५.९८	२३१५.९८	३०५६.१४	०.००	३०५६.१४	०.००	२५२६.५८	०.००	३०५६.१४	३०५६.१४	३०५६.१४
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.८५	०.८५	१.५२	०.००	१.५२	०.००	१.२२	०.००	१.५७	१.५७	१.५७
०६- दुरध्वनी, बीज व पाणीशुल्क	०.००	१४.९३	१४.९३	१८.९०	०.००	१८.९०	०.००	१५.१२	०.००	१९.६५	१९.६५	१९.६५
१०-कंत्राटी सेवा	०.००	५१.२३	५१.२३	६३.१८	०.००	६३.१८	०.००	५६.८६	०.००	६६.१८	६६.१८	६६.१८
११- देशोत्तर्गत प्रवास खर्च	०.००	३.०८	३.०८	८.७५	०.००	८.७५	०.००	६.१३	०.००	५.००	५.००	५.००
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	३०.६६	३०.६६	३९.४८	०.००	३९.४८	०.००	३९.४८	०.००	४०.६६	४०.६६	४०.६६
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	१.३६	१.३६	२.२६	०.००	२.२६	०.००	१.८१	०.००	२.२६	२.२६	२.२६
१७- संगणक खर्च	०.००	२.२५	२.२५	४.६७	०.००	४.६७	०.००	३.२७	०.००	४.८१	४.८१	४.८१
२४- पेट्रोल, तेल व वांगण	०.००	२.४०	२.४०	४.०७	०.००	४.०७	०.००	३.२६	०.००	४.४८	४.४८	४.४८
५१- मोटार वाहने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण - (ब) स्थूल	०.००	२५०२.७४	२५०२.७४	३११८.९७	०.००	३११८.९७	०.००	२६५३.७३	०.००	३२००.७५	३२००.७५	३२००.७५

१. लहान पाटबंधारे

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधारित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२६-२७					
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य				
कार्यवार वर्गीकरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
लहान पाटबंधारे (साधारण)	०.००	५७.७६	५७.७६	०.००	६७.९०	६७.९०	०.००	६९.३९	६९.३९	०.००	७६.८१	७६.८१
एकूण (अ)	०.००	५७.७६	५७.७६	०.००	६७.९०	६७.९०	०.००	६९.३९	६९.३९	०.००	७६.८१	७६.८१
उद्विष्टवार वर्गीकरण	०.००	४५.२६	४५.२६	०.००	५०.४५	५०.४५	०.००	५५.८१	५५.८१	०.००	५८.९०	५८.९०
०१- वेतन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०२- मजुरी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	०.००	०.९५	०.९५	०.००	२.००	२.००	०.००	१.६०	१.६०	०.००	२.००	२.००
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	३.०९	३.०९	०.००	२.००	२.००	०.००	३.१८	३.१८
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	११.५५	११.५५	०.००	१२.३६	१२.३६	०.००	९.९८	९.९८	०.००	१२.७३	१२.७३
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१६- प्रकाशने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१७- संगणक खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२७- लहान बांधकामे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२८- व्यावसायिक सेवा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५०- इतर खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५१- मोटार वाहने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५२- यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) स्थूल	०.००	५७.७६	५७.७६	०.००	६७.९०	६७.९०	०.००	६९.३९	६९.३९	०.००	७६.८१	७६.८१
वित्त व्यवस्थेची साधने	०.००	५७.७६	५७.७६	०.००	६७.९०	६७.९०	०.००	६९.३९	६९.३९	०.००	७६.८१	७६.८१
२७०२	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
४७०२	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क) स्थूल	०.००	५७.७६	५७.७६	०.००	६७.९०	६७.९०	०.००	६९.३९	६९.३९	०.००	७६.८१	७६.८१

उपसा सिंचन योजना

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधारित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२६-२७					
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
कार्यवार वर्गीकरण												
उपसा सिंचन योजना	०.००	८.७२	८.७२	०.००	१५.१०	१५.१०	०.००	१०.८६	१०.८६	०.००	१५.१०	१५.१०
एकूण (अ)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
उद्विष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	८.२२	८.२२	०.००	१४.२०	१४.२०	०.००	१०.१८	१०.१८	०.००	१४.२०	१४.२०
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	०.००	०.१२	०.१२	०.००	०.२०	०.२०	०.००	०.१६	०.१६	०.००	०.२०	०.२०
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	०.०६	०.०६	०.००	०.१२	०.१२	०.००	०.०८	०.०८	०.००	०.१२	०.१२
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	०.३२	०.३२	०.००	०.३८	०.३८	०.००	०.३०	०.३०	०.००	०.३८	०.३८
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१७- संगणक खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.१०	०.१०	०.००	०.०७	०.०७	०.००	०.१०	०.१०
२४- पेट्रोल, तेल व वांगण	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.१०	०.१०	०.००	०.०७	०.०७	०.००	०.१०	०.१०
२७- लहान बांधकामे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५३- मोठी बांधकामे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण - (ब) स्थूल	०.००	८.७२	८.७२	०.००	१५.१०	१५.१०	०.००	१०.८६	१०.८६	०.००	१५.१०	१५.१०
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२७०२	०.००	८.७२	८.७२	०.००	१५.१०	१५.१०	०.००	१०.८६	१०.८६	०.००	१५.१०	१५.१०
एकूण - (क) स्थूल	०.००	८.७२	८.७२	०.००	१५.१०	१५.१०	०.००	१०.८६	१०.८६	०.००	१५.१०	१५.१०

पूर नियंत्रण व जलनिस्सारण

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
कार्यवार वर्गीकरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
पूर नियंत्रण	१३०७१.३७	२०६६.५१	१५१३७.८८	२२२००.०४	२८८७.२३	२५०८७.२७	१५५४०.०४	२१९३३.६३	१७७३३.६७	२२६३१.९१	२९३०.७३	२५५६२.६४
उविष्टवार वर्गीकरण	१३०७१.३७	२०६६.५१	१५१३७.८८	२२२००.०४	२८८७.२३	२५०८७.२७	१५५४०.०४	२१९३३.६३	१७७३३.६७	२२६३१.९१	२९३०.७३	२५५६२.६४
०१- वेतन	०.००	१५२३३.४९	१५२३३.४९	०.००	०.३७	२०६४.२७	०.००	१६१५.७८	१६१५.७८	०.००	२०६४.२७	२०६४.२७
०२- मजूरी	०.००	०.३७	०.३७	०.००	०.३७	०.४६	०.००	०.४१	०.४१	०.००	०.४८	०.४८
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.०४	०.०४	०.००	०.८०	०.८०	०.००	०.६४	०.६४	०.००	०.८२	०.८२
०६- दुरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	०.००	१.७६	१.७६	०.००	२.५३	२.५३	०.००	२.०२	२.०२	०.००	५.००	५.००
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	८.६६	८.६६	०.००	२१.९२	२१.९२	०.००	१५.३४	१५.३४	०.००	२१.९२	२१.९२
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	९.९६	९.९६	०.००	१२.८३	१२.८३	०.००	१०.२६	१०.२६	०.००	१३.२१	१३.२१
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	०.४३	०.४३	०.००	०.७२	०.७२	०.००	०.५८	०.५८	०.००	०.७२	०.७२
१६- प्रकाशन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.५०	०.५०
१७- संगणक खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.९६	०.९६	०.००	०.६७	०.६७	०.००	०.९९	०.९९
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.०१	०.०१	०.००	०.५०	०.५०
२७- लहान बांधकामे	१५.००	५२१.८०	५३६.८०	२००.००	७८२.६९	९८२.६९	१४०.००	५४७.८९	६८७.८९	१५०.००	८२१.८२	९७१.८२
५३- मोठी बांधकामे	९९४७.३५	०.००	९९४७.३५	१७५००.००	०.०३	१७५००.०३	१२२५०.००	०.०२	१२२५०.०२	१६९८१.८७	०.५०	१६९८२.३७
५४- गुंतवणुका	३०९३.२९	०.००	३०९३.२९	४५००.००	०.००	४५००.००	३९५०.००	०.००	३९५०.००	५५००.००	०.००	५५००.००
६३- आंतरलेखा हस्तांतरणे	१५.७३	०.००	१५.७३	०.०४	०.००	०.०४	०.०४	०.०४	०.०४	०.०४	०.००	०.०४
एकूण -(ब) स्थूल	१३०७१.३७	२०६६.५१	१५१३७.८८	२२२००.०४	२८८७.२३	२५०८७.२७	१५५४०.०४	२१९३३.६३	१७७३३.६७	२२६३१.९१	२९३०.७३	२५५६२.६४
वजा - निलंबन												
परिवर्तित आस्थापनेमुळे होणाऱ्या वसूली	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -वजा वसूली	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब)निव्वळ	१३०७१.३७	२०६६.५१	१५१३७.८८	२२२००.०४	२८८७.२३	२५०८७.२७	१५५४०.०४	२१९३३.६३	१७७३३.६७	२२६३१.९१	२९३०.७३	२५५६२.६४
वित्त व्यवस्थेची साधने	१५.००	२०६६.५१	२०८१.५१	२००.००	२८८७.२३	३०८७.२३	१४०.००	२१९३३.६३	२३३३.६३	१५०.००	२९३०.७३	३०८०.७३
४७११	११४१२.१९	०.००	११४१२.१९	२६०००.०१	०.००	२६०००.०१	११९००.०१	०.००	११९००.०१	१६४८१.८८	०.००	१६४८१.८८
एकूण -(क) स्थूल	११४१२.१९	२०६६.५१	१३४९३.७०	२६२००.०१	२८८७.२३	२९०८७.२४	१२०४०.०१	२१९३३.६३	१४२३३.६३	१६६३१.८८	२९३०.७३	१९५६२.६१
वजा - निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(क)निव्वळ	११४१२.१९	२०६६.५१	१३४९३.७०	२६२००.०१	२८८७.२३	२९०८७.२४	१२०४०.०१	२१९३३.६३	१४२३३.६३	१६६३१.८८	२९३०.७३	१९५६२.६१

क्षेत्र विकास
तकता - एक

वित्तीय आवश्यकता

(रुपये लक्ष)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५		अर्थसंकल्प २०२५-२६		सुधार्थित अंदाज २०२५-२६		अर्थसंकल्प २०२५-२६				
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य			
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
कार्यवार वर्गीकरण											
क्षेत्र विकास	०.००	३४३२.५८	३४३२.५८	०.००	५२५८.१६	५२५८.१६	०.००	१९७२.९८	१९७२.९८	०.००	४८०६.८३
उद्विष्टवार वर्गीकरण	०.००	३४३२.५८	३४३२.५८	०.००	५२५८.१६	५२५८.१६	०.००	१९७२.९८	१९७२.९८	०.००	४८०६.८३
०१- वेतन	०.००	१७०२.५३	१७०२.५३	०.००	२५४३.५९	२५४३.५९	०.००	१८०८.००	१८०८.००	०.००	२५५५.६९
०२- मजूरी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०३- आत्मिकालीक भत्ता	०.००	१.४२	१.४२	०.००	३.२४	३.२४	०.००	२.१८	२.१८	०.००	३.२४
०६- दुरुस्वनी, बीज व पाणी शुल्क	०.००	८.२८	८.२८	०.००	१५.५०	१५.५०	०.००	१२.४०	१२.४०	०.००	१५.५०
१०- कच्चाटी सेवा	०.००	३२.८७	३२.८७	०.००	४८.३४	४८.३४	०.००	०.०१	०.०१	०.००	५२.३३
११- देशालगत प्रवास खर्च	०.००	०.८८	०.८८	०.००	२०.१७	२०.१७	०.००	४७.०१	४७.०१	०.००	२०.१७
१२- विदेश प्रवास खर्च	०.००	३७.६०	३७.६०	०.००	५४.९३	५४.९३	०.००	१.००	१.००	०.००	५५.२४
१३- कायालयीन खर्च	०.००	१६.२८	१६.२८	०.००	३१.६८	३१.६८	०.००	५७.८२	५७.८२	०.००	३१.६८
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	०.२०	०.२०	०.००	०.६६	०.६६	०.००	८.८०	८.८०	०.००	०.६६
१६- प्रकाशने	०.००	३.१७	३.१७	०.००	११.६३	११.६३	०.००	१५.८४	१५.८४	०.००	११.६३
१७- सांगणक खर्च	०.००	१.७७	१.७७	०.००	४.७६	४.७६	०.००	०.२०	०.२०	०.००	४.७६
२४- पेट्रोल, तेल व वांगण	०.००	०.००	०.००	०.००	१८.९९	१८.९९	०.००	३.३३	३.३३	०.००	१८.९९
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	०.३३	०.३३	०.००	२.२४	२.२४	०.००	१३.६६	१३.६६	०.००	२.२४
२७- लहान बांधकामे	०.००	०.००	०.००	०.००	६.००	६.००	०.००	१.२०	१.२०	०.००	६.००
२८- व्यावसायिक सेवा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.५०	०.५०	०.००	१.५१	१.५१	०.००	०.५०
५०- इतर खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५१- मोटार वाहने	०.००	११७.७१	११७.७१	०.००	१९७३.८६	१९७३.८६	०.००	०.००	०.००	०.००	१९६.१६
५२- यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	०.००	३०६.३२	३०६.३२	०.००	५१०.०३	५१०.०३	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५३- मोटी बांधकामे	०.००	३४३२.५८	३४३२.५८	०.००	५२५८.१६	५२५८.१६	०.००	१९७२.९८	१९७२.९८	०.००	४८०६.८३
वित्त व्यवस्थेची साधने											
२७०१	०.००	९९७.७२	९९७.७२	०.००	१६६९.५४	१६६९.५४	०.००	११२२.२३	११२२.२३	०.००	१६४४.८०
२७०५	०.००	८१०.८३	८१०.८३	०.००	११३४.७०	११३४.७०	०.००	८५०.७७	८५०.७७	०.००	११४६.३७
४७०१	०.००	०.००	०.००	०.००	४७९३.६५	४७९३.६५	०.००	२३०८.१०	२३०८.१०	०.००	०.००
एकूण -(क) स्थूल	०.००	१८०८.५५	१८०८.५५	०.००	२८०४.२४	२८०४.२४	०.००	१९७३.००	१९७३.००	०.००	२२०९१.४५
एकूण -(क) स्थूल	०.००	१८०८.५५	१८०८.५५	०.००	२८०४.२४	२८०४.२४	०.००	१९७३.००	१९७३.००	०.००	२२०९१.४५

मृद संधारण

(रुपये लक्ष)

वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२४-२५			अर्थसंकल्प २०२५-२६			सुधारित अंदाज २०२५-२६			अर्थसंकल्प २०२६-२७		
	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण	कार्यक्रम	अनिवार्य	एकूण
कार्यवार वर्गीकरण	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
मृद संधारण												
एकूण-अ	५४५६.२०	१९५८.५२	७४१४.७२	११२८०.००	२३३९.६८	१३६१९.६८	७९०८.००	२२६६.५९	१०१७४.५९	११७३२.००	२३९२.७५	१४१२४.७५
उद्विष्टवार वर्गीकरण												
०१- वेतन	०.००	१८३७.०९	१८३७.०९	०.००	२२१६.८४	२२१६.८४	०.००	२०९४.५४	२०९४.५४	०.००	२२१६.८४	२२१६.८४
०३- अतिकालीक भत्ता	०.००	०.९०	०.९०	०.००	३.२५	३.२५	०.००	२.६०	२.६०	०.००	३.२५	३.२५
०६- दुरध्वनी, बीज व पाणी शुल्क	०.००	९.६८	९.६८	०.००	१४.५०	१४.५०	०.००	११.६०	११.६०	०.००	१४.५०	१४.५०
११- देशांतर्गत प्रवास खर्च	०.००	५.०४	५.०४	०.००	१५.००	१५.००	०.००	१२.९५	१२.९५	०.००	३०.००	३०.००
१३- कार्यालयीन खर्च	०.००	४४.९८	४४.९८	०.००	५९.६६	५९.६६	०.००	४६.३४	४६.३४	०.००	१५.००	१५.००
१४- भाडेपट्टी व कर	०.००	११.९८	११.९८	०.००	१५.०८	१५.०८	०.००	१२.०६	१२.०६	०.००	५९.६६	५९.६६
१६- प्रकाशन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१५.०८	१५.०८
१७- संगणक खर्च	०.००	१०.१८	१०.१८	०.००	१८.०४	१८.०४	०.००	१२.२६	१२.२६	०.००	०.००	०.००
२०- इतर प्रशासकीय खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१८.०४	१८.०४
२६- जाहिरात व प्रसिद्धी	०.००	७.५९	७.५९	०.००	१२.५०	१२.५०	०.००	८.७५	८.७५	०.००	०.००	०.००
२७- लहान बांधकामे	३५५३.६६	०.००	३५५३.६६	६२५०.००	०.००	६२५०.००	४०२५.००	०.००	४०२५.००	६२५०.००	१२.५०	६२६२.५०
४०- निलंबन	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५०- इतर खर्च	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
५२- यंत्रसामग्री व साधनसामग्री	०.००	०.००	०.००	०.००	७.८८	७.८८	०.००	५५.५०	५५.५०	०.००	०.००	०.००
५३- मोठी बांधकामे	१९०२.५४	०.००	१९०२.५४	५५३०.००	०.००	५५३०.००	३८८३.००	०.००	३८८३.००	५४८२.००	७.८८	५४८९.८८
६३- आंतरलेखा हस्तांतरणे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -(ब) स्थूल	५४५६.२०	१९२७.४४	७३८३.६४	११७८०.००	२३६२.७५	१४१४२.७५	७९०८.००	२२५६.६०	१०९६४.६०	११७३२.००	२३९२.७५	१४१२४.७५
वजा समायोजने	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
एकूण -निव्वळ	५४५६.२०	१९२७.४४	७३८३.६४	११७८०.००	२३६२.७५	१४१४२.७५	७९०८.००	२२५६.६०	१०९६४.६०	११७३२.००	२३९२.७५	१४१२४.७५
वित्त व्यवस्थेची साधने												
२४०२	३५५३.६६	१९५८.५२	५५१२.१८	५७५०.००	२३३९.६८	८०८९.६८	४०२५.००	२२६६.५९	६२९९.५९	६२५०.००	२३९२.७५	८६४२.७५
४४०२	१९०२.५४	०.००	१९०२.५४	५५३०.००	०.००	५५३०.००	३८८३.००	०.००	३८८३.००	५४८२.००	०.००	५४८२.००
एकूण -(क) निव्वळ	५४५६.२०	१९५८.५२	७४१४.७२	११२८०.००	२३३९.६८	१३६१९.६८	७९०८.००	२२६६.५९	१०९७४.५९	११७३२.००	२३९२.७५	१४१२४.७५

जलसंपदा विभाग खुद व शासनाच्या थेट अधिपत्याखालील क्षेत्रीय कार्यालये अंतर्गत मंजूर पदांचा तपशिल .

SR.NO.	NAME OF POSTS	MANTRALAYA ADMINISTRATION			FIELD ADMINISTRATION			Total Sanction Post एकुण मंजूर पदसंख्या (रकाना क्र.५+८)
अ.क्र.	संवर्गनिहाय व पदनाम निहाय	Policy Formulation & Administration (चोरण आखणे प्रशासन)	Technical Control & Supervision (तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग खुद (मंत्रालय) एकुण मंजूर पदसंख्या	Technical (तांत्रिक)	Non-Technical (अतांत्रिक)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग क्षेत्रीय कार्यालयांचा एकुण मंजूर पदसंख्या	
१	२	३	४	५	६	७	८	९
	कार्यालय संख्या	१		१	२८७४		२८७४	२८७५
	गट-अ							
१	प्रधान सचिव (भाप्रसे)	१	०	१	०	०	०	१
२	सचिव (तांत्रिक) (मं.)	०	२	२	०	०	०	२
३	महासंचालक	०	०	०	२	०	२	२
४	कार्यकारी संचालक	०	०	०	५	०	५	५
५	प्राध्यापक (वाल्मी)	०	०	०	०	८	८	८
६	मुख्य अभियंता व सह सचिव (मंत्रालय)	०	३	३	०	०	०	३
७	मुख्य अभियंता (स्थापत्य)	०	०	०	१८	०	१८	१८
	मुख्य अभियंता (विद्युत)	०	०	०	१	०	१	१
	मुख्य अभियंता (यांत्रिकी)	०	०	०	१	०	१	१
८	मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी	०	०	०	०	५	५	५
९	अधीक्षक अभियंता व संचालक	०	०	०	१	०	१	१
१०	अधीक्षक अभियंता (स्थापत्य)	०	०	०	८०	०	८०	८०
	अधीक्षक अभियंता (विद्युत व यांत्रिकी)	०	०	०	४	०	४	४
	अधीक्षक अभियंता (यांत्रिकी)	०	०	०	५	०	५	५
११	सह सचिव / उप सचिव	४	०	४	०	०	०	४
१२	अधीक्षक अभियंता व उप सचिव (मंत्रालय)	०	८	८	०	०	०	८
१३	सह संचालक (सांख्यिकी)	१	०	१	०	०	०	१
१४	अवर/ उप सचिव (विधी)	१	०	१	०	०	०	१
१५	अवर सचिव	९	०	९	०	०	०	९
१६	कार्यकारी अभियंता व अवर सचिव (स्था./यां.) (मंत्रालय)	०	१४	१४	०	०	०	१४
१७	कार्यकारी अभियंता (स्थापत्य) (सहा.मु.अभि/उप.अधी.अभि./कार्य.अभि.व उपसंचालक/कार्यकारी अभि.व सहसचिव/कार्य.अभि व प्राचार्य/प्रपाठक/ सहा.संचालक-(व्या.प.)/उपसंचालक)	०	०	०	३९५	०	३९५	३९५
	कार्यकारी अभियंता (विद्युत व यांत्रिकी)	०	०	०	२४	०	२४	२४
	कार्यकारी अभियंता (यांत्रिकी)	०	०	०	४३	०	४३	४३
१८	प्रशासकीय अधिकारी (कार्य.अभि.)	०	०	०	०	१	१	१
१९	सहयोगी प्राध्यापक (वाल्मी)				०	१०	१०	१०
२०	मृद सर्वेक्षण अधिकारी	०	०	०	३	०	३	३
२१	उप अभियंता (स्था./वि./यां.)(मंत्रालय)	०	२३	२३	०	०	०	२३
२२	वैज्ञानिक संशोधन अधिकारी	०	०	०	३	०	३	३
२३	सहायक संचालक (वित्त)	०	०	०	०	१	१	१
२४	उपसंचालक (कृषी)	०	०	०	०	२	२	२
२५	वरिष्ठ लेखा अधिकारी	०	०	०	०	१	१	१
२६	उपअभियंता (स्थापत्य) { सअश्रे-१/सहा.कार्य.अभि/उप कार्य. अभि./सहा.अधी.अभि./पाठयनिर्देशक/उपसंचालक }	०	०	०	२०१९	०	२०१९	२०१९
	उपअभियंता (विद्युत व यांत्रिकी)	०	०	०	१०४	०	१०४	१०४
	उपअभियंता (यांत्रिकी)	०	०	०	१७१	०	१७१	१७१
२७	वरि.मू-वैज्ञानिक	०	०	०	२	०	२	२
२८	सहायक संचालक (लेखा)	१	०	१	०	०	०	१
२९	सहायक प्रशासकीय अधिकारी	०	०	०	०	२	२	२
३०	तहसिलदार	०	०	०	०	३	३	३
	एकूण गट-अ	१७	५०	६७	२८८१	३३	२९१४	२९८१
	गट-ब							
३१	कक्ष अधिकारी	४४	०	४४	०	०	०	४४
३२	निवडश्रेणी लघुलेखक	४	०	४	०	०	०	४

SR.NO.	NAME OF POSTS	MANTRALAYA ADMINISTRATION			FIELD ADMINISTRATION			Total Sanction Post एकुण मंजूर पदसंख्या (रकाना क्र.५+८)
		Policy Formulation & Administration (धोरण आखणे प्रशासन)	Technical Control & Supervision (तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग खुद (मंत्रालय) एकुण मंजूर पदसंख्या	Technical (तांत्रिक)	Non-Technical (अतांत्रिक)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग क्षेत्रिय कार्यालयांचा एकुण मंजूर पदसंख्या	
अ.क्र.	संवर्गनिहाय व पदनाम निहाय							
३३	सहायक संचालक (प्रशासन)	०	०	०	०	१	१	१
३४	उप मृद सर्वेक्षण अधिकारी	०	०	०	१२	०	१२	१२
३५	स्वीय सहाय्यक	०	०	०	०	४	४	४
३६	संशोधन अधिकारी	०	१	१	०	५	५	६
३७	सहायक संशोधन अधिकारी	०	०	०	०	८	८	८
३८	सहायक प्राध्यापक				०	२८	२८	२८
३९	वरीष्ठ वैज्ञानिक सहाय्यक	०	०	०	०	२९	२९	२९
४०	वैज्ञानिक अधिकारी	०	०	०	१५	०	१५	१५
४१	कअ./शाअ/सअश्रे-२ (स्था./वि./यां.) (मंत्रालय)	०	३	३	०	०	०	३
४२	क.अ./ शा.अ.(स्थापत्य)	०	०	०	४७०४	०	४७०४	४७०४
४३	क.अ./शा.अ. (यां.)	०	०	०	४५२	०	४५२	४५२
४४	क.अ./शा.अ./वि.व यां)	०	०	०	२३५	०	२३५	२३५
४५	सहायक.अभि श्रे.-२ (स्थापत्य)	०	०	०	१६२४	०	१६२४	१६२४
४६	सहायक.अभि श्रे.-२ (यांत्रिकी)	०	०	०	१५२	०	१५२	१५२
४७	सहायक.अभि श्रे.-२ (विद्युत)	०	०	०	७८	०	७८	७८
४८	विशेष अधीक्षक	०	०	०	०	१२	१२	१२
४९	उच्चश्रेणी लघुलेखक	१५	०	१५	०	७८	७८	९३
५०	लेखाधिकारी	०	०	०	०	२६	२६	२६
५१	सहायक लेखाधिकारी	०	०	०	०	१३	१३	१३
५२	वैद्यकीय अधिकारी (वर्ग-२)	०	०	०	०	४	४	४
५३	मृद शास्त्रज्ञ	०	०	०	२	०	२	२
५४	सहायक भू-वैज्ञानिक	०	०	०	६	०	६	६
५५	प्रमुख आरेखक	०	०	०	०	४७	४७	४७
५६	वरिष्ठ रसायन शास्त्रज्ञ	०	०	०	१	०	१	१
एकूण गट-ब		६३	४	६७	७२८१	२५५	७५३६	७६०३
गट-क								
५७	सहायक कक्ष अधिकारी	१३९	०	१३९	०	०	०	१३९
५८	संशोधन सहायक	२	०	२	०	५७	५७	५९
५९	सहायक मृद संधारक	०	०	०	२	०	२	२
६०	अधीक्षक	०	०	०	०	७७	७७	७७
६१	कनिष्ठ वैज्ञानिक सहाय्यक	०	०	०	०	३८	३८	३८
६२	कामगार अधिकारी	०	०	०	०	६	६	६
६३	भू-वैज्ञानिक सहायक	०	०	०	०	१२	१२	१२
६४	भू-वैज्ञानिक आवेक्षक	०	०	०	०	१	१	१
६५	प्रथम लिपीक	०	०	०	०	३९०	३९०	३९०
६६	मुख्य / प्रमुख दप्तर कारकून	०	०	०	०	२२	२२	२२
६७	कृषी पर्यवेक्षक	०	०	०	०	१	१	१
६८	भांडार अधीक्षक	०	०	०	०	६	६	६
६९	सहकार अधिकारी श्रेणी-१	०	०	०	०	२	२	२
७०	सहकार अधिकारी श्रेणी-२	०	०	०	०	३	३	३
७१	सांख्यिकी सहायक	२	०	२	०	२	२	४
७२	परिसेविका/परिचारिका	०	०	०	०	२	२	२
७३	अधीपरिचारिका	०	०	०	०	२	२	२
७४	विभागीय लेखापाल	०	०	०	०	२२६	२२६	२२६
७५	सुरक्षा अधिकारी	०	०	०	०	२	२	२
७६	भांडारपाल	०	०	०	०	२७३	२७३	२७३
७७	ग्रंथपाल	०	०	०	०	२	२	२
७८	छायाचित्रकार	०	०	०	०	१	१	१
७९	जलपातळी निरीक्षक	०	०	०	०	९	९	९
८०	क्ष-किरण तज्ञ	०	०	०	०	१	१	१
८१	आरेखक श्रेणी-१	०	०	०	०	२७८	२७८	२७८

SR.NO.	NAME OF POSTS	MANTRALAYA ADMINISTRATION			FIELD ADMINISTRATION			Total Sanction Post एकुण मंजूर पदसंख्या (रकाना क्र.५+८)
		Policy Formulation & Administration (धोरण आखणे प्रशासन)	Technical Control & Supervision (तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग खुद (मंत्रालय) एकूण मंजूर पदसंख्या	Technical (तांत्रिक)	Non-Technical (अतांत्रिक)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग क्षेत्रिय कार्यालयांचा एकूण मंजूर पदसंख्या	
अ.क्र.	संवर्गनिहाय व पदनाम निहाय							
८२	अनुरेखक श्रेणी-३	०	०	०	०	१५७८	१५७८	१५७८
८३	सहाय्यक आरेखक श्रेणी-२	०	०	०	०	३२५	३२५	३२५
८४	निम्नश्रेणी लघुलेखक	९	०	९	०	८८	८८	९७
८५	लघूटंकलेखक	३	०	३	०	८८	८८	९१
८६	वरिष्ठ लिपीक	०	०	०	०	३२००	३२००	३२००
८७	उप आवेक्षक	०	०	०	०	७४	७४	७४
८८	वरिष्ठ दप्तर कारकून	०	०	०	०	५७	५७	५७
८९	सहाय्यक ग्रंथपाल	०	०	०	०	४	४	४
९०	संदेशक	०	०	०	०	२५७	२५७	२५७
९१	वरिष्ठ सर्वेक्षण सहाय्यक	०	०	०	०	२२	२२	२२
९२	प्रयोगशाळा सहाय्यक	०	०	०	०	१४०	१४०	१४०
९३	तांत्रिक सहाय्यक	०	०	०	९	०	९	९
९४	दप्तर कारकून	०	०	०	०	१३४६	१३४६	१३४६
९५	लिपिक टंकलेखक/टंकलेखक (मंत्रालय)	१२०	०	१२०	०	०	०	१२०
९६	संगणक	०	०	०	०	४६	४६	४६
९७	सहा. भांडारपाल	०	०	०	०	२८८	२८८	२८८
९८	कनिष्ठ लिपीक/ लिपिक-टंकलेखक /टंकलेखक	०	०	०	०	७०१०	७०१०	७०१०
९९	मोजणीदार	०	०	०	०	१४८०	१४८०	१४८०
१००	कालवा निरीक्षक	०	०	०	०	२६०७	२६०७	२६०७
१०१	कनिष्ठ सर्वेक्षण सहाय्यक	०	०	०	०	३३	३३	३३
१०२	स्थापत्य अभियांत्रिकी सहाय्यक	०	०	०	०	३७४२	३७४२	३७४२
१०३	ऑगर कारकून	०	०	०	०	१९	१९	१९
१०४	कृषी सहाय्यक	०	०	०	०	५	५	५
१०५	वाहन चालक	०	०	०	०	१५९०	१५९०	१५९०
१०६	मिश्रक	०	०	०	०	२	२	२
१०७	जोडारी	०	०	०	०	९	९	९
१०८	कारागीर दर्जा -१ (मेरी)	०	०	०	०	१	१	१
१०९	तारतंत्री	०	०	०	२०	०	२०	२०
११०	वीजतंत्री	०	०	०	२५	०	२५	२५
१११	दूरध्वनी चालक	०	०	०	०	१४	१४	१४
११२	मीटर वाचक	०	०	०	०	२	२	२
११३	औषध निर्माता	०	०	०	०	१	१	१
११४	बांधणीकार	०	०	०	०	१	१	१
११५	सारंग	०	०	०	०	१	१	१
	एकूण गट-क	२७५	०	२७५	५६	२५४४३	२५४९९	२५७७४
	गट-ड							
११६	लोहमुद्रक	०	०	०	०	२	२	२
११७	मुकादम	०	०	०	०	१०	१०	१०
११८	कारभारी	०	०	०	०	१	१	१
११९	चक्रमुद्रक	०	०	०	०	३	३	३
१२०	दप्तरी	०	०	०	०	८२	८२	८२
१२१	नाईक	०	०	०	०	३४७	३४७	३४७
१२२	रुग्णपट वाहक	०	०	०	०	१	१	१
१२३	दवाखाना सेवक	०	०	०	०	१	१	१
१२४	क्ष-किरण सेवक	०	०	०	०	१	१	१
१२५	कक्ष सेवक	०	०	०	०	२	२	२
१२६	आया	०	०	०	०	४	४	४
१२७	शिपाई/ चपरासी	०	०	०	०	४८२०	४८२०	४८२०
१२८	चौकीदार / पहारेकरी	०	०	०	०	१९५३	१९५३	१९५३
१२९	प्रयोग शाळा परिचर	०	०	०	०	२१८	२१८	२१८

SR.NO.	NAME OF POSTS	MANTRALAYA ADMINISTRATION			FIELD ADMINISTRATION			Total Sanction Post एकुण मंजूर पदसंख्या (रकाना क्र.५+८)
अ.क्र.	संवर्गनिहाय व पदनाम निहाय	Policy Formulation & Administration (घोरण आखणे प्रशासन)	Technical Control & Supervision (तांत्रिक नियंत्रण व पर्यवेक्षण)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग खुद (मंत्रालय) एकुण मंजूर पदसंख्या	Technical (तांत्रिक)	Non-Technical (अतांत्रिक)	TOTAL POSTS जलसंपदा विभाग क्षेत्रिय कार्यालयांचा एकुण मंजूर पदसंख्या	
१३०	प्रयोग शाळा मदतनीस	०	०	०	०	२	२	२
१३१	कालवे चौकीदार	०	०	०	०	१३८१	१३८१	१३८१
१३२	कालवे टपाली	०	०	०	०	४९५	४९५	४९५
१३३	मदतनीस	०	०	०	०	३	३	३
१३४	हमाल	०	०	०	०	२	२	२
१३५	मेस्त्री (सुतार)	०	०	०	०	१	१	१
१३६	नळ कारागीर (वाल्मी)	०	०	०	०	१	१	१
१३७	गवंडी (वाल्मी)	०	०	०	०	१	१	१
१३८	माळी (वाल्मी)	०	०	०	०	२	२	२
१३९	सुरक्षा शिपाई	०	०	०	०	८	८	८
१४०	स्वयंपाकी (वाल्मी)	०	०	०	०	१	१	१
१४१	सफाई कामगार/स्वच्छक	०	०	०	०	६	६	६
	एकुण गट-ड	०	०	०	०	९३४८	९३४८	९३४८
	एकुण अ+ब+क+ड	३५५	५४	४०९	१०२१८	३५०७९	४५२९७	४५७०६

STATEMENT SHOWING THE POST AND SCALE OF PAY OF PERSONAL SUMMARY

कर्मचारी गोषवाच्यातील पदे व वेतन श्रेणी दर्शविणारे विवरणपत्र

अ.क्र	पदनाम	Designation	सुधारित वेतन संरचना
१	२	३	४
राजपत्रित-Gazetted			
१	प्रधान सचिव	Principal Secretary	S-31-182200-220000
२	सचिव	Secretary	S-30-144200-218200
३	मुख्य अभियंता व सहसचिव	Chief Engineer and Joint Secretary	S-29-131100-216600
४	मुख्य अभियंता	Chief Engineer	S-29-131100-216600
५	मुख्य अभियंता व मुख्य प्रशासक	Chief Engineer and Chief Administrator	S-29-131100-216600
६	सहसचिव	Joint Secretary	S-27-118500-214100
७	आंतरवित्त सल्लागार व उपसचिव	Internal Financial Advisor and Deputy Secretary	S-25-78800-209200
८	उप सचिव	Deputy Secretary	S-25-78800-209200
९	अधिक्षक अभियंता	Superintending Engineer	S-25-78800-209200
१०	संचालक (प्रशिक्षण)	Director (Training)	S-25-78800-209200
११	अधीक्षक अभियंता व प्रशासक	Supdt. Engineer and Administrator	S-25-78800-209200
१२	सह संचालक (सांख्यिकी)	Joint Director (Statistics)	S-23-67700-208700
१३	सहाय्यक मुख्य प्रशासक	Assistant Chief Administrator	S-23-67700-208700
१४	पत विशेषज्ञ	Credit Specialist	S-23-67700-208700
१५	अवर सचिव	Under Secretary	S-23-67700-208700
१६	कार्यकारी अभियंता	Executive Engineer	S-23-67700-208700
१७	प्रकल्प अधिकारी	Project Officer	S-15-41800-132300
१८	उप प्रशासक	Deputy Administrator	S-15-41800-132300
१९	प्रशासकीय अधिकारी	Administrative Officer	S-15-41800-132300
२०	उपसंचालक	Dy. Director	S-20-56100-177500
२१	सहाय्यक प्राध्यापक	Assistant Professor	S-23-67700-208700
२२	पाठक	Reader	S-23-67700-208700
२३	मृद सर्वेक्षण अधिकारी	Soil Survey Officer	S-23-67700-208700
२४	निवडश्रेणी लघुलेखक	Selection Grade Stenographer	S-16-44900-142400
२५	नकाशा अधिकारी	Map Officer	S-20-56100-177500
२६	संगणक संयोजन	Computer Programmer	S-20-56100-177500
२७	वैद्यकीय अधिकारी	Medical Officer	S-20-56100-177500
२८	विशेष कार्य अधिकारी	Special Officer (Account)	S-16-44900-142400
२९	उप संचालक (कृषी)	Dy. Director (Agriculture)	S-20-56100-177500
३०	वरिष्ठ भू-वैज्ञानिक	Senior Geologist	S-20-56100-177500
३१	उप निबंधक सहकारी संस्था	Dy. Registrar Co-op Societies	S-20-56100-177500
३२	विभागीय मृद संधारण अधिकारी	Divisional Soil Conservation Officer	S-20-56100-177500
३३	कृषी विद्यावेत्ता	Agronomist	S-20-56100-177500
३४	अर्थशास्त्रज्ञ	Economist	S-20-56100-177500
३५	लेखा अधिकारी	Account Officer	S-15-41800-132300
३६	उप विभागीय अधिकारी	Sub Divisional Officer	S-20-56100-177500
३७	उप विभागीय अभियंता	Sub Divisional Engineer	S-20-56100-177500
३८	उप अभियंता	Deputy Engineer	S-20-56100-177500
३९	विस्तार तथा माहिती अधिकारी	Extension Information Officer	S-15-41800-132300
४०	कृषी अधिकारी	Agricultural Officer	S-15-41800-132300
४१	सहाय्यक प्रशासक	Assisatant Administrator	S-15-41800-132300
४२	सहाय्यक संशोधन अधिकारी	Assisatant Research Officer	S-15-41800-132300
४३	सहाय्यक निबंधक, सहकारी संस्था	Assisatant Registrar Co-op Societies	S-15-41800-132300
४४	सहाय्यक सांख्यिकी	Assisatant Stastician	S-15-41800-132300
४५	तहसीलदार	Tahsildar	S-19-55100-175100
४६	प्रशिक्षण तथा रजा राखीव अभियंता	Leave/Training Engineer	S-15-41800-132300
४७	विशेष अधीक्षक	Special Superintendent	S-15-41800-132300
४८	कामगार अधिकारी	Labour Officer	S-15-41800-132300
४९	सहाय्यक लेखा अधिकारी	Assisatant Accounts Officer	S-15-41800-132300
५०	उप विभागीय मृदसंधारण अधिकारी	Sub Divisional Soil Conservation Officer	S-15-41800-132300
५१	सांख्यिकी	Statistician	S-15-41800-132300

अ.क्र	पदनाम	Designation	सुधारित वेतन संरचना
१	२	३	४
५२	कक्ष अधिकारी	Section Officer	S-15-41800-132300
५३	उप मृद सर्वेक्षण अधिकारी	Deputy Soil Survey Officer	S-20-56100-177500
५४	सहाय्यक संचालक	Assisatant Director	S-20-56100-177500
५५	मृद शास्त्रज्ञ	Soil Scientist	S-15-41800-132300
५६	पाठ्य निदेशक	Tutor	S-15-41800-132300
५७	उप विभागीय कृषी अधिकारी	Sub Divisional Agricultural Officer	S-15-41800-132300
५८	सहाय्यक छाया पृथःकारक	Assistant Photo Analyst	S-15-41800-132300
५९	वैज्ञानिक अधिकारी	Scientific Officer	S-15-41800-132300
६०	सहाय्यक भू-भौतिक तज्ञ	Assistant Geophysicist	S-15-41800-132300
६१	संशोधन अधिकारी	Research Officer	S-15-41800-132300
६२	सहाय्यक अभियंता श्रेणी १	Assisatant Engineer Class-१	S-20-56100-177500
६३	सहाय्यक अभियंता श्रेणी २	Assisatant Engineer Class-२	S-15-41800-132300
६४	शाखा अभियंता	Sectional Engineer	S-15-41800-132300
अराजपत्रित वर्ग- Non Gazetted			
६५	लघु लेखक (उच्च श्रेणी)	Stenographer (H.G)	S-15-41800-132300
६६	अधीक्षक	Superintendent	S-14-38600-122800
६७	भांडार अधीक्षक	Store Superintendent	S-14-38600-122800
६८	प्रमुख आरेखक	Head Draftsman	S-15-41800-132300
६९	कृषी अधिकारी	Agricultural Officer	S-14-38600-122800
७०	लेखापाल	Accountant	S-14-38600-122800
७१	सहकार अधिकारी श्रेणी-१	Co-operative Officer Grade-१	S-14-38600-122800
७२	कृषी अर्थशास्त्रज्ञ	Agricultural Economist	S-14-38600-122800
७३	संशोधन अधिकारी	Research Officer	S-15-41800-132300
७४	वरिष्ठ शास्त्रीय सहाय्यक	Senior Scientific Assistant	S-14-38600-122800
७५	भू- वैज्ञानिक सहाय्यक	Geological Assistant	S-14-38600-122800
७६	लघु लेखक (निम्न श्रेणी)	Stenographer (L.G)	S-14-38600-122800
७७	सहाय्यक	Assistant	S-14-38600-122800
७८	विभागीय लेखापाल	Divisional Accountant	S-10-29200-92300
७९	प्रथम लिपिक	First Clerk	S-13-35400-112400
८०	शाखा अधिकारी	Section Officer	S-15-41800-132300
८१	परिचारिका/अधिपरिचारिका	Nurse/Staff Nurse	S-13-35400-112400
८२	प्रमुख दफ्तर कारकून	Head Dafter Karkoon	S-13-35400-112400
८३	सहकारी अधिकारी श्रेणी-२	Co-op. officer Grade-२	S-13-35400-112400
८४	सहाय्यक अधीक्षक	Assisatant Superintendent	S-13-35400-112400
८५	मृद अन्वेषक	Soil Investigator	S-13-35400-112400
८६	मृद विश्लेषक	Soil Analyst	S-13-35400-112400
८७	कृषी पर्यवेक्षक	Agricultural Supervisor	S-13-35400-112400
८८	मुख्य संधाता	Head Welder	S-10-29200-92300
८९	विद्युत पर्यवेक्षक	Electriacal Supervisor	S-13-35400-112400
९०	कनिष्ठ अभियंता	Junior Engineer	S-14-38600-122800
९१	भांडारपाल	Storekeeper	S-10-29200-92300
९२	आरेखक	Draftsman	S-10-29200-92300
९३	कार्यदेशक	Foreman	S-10-29200-92300
९४	सुरक्षा अधिकारी	Security Officer	S-10-29200-92300
९५	मुख्य यांत्रिकी	Head Mechanic	S-10-29200-92300
९६	क्ष-किरण तंत्रज्ञ	X-Ray Technicain	S-10-29200-92300
९७	छायाचित्रकार	Photographer	S-10-29200-92300
९८	कनिष्ठ वैज्ञानिक सहाय्यक	Junior Scientific Assistant	S-10-29200-92300
९९	जलशास्त्रीय अन्वेषक	Hydrological Investigater	S-10-29200-92300
१००	ग्रंथपाल	librarian	S-10-29200-92300
१०१	गाळ विश्लेषक	Slit Analyst	S-13-35400-112400
१०२	कनिष्ठ भूवैज्ञानिक	Junior Geologist	S-14-38600-122800
१०३	संशोधन सहाय्यक	Research Assisatant	S-14-38600-122800
१०४	प्रतिमाकार	Moulder Maker	S-10-29200-92300
१०५	मिश्रक	Compounder	S-10-29200-92300

अ.क्र	पदनाम	Designation	सुधारित वेतन संरचना
१	२	३	४
१०६	प्रमुख टंकलेखक	Head Typist	S-8-25500-81100
१०७	जड वाहनचालक श्रेणी-१	Heavy Duty Operator Grade-१	S-8-25500-81100
१०८	वरिष्ठ लिपिक	Senior Clerk	S-8-25500-81100
१०९	सहाय्यक आरेखक	Assistant Draftsman	S-8-25500-81100
११०	लघु टंकलेखक	Steno typist	S-8-25500-81100
१११	वरिष्ठ दफ्तर कारकून	Senior Daftar Karkoon	S-8-25500-81100
११२	हिवताप निरीक्षक	Malaria Inspector	S-8-25500-81100
११३	जड वाहनचालक श्रेणी-२	Heavy Duty Operator Grade-२	S-8-25500-81100
११४	उप आवेक्षक	Sub Overseer	S-8-25500-81100
११५	सर्वेक्षक	Surveyor	S-8-25500-81100
११६	सहाय्यक कार्यदेशक	Assistant Foreman	S-8-25500-81100
११७	सहाय्यक यांत्रिकी	Assistant Mechanic	S-8-25500-81100
११८	विजतंत्री	Electrician	S-7-21700-69100
११९	कृषी सहाय्यक	Agricultural Assistant	S-8-25500-81100
१२०	वरिष्ठ यांत्रिकी	Senior Mechanic	S-8-25500-81100
१२१	वरिष्ठ संधाता	Senior Weldor	S-8-25500-81100
१२२	वरिष्ठ लोहार	Senior Blacksmith	S-8-25500-81100
१२३	वरिष्ठ सहाय्यक साचेकर	Senior Assistant Modulder	S-8-25500-81100
१२४	वरिष्ठ कातारी	Senior Turner	S-8-25500-81100
१२५	वरिष्ठ सहाय्यक यंत्रकारागीर	Senior Assistant Modulder	S-8-25500-81100
१२६	स्थापत्य अभियंत्रिकी सहाय्यक	Civile Engineering Assistant	S-8-25500-81100
१२७	वरिष्ठ सहाय्यक बंधकार	Senior Assistant Patternmaker	S-8-25500-81100
१२८	वरिष्ठ सहाय्यक संधाता	Senior Assistant Welder	S-8-25500-81100
१२९	प्रमुख प्रयोगशाळा सहाय्यक	Head Laboratory Assistant	S-8-25500-81100
१३०	वरिष्ठ यांत्रिकी सहाय्यक	Senior Technical Assistant	S-8-25500-81100
१३१	इंजिन चालक	Engine Driver	S-6-19900-63200
१३२	सुरंगवाला	Blaster	S-6-19900-63200
१३३	वरिष्ठ यंत्र कारागीर	Senior Mechanist	S-8-25500-81100
१३४	वरिष्ठ सहाय्यक कातारी	Senior Assistant Turner	S-8-25500-81100
१३५	सहाय्यक ग्रंथपाल	Assistant Librarian	S-7-21700-69100
१३६	वरिष्ठ सर्वेक्षण सहाय्यक	Senior Surveyour Assistant	S-7-21700-69100
१३७	बलीवर्धक यंत्रचालक	Bulldozer Driver	S-7-21700-69100
१३८	अनुरेखक	Tracer	S-7-21700-69100
१३९	तांत्रिक सहाय्यक	Technical Assistant	S-7-21700-69100
१४०	यांत्रिकी	Mechanic	S-7-21700-69100
१४१	कनिष्ठ यांत्रिकी	Junior Mechanic	S-7-21700-69100
१४२	सहाय्यक यांत्रिकी	Assistant Mechanic	S-7-21700-69100
१४३	यांत्रिकी संधाता	Mechanic Welder	S-7-21700-69100
१४४	कषपत चालक	Tractor Driver	S-7-21700-69100
१४५	प्रयोगशाळा सहाय्यक	Laboratory Assistant	S-7-21700-69100
१४६	रस्ता रुळ चालक	Road Roller Driver	S-7-21700-69100
१४७	संदेशक	Signaller	S-7-21700-69100
१४८	जड यंत्रचालक श्रेणी-४	Heavy Duty Operator (Grade ४)	S-7-21700-69100
१४९	गतीयंत्र चालक	Loco Operator	S-7-21700-69100
१५०	कनिष्ठ सहाय्यक यांत्रिकी	Junior Assistant Mechanic	S-7-21700-69100
१५१	टंकलेखक	Typist	S-6-19900-63200
१५२	मीटर वाचक	Meter Reader	S-6-19900-63200
१५३	मापी लिपिक	Gauge Clerk	S-6-19900-63200
१५४	शाखा लिपिक	Section Clerk	S-6-19900-63200
१५५	कनिष्ठ दफ्तर कारकून	Junior Dafter Karkoon	S-6-19900-63200
१५६	टंकलेखक-नि-लिपिक	Typist-cum-clerk	S-6-19900-63200
१५७	खणपत्र लिपिक	Bincard Clerk	S-6-19900-63200
१५८	अभिलेखापाल	Record Keeper	S-6-19900-63200
१५९	सहा भांडारपाल	Assistant Store Keeper	S-6-19900-63200
१६०	कनिष्ठ लिपिक	Junior Clerk	S-6-19900-63200

अ.क्र	पदनाम	Designation	सुधारित वेतन संरचना
१	२	३	४
१६१	क्षेत्रिय सहाय्यक	Field Assistant	S-6-19900-63200
१६२	संगणक	Computer	S-6-19900-63200
१६३	हत्यारपाल	Toolkeeper	S-6-19900-63200
१६४	मिस्त्री	Mistry	S-6-19900-63200
१६५	जडवाहन चालक	Heavy Vehicle Driver	S-6-19900-63200
१६६	दूरध्वनी चालक	Telephone Operator	S-6-19900-63200
१६७	खेपा मोजक	Trip Counter	S-6-19900-63200
१६८	ऑगर कारकुन	Auger Karkoon	S-6-19900-63200
१६९	यंत्र चालक	Operator	S-6-19900-63200
१७०	भंडार परिचर	Store Attendant	S-6-19900-63200
१७१	रोज वहीपाल	Long book keeper	S-6-19900-63200
१७२	समयपाल	Time Keeper	S-6-19900-63200
१७३	स्वागतकार	Receptionist	S-6-19900-63200
१७४	वज्रचूर्ण वाचक	Cement Gauger	S-6-19900-63200
१७५	कनिष्ठ सर्वेक्षक	Junior Surveyor	S-6-19900-63200
१७६	कालवा निरीक्षक	Canal Inspector	S-6-19900-63200
१७७	जलपातळी निरीक्षक	Water Level Observer	S-6-19900-63200
१७८	सुतार	Carpenter	S-6-19900-63200
१७९	तारयंत्री	Wireman	S-6-19900-63200
१८०	जोडारी	Fitter	S-6-19900-63200
१८१	पंपचालक	Pump Operator	S-6-19900-63200
१८२	गवंडी	Mason	S-6-19900-63200
१८३	वाहनचालक	Driver	S-6-19900-63200
१८४	नळ कारागीर	Plumber	S-6-19900-63200
१८५	संधाता	Welder	S-6-19900-63200
१८६	कुपोला परिचर	Coupola Attendant	S-6-19900-63200
१८७	कातारी	Turner	S-6-19900-63200
१८८	आवेदक	Driller	S-6-19900-63200
१८९	तारमार्ग तंत्री	Lineman	S-6-19900-63200
१९०	लोहार	Blacksmith	S-6-19900-63200
१९१	रंगारी	Painter	S-6-19900-63200
१९२	साचेकर	Moulder	S-6-19900-63200
१९३	फॉटलर	Fottler	S-6-19900-63200
१९४	करवत चालक	Hacksaw Machine Operator	S-6-19900-63200
१९५	हलके यंत्र (वाहन) चालक	Lightduty Operator	S-6-19900-63200
१९६	यंत्र फीटर	Bench Fitter	S-6-19900-63200
१९७	चक्कीवाला	Miller	S-6-19900-63200
१९८	स्वयंचल जोडारी	Auto fitter	S-6-19900-63200
१९९	घनवाला	Hammerman	S-6-19900-63200
२००	बॅटरी चार्जर	Battery Charger	S-6-19900-63200
२०१	पत्रा कारागीर	Tin Maker	S-6-19900-63200
२०२	गंधकी	Valcansor	S-6-19900-63200
२०३	कुशन चालक	Kushan Maker	S-6-19900-63200
२०४	झडपपाल	Valvekeeper	S-6-19900-63200
२०५	गतीयंत्र चालक	Loco Operator	S-6-19900-63200
२०६	प्रभारक	Chargeman	S-6-19900-63200
२०७	अमीन	Amin	S-6-19900-63200
२०८	विधन चालक	Boring Operator	S-6-19900-63200
२०९	झालारी	Soderman	S-6-19900-63200
२१०	हवादाब यंत्र चालक	Compressor Obserman	S-6-19900-63200
२११	मिश्रण यंत्रचालक	Mixer Operator	S-6-19900-63200
२१२	प्रमुख तारयंत्री	Head Wireman	S-6-19900-63200
२१३	सहाय्यक वाहक	Assistant Driver	S-6-19900-63200
२१४	मोजणीदार	Measurer	S-6-19900-63200
२१५	कारागीर श्रेणी-१	Artisan Grade-१	S-6-19900-63200

अ.क्र	पदनाम	Designation	सुधारित वेतन संरचना
१	२	३	४
२१६	कारागीर श्रेणी-२	Artisan Grade-२	S-6-19900-63200
२१७	चरक यंत्र चालक	Crusher Operator	S-6-19900-63200
२१८	शाखा निरीक्षक	Sectional Inspector	S-6-19900-63200
२१९	बंधकार	Pattern Maker	S-6-19900-63200
२२०	यंत्र कारागीर	Machinist	S-6-19900-63200
२२१	वीज विश्लेषक	Electro Plater	S-6-19900-63200
२२२	स्वयंचल विजतंत्री	Auto Electrician	S-6-19900-63200
अराजपत्रित वर्ग ४ - Non Gazetted Class ४			
२२३	बिनहत्यारी पोलिस	Unarmed Constable	S-5-18000-56900
२२४	ब्रणोपचार	Dresser	S-5-18000-56900
२२५	माळी	Mali	S-5-18000-56900
२२६	खानसामा	Khansama	S-5-18000-56900
२२७	हवालदार	Havaldar	S-3-16600-52400
२२८	नाईक	Naik	S-3-16600-52400
२२९	दफ्तरी	Daftari	S-3-16600-52400
२३०	चक्रमुद्रक शिपाई	Roneo Peon	S-3-16600-52400
२३१	लोहमुद्रक	Ferro Printer	S-3-16600-52400
२३२	बांधणीकार	Binder	S-3-16600-52400
२३३	मुकादम	Mukadam	S-3-16600-52400
२३४	पंप परिचर	Pump Attendant	S-3-16600-52400
२३५	सहाय्यक आवेदक	Assistant Driller	S-3-16600-52400
२३६	सहाय्यक संधाता	Assistant Welder	S-3-16600-52400
२३७	सहाय्यक रंगारी	Assistant Painter	S-3-16600-52400
२३८	वाहक	Conductor	S-3-16600-52400
२३९	सहाय्यक विधन चालक	Assistant Boring Operator	S-3-16600-52400
२४०	सहाय्यक कातारी	Assistant Turner	S-3-16600-52400
२४१	किल्लीवाला	Keyman	S-3-16600-52400
२४२	स्वच्छक	Cleaner	S-1-15000-47600
२४३	स्वयंपाकी	cook	S-3-16600-52400
२४४	तेलवाला	Oilman	S-3-16600-52400
२४५	मोची	Mochi	S-3-16600-52400
२४६	पाटकरी	Patkari	S-3-16600-52400
२४७	जलव्दार रक्षक	Sluice Keeper	S-1-15000-47600
२४८	मापी निरीक्षक	Gauge Observer	S-1-15000-47600

PERFORMANCE BUDGET

2026-27

WATER RESOURCES DEPARTMENT

1

(IRRIGATION PROJECTS)

PREFACE

The Government of Maharashtra introduced the system of Performance Budget as an integral part of budgetary reform in respect of the departments which are in direct charge of development programme. Accordingly the performance budget of the then Irrigation and Power Department was prepared for the first time by the Finance Department in the year 1970-71. Subsequently the Performance Budget has been prepared by the then Irrigation and Power Department and there afterwards by the Water Resources Department from time to time. A more clear and quantitative information regarding the utilization of water of irrigation projects is being given in Performance Budget since 1992-93.

The performance budget of Hydroelectric and five Irrigation Development Corporations are presented separately as shown in the list on page No two. The performance budget for the year 2026-27 in respect of demands and programme of the Water Resources Department is presented as a supplement to the conventional budget through this publication.

Deepak Kapoor
Additional Chief Secretary,
Water Resources Department,
Government of Maharashtra

INTRODUCTION

The Performance Budget of the Water Resources Department is being presented through this document. The technique of Performance Budget of a department involves determination of the programmes and activities of the department in relation to the given function and including only such programmes for which funds have been asked for. Hence, this publication includes budgetary grants along with its information for the irrigation works under the administrative control of the Water Resources Department.

2. The State has a large tract where the rainfall is inadequate and uncertain and is subject to frequent water scarcity conditions. A change from the existing crop pattern to a superior one with a view to increasing per hectare output may be possible only if facilities for irrigation are made available. The importance of Irrigation as a means of improving and stabilizing agricultural yields and for increasing the productivity by intensifying the cropping pattern in this State therefore needs to be emphasized.

3. On the basis of an analysis of the activities of Irrigation Development performed by the Water Resources Department, four different programmes have been identified as below:-

- 1) Policy formulation and administration.
- 2) Major and Medium Irrigation.
- 3) Agricultural Development.
- 4) Special Services.

4. It is the policy of Government to bring as much land as possible under irrigation and achieve maximum utilization of irrigation potential to facilitate a broader agro industrial base in the State.

5. In order to expedite the completion of Irrigation Projects in a time bound manner so as to fully utilize the water allocated to Maharashtra in the Krishna basin, Maharashtra Krishna Valley Development Corporation, Pune was constituted in January, 1996. Thereafter on similar grounds, the Vidarbha Irrigation Development Corporation, Nagpur, Tapi Irrigation Development Corporation, Jalgaon, Konkan Irrigation Development Corporation, Thane and Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation, Aurangabad have been constituted.

6. The actual expenditures for the year **2024-25**, the revised estimates for the year **2025-26** and budgetary estimates for the year **2026-27** are given in the statement-I. Organization chart of Water Resources Department is also given in this publication.

7. Admittedly, a Performance Budget is not an evaluation report. However, an attempt has been made to present the information regarding various programmes of the Water Resources Department.

1. OVERALL PERFORMANCE

1.1) MAHARASHTRA KRISHNA VALLEY DEVELOPMENT CORPORATION, PUNE:

The Government of Maharashtra constituted the Maharashtra Krishna Valley Development Corporation vide the Maharashtra Krishna Valley Development Corporation Act, 1996. The Corporation started its functioning from 01st April, 1996. The objective of the constitution of the Corporation was to expedite the planning, investigation, designing, construction and maintenance of irrigation and hydroelectric projects, flood control and Command Area Development works so as to ensure utilization of 599 T.M.C. water allocated to Maharashtra State by the year 2000 vide the Krishna Valley Dispute Tribunal Award.

1.2) VIDARBHA IRRIGATION DEVELOPMENT CORPORATION, NAGPUR:

In order to accelerate the Irrigation Projects in Vidarbha Region, the Vidarbha Irrigation Development Corporation is constituted vide the Vidarbha Irrigation Development Corporation Act, 1997. The Corporation has started its functioning from 30th March, 1997. Thereafter, as per the amendment dated 13th April, 2007 to the above Act, all movable and immovable assets and properties and establishments of projects under construction, survey and investigation in the Vidarbha Region have been vested with the Corporation. Apart from this, all irrigation projects in the Vidarbha region for which the administrative approval had already been given before above said amendment by the Water Resources Department but no budgetary provisions made have also been entrusted to the Corporation.

1.3) KONKAN IRRIGATION DEVELOPMENT CORPORATION, THANE:

In order to optimize the use of water resources available in the Konkan, the Government of Maharashtra constituted the Konkan Irrigation Development Corporation vide the Konkan Irrigation Development Corporation Act, 1997. The Corporation has started its functioning from 01st January 1998 at Thane.

As Per an amendment dated 13th April, 2007 to the above Act, all movable and immovable assets and properties and establishment of the projects under construction, survey and investigation in the Konkan region have been vested with the Corporation. Apart from this, all irrigation projects in the Konkan for which the administrative approval had been given before above said amendment by the Water Resources but no budgetary provision made, have also been entrusted to the Corporation.

1.4) TAPI IRRIGATION DEVELOPMENT CORPORATION, JALGAON:

In order to ensure the utilization of State's share of water of the Tapi River and to accelerate the work of the irrigation projects in the Tapi valley, the Tapi Irrigation Development Corporation was constituted on 01st January, 1998 vide the Tapi Irrigation Development Corporation Act, 1997. The jurisdiction of this Corporation comprises of projects under construction as well as future projects to be under taken in the districts of Jalgaon, Nashik, Dhule and Nandurbar in the Tapi Valley.

1.5) GODAVARI MARATHWADA IRRIGATION DEVELOPMENT CORPORATION, AURANGABAD:

In order to ensure the utilization of State's share of water of the Godavari river and to accelerate the work of the irrigation projects in the districts of Aurangabad, Jalna, Beed, Osmanabad, Latur, Nanded, Parbhani, Hingoli, Ahmednagar and Nashik in the Godavari Valley, the Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation is constituted vide the Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation Act, 1998. The Corporation has started functioning from 01st January 1998.

The jurisdiction of this Corporation comprises of projects under construction as well as future projects to be undertaken in the Godavari Valley.

2. MINOR IRRIGATION SCHEMES:

2.1 Geographical conditions for areas which cannot benefit from large and medium irrigation schemes. Minor irrigation schemes are useful for providing irrigation benefits to such areas. These schemes play an important role in providing early access to irrigation benefits as Minor irrigation schemes can be completed in about two to three years.

Irrigation schemes with irrigation capacity of culturable command area up to 2000 hectares are considered as Minor Irrigation Schemes as decided by the Central Government.

2.2 The categories of Minor Irrigation Schemes is as under:-

A) Construction of Minor irrigation schemes with less than 100 hectare irrigation capacity Management is done by Zilla Parishad. Therefore, this scheme belongs to Zilla Parishad that is; they come under the jurisdiction of the Rural Development Department.

B) Minor irrigation (water conservation) scheme with irrigation capacity of 101 hectare to 600 hectare are understood and such minor irrigation schemes are under the jurisdiction of the Department of Soil & Water Conservation.

C) State level large Minor Irrigation Projects with irrigation capacity of 601 hectare to 2000 hectare come under the jurisdiction of Water Resources Department.

2.3 Types of Minor Irrigation Schemes:- Minor Irrigation scheme, Kolhapur Type Bandhara, diversion bandhare, Lift Irrigation Schemes, Storage are the different types of Minor Irrigation Schemes.

2.4 In the financial year 2025-26, a provision of Rs.1986.78/-crore was made under Minor Irrigation Scheme (State Level) Program.

2.5 Minor Irrigation Schemes Norms:- The norms of Minor Irrigation Schemes are revised from time to time keeping in view the annual increase in the cost of construction materials and other expenses. Accordingly, the criteria for all the minor irrigation schemes in the state, including the state level and local sector schemes, for all the minor irrigation schemes in the state have been revised by the Government Resolution dated 13/07/2018.

3. INTER-STATE PROJECTS:

The State of Maharashtra has total 36 Inter State Projects, Out of which 13 projects have been completed and 23 Projects are under construction. Out of 36 Interstate Projects, 30 Projects are with Madhya Pradesh, 2 with Telangana (erstwhile Andhra Pradesh), 1 with Goa, 1 with Karnataka and 2 are Multi State Projects.

3.1 Multi State Project:- Sardar Sarovar Project:

Sardar Sarovar Project is a multi-state multipurpose project of Maharashtra, Gujarat, Madhya Pradesh and Rajasthan. To implement the Narmada Water Dispute Tribunal Award and construction of Sardar Sarovar Project; Narmada Control Authority and Sardar Sarovar Construction Advisory Committee had been constituted. Under this project there are two power houses with a capacity of 5 x 50 MW on canal head and 6 x 200 MW River Bed Power house. All the units are operational since 2004-05. Thus total of 1450 MW of power is being generated from this project. Out of which Maharashtra's

share is 391.50 MW (27%) and Maharashtra's share of electricity is being supplied regularly to MSEDCL's grid. The major construction work of dam upto FRL is completed in the Year 2019. The decision regarding storage of water up to full reservoir level (FRL) was taken in meeting headed by Secretary, Ministry of Jalshakti & Chairman NCA on dt. 15.04.2019. In view of this during water year 2019-20 the Sardar Sarovar Project has been filled upto FRL level. By the end of January 2026, 18176.423809 MUS of Maharashtra's share of electricity has been regularly supplied to MSEDCL's grid and for this the government is receiving revenue in the form of energy charges. The anticipated Revenue towards power fed into the grid till end of January 2026, is Rs. 5452.92 crores (Rs.3/Unit), out of which GoM has received Rs. 2241.52 crores.(Rs.2.05/Unit)

4. Kharland Development Schemes:-

Due to spreading of Sea Water the low lying areas adjoining the coast and creeks are affected by saline water. To avoid such type of occurrence, Kharland Development Schemes are constructed by the Water Resources Department. The schemes comprised of construction of an earthen bund which prevents spreading of tidal water, C.D. Work are also constructed in the bund to provide a way for flood water towards sea. In order to implement Kharland Development schemes.

Government of Maharashtra established Kharland Development Circle, Thane and division offices for district Thane, Palghar, Raigad, Ratnagiri and Sindhudurg along with necessary sub divisional offices under the control of Chief Engineer, Water Resource Department, Konkan Region, Mumbai. In 1981-82 the Government of Maharashtra carried out a survey of all the locations in Konkan region and prepared Master Plan of 575 Kharland Development schemes which have envisaged reclaiming 49133 hectares of Kharland. Ministry of Environment and Forest, government of India accorded clearance to all these schemes from the CRZ notification of 1991. During the period from 1981 to 1982 out of 575 schemes, total 424 Kharland schemes were completed and **42445** hectares area is reclaimed through these schemes. Total expenditure upto March-25 is Rs 704.28 crores.

For the financial year 2025-26, out of total 40 kharland schemes 36 schemes are under progress and 12 kharland Schemes are physically completed at the end of June 2025 by which total 1566 hector area is reclaimed. For the financial year 2025-26 Rs. 55.50 crore fund for Capital works construction, Rs. 55.50 crore fund for extension and improvement works, Rs. 2.50 cr for survey work and Rs.3.7544 crore for maintenance and repair, a total fund of 116.75 crore has been sanctioned.

Out of the sanctioned grant of Rs 55.50 crore approved for the original construction for the financial year 2025-26, Rs 42.00 crore is planned to complete the construction of 29 ongoing wetland schemes and the remaining Rs 13.50 crore is planned to undertake the work of new and renovated wetland schemes. Also, under the expansion and improvement, it is planned to undertake the work of schemes damaged due to cyclone Nisarga and to undertake urgent repair work of schemes damaged due to cyclone Tokte and heavy rains.

For the financial year 2025-26, Rs.55.50 crores are planned for the Capital main work construction out of which Rs 42.00 crore is planned to complete the construction of 29 ongoing schemes and the remaining Rs 13.50 crore is planned to undertake the work of new and renovated schemes.

For the financial year 2026-27, Rs.75.86 crore is planned for the original construction, out of which new and renovation works are planned. Also, under expansion and improvement, Rs. 64.00 crore has been estimated, in which it is planned to undertake the work of damaged schemes and to undertake urgent repair works of schemes damaged due to cyclone and heavy rains. A provision of Rs. 2.50 crore has been estimated under the survey, out of which provision has been estimated for conducting RAPID EIA and general survey under CRZ. A total provision of Rs. 142.56 crore has been presented in the budget for the year 2026-27.

The abstract of Kharland Development Schemes is as follows.

Sr. No	District	Schemes as per Master Plan		Completed Schemes		Ongoing schemes		Balance Schemes		Schemes affected due to Mangroves or urbanization		Future Schemes	
		No. of Schemes	Reclaimed Area	No. of Schemes	Reclaimed Area	No. of Schemes	Reclaimed Area	No. of Schemes	Reclaimed Area	No. of Schemes	Reclaimed Area	No. of Schemes	Reclaimed Area
1	Thane	35	5187	30	4373	1	455	3	359	0	0	4	359
2	Palghar	73	8457	62	8027	2	259	11	954	6	390	9	564
3	Raigad	165	22559	141	20910	0	00	24	2432	18	536	11	1896
4	Ratnagiri	170	6794	93	4390	0	00	78	2404	28	794	50	1610
5	Sindhudurg	132	6136	108	5801	1	40	23	295	12	237	11	58
	Total :	575	49133	434	43501	4	754	141	6444	64	1957	85	4487

(B) National cyclone risk mitigation project

Under National cyclone risk mitigation project one additional kharland scheme in Palghar district and two Narvel-benavle and Kachali-pitkari in Raigad district are sanctioned and accorded administrative approval in June-19. At present all these 3 schemes are completed and total 2052 hector area is reclaimed.

(C) NABARD – Aided Programme :

Out of a total of 104 schemes proposed under NABARD funds, a total of 95 schemes including 30 new and 65 renewal schemes have been completed by the end of March-2024 and an area of 11317 hectares has been brought under crop.

(D) Establishment overview

A total of 452 posts have been sanctioned under Kharland Development circles out of which 171 posts are filled and 281 posts are vacant. According to this, 57 percent posts are vacant.

5. COMMAND AREA DEVELOPMENT & WATER MANAGEMENT PROGRAMME (CADWM)

5.1 With the aim of bridging the ever-increasing gap between the irrigation potential created and its utilization, the Command Area Development Programme was started in Maharashtra during the Fifth Five Year Plan (1974-79). Only if the command area is suitable for water intake, it is possible for the producer to make maximum use of the water available from the irrigation dams. For this, the land has to be leveled by building dams of various sizes. Ditches have to be dug in the fields for water. Farms need to be built. Drains need to be built to drain excess water. Roads need to be built for easy transportation of produce. Apart from this, service organizations are needed to provide timely supply of inputs like seeds, fertilizers, credit, markets, agricultural extension etc. to increase production. This required an integrated approach that focused on developing the irrigated area through coordination across various sectors. Keeping this objective in mind, the concept of Command Area Development came into being.

The Central Government sponsored Command Area Development Program has been implemented on major irrigation projects in the state since April, 1974. Command Area Development Authorities in the state are functioning under the supervision of Superintending Engineers and Administrators to implement the Command Area Development Program. After the completion of the agricultural and livestock constructions in the project, the project is excluded from the command area program. Accordingly, so far, a total of 18 projects have been excluded from the command area program, namely Bagh, Itiyadoh and Ghod (in 1984), Purna, Girna, Mula, Pench and Manjara projects (in 2001) and Jayakwadi, Upper Godavari, Kadwa, Warna, Hatnur, Panjhan and Vishnupuri (in 2003) and Upper Wardha, Surya and Van (in 2010).

5.2 Financial provision for the command area development program:-

The comparative information for the Annual Plan 2023-24 and 2024-25 and 2025- 26 is as follows:-

Componant	Year 2023-24	Year 2024-25	Year 2025-26
1	2	3	4
State Share	171.09	179.74	169.70
Central Share	167.97	178.93	171.85
Total	339.06	358.67	341.55

5.3 Pradhan Mantri Krishi Sanchan Yojana-

1. The Central Government has issued new guidelines for the Command Area Development and Water Management Programme (CADWM) on 17th January 2017. The salient points of the guidelines are as follows.

- While irrigation projects are running under the Central Government's Accelerated Irrigation Program (AIBP), the command area development works of the same project can be taken up under the Command Area Development and Water Management Program.
- Micro-irrigation will be mandatory on at least 10% of the irrigated area.
- Transfer of project command area by establishing a water utility company

2. Guidelines for Command Area Development and Water Management Program (Date 12/01/2017)-

The Central Government has issued revised interim guidelines for the Command Development and Water Management Programme (CAD & WM) on 12/01/2017. The salient points of the guidelines are as follows:-

- a) The Cabinet Committee on Economic Affairs has approved the Pradhan Mantri Krishi Sinchana Yojana (PMKSY) on 01.07.2015 and the command and Water Management Programme is being implemented under PMKSY (Har Khet Ko Pani).
- b) The following 22 projects are operational under the command area and Water Management Program.

A) Financial provision for projects of Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana

Sr. No.	Project Name	Total Area (H)	Cost of CADWM Component (Rs. Cr.)			Provision For Year 2025-26 (Rs. Cr.)		
			Central Share	State Share	Total	Central Share	State Share	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	KKLIS	52824	67.39	65.30	132.69	4.92	5.08	10.00
2	Sangola Branch	6883	13.828	18.622	32.45	8.04	5.96	14.00
3	Tarali	13086	25.259	28.376	53.635	5.00	5.00	10.00
4	Arjuna	5704	11.189	17.741	28.93	1.18	0.92	2.10
5	Aruna	5310	9.602	10.657	20.259	0.57	0.43	1.00
6	Gadnadi	3111	6.103	13.027	19.130	2.62	2.04	4.66
7	Tilari	6676	16.099	16.328	32.4278	9.24	7.21	16.45
8	Bembala	28459	61.674	95.757	157.430	17.09	17.91	35.00
9	Gosikhurd	176107	354.095	389.63	743.725	55.55	55	110.55
10	Lowar Pedhi	10192	20.505	23.373	43.880	14.03	15.97	30.00
11	Lowar Wardha	50350	82.42	81.34	163.76	7.55	7.45	15.00
12	Khadakpurna	5929	13.78	21.62	35.430	1.27	1.94	3.21
13	Lowar Dudhana	28698	70.306	75.184	145.49	15.00	15.00	30.00
14	Nandur Madhmeshwar	16439	43.53	41.98	85.51	17.50	17.50	35.00
15	Upper Penganga	17289	34.83	34.78	69.61	10.00	10.00	20.00
16	Waghur	16359	37.270	36.93	74.200	0.00	0.00	0.00
17	Dhom Balkawadi	18100	16.941	21.742	38.683	0.00	0.00	0.00
18	Lowar Panzara	6785	13.05	12.642	25.692	0.00	0.00	0.00
19	Upper Kundalika	2800	5.60	9.03	14.63	0.00	0.00	0.00
20	Bawanthadi	1680	6.33	5.51	11.84	2.29	2.29	4.58
21	Kudali	5327	10.703	16.057	26.76	0.00	0.00	0.00
22	Morna (Gureghar)	4229	8.163	8.632	16.796	0.00	0.00	0.00
	Total	482337	928.668	1044.29	1972.958	171.85	169.70	341.55

B) Physical progress of Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana projects as on December 2025:-

Sr. No.	Project Name	Total Area (ICA)	Area Created upto December 2025 (ICA)
1	2	3	4
1	KKLIS	52824	44189
2	Sangola Branch	6883	1018
3	Tarali	13086	8820
4	Arjuna	5704	5704
5	Aruna	5310	0
6	Gadnadi	3111	1809
7	Tilari	6676	4373
8	Bembala	28459	26459
9	Gosikhurd	176107	92235
10	Lowar Pedhi	10192	0
11	Lowar Wardha	50350	38137
12	Khadakpurna	5929	5929
13	Lowar Dudhana	28698	27572
14	Nandur Madhmeshwar	16439	12218
15	Upper Penganga	17289	13422
16	Waghur	16359	11086
17	Dhom Balkawadi	18100	17549
18	Lowar Panzara	6785	6360
19	Upper Kundalika	2800	2800
20	Bawanthadi	1680	1680
21	Kudali	5327	0
22	Morna (Gureghar)	4229	0
	Total	482337	321360

C) Financial progress of Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana projects as on December 2025:-

Sr. No.	Project Name	Cost of CADWM Component (Rs. Cr.)	Expenditure Upto December 2025 (Rs. Cr.)
1	2	3	4
1	KKLIS	132.69	99.51
2	Sangola Branch	32.45	5.93
3	Tarali	53.635	38.881
4	Arjuna	28.93	50.30
5	Aruna	20.259	0.78
6	Gadnadi	19.130	1.227
7	Tilari	32.4278	19.610
8	Bembala	157.430	106.682
9	Gosikhurd	743.725	396.385
10	Lowar Pedhi	43.880	0
11	Lowar Wardha	163.76	133.71
12	Khadakpurna	35.430	25.765
13	Lowar Dudhana	145.49	86.263
14	Nandur Madhmeshwar	85.51	37.652

15	Upper Penganga	69.61	36.423
16	Waghur	74.200	57.254
17	Dhom Balkawadi	38.683	25.75
18	Lowar Panzara	25.692	16.03
19	Upper Kundalika	14.63	10.68
20	Bawanthadi	11.84	5.097
21	Kudali	26.76	0
22	Morna (Gureghar)	16.796	0
	Total	1972.958	1153.932

6. IRRIGATION MANAGEMENT FLOOD CONTROL AND EXTENSION AND IMPROVEMENT:-

6.1 After an Irrigation Project is completed and commissioned it is handed over to the management organization for management of Irrigation and maintenance of the dam, canal and distribution system.

6.2 The Irrigation Management includes flood control and control of water storage in the reservoirs, proper estimation of availability of water and planning for its distribution, calling of application for water distribution and sanctioning the same after scrutiny, regulation of canal and distribution system, proper distribution of water amongst the beneficiaries, checking and preventing unauthorized irrigation, crop measurement and levying and recovery of water charges, etc.

6.3 As per decision in Hon'ble cabinet meeting dated 08.11.2016 a Hon'ble sub committee has been constituted to decided sectoral allocation among various water use sector and for approval to non-irrigational water use proposals.

GR dtaed 27.02.2018 has been issued for volumetric basis bulk water tariff for domestic, Industrial and agricultural use in maharashtra state These volumetric basis water rates of agricultural use has been converted into area and crop based rates for the period february 2018 to 30 june 2020 by G.R.sankirna 2018/(83/18)sinvya(D) dated 17.10.2018 criteria and procedure for granting of non irrigation water resevation/bulk water entilement from reservoirs of water Resorces projects issued by G.R.no sankirn 2018/(511/18)/sivya(D) dated 01.12.2018.

7. STATEMENT OF WATER RECOVERY DURING THE YEAR 2025-26 (January, 2026)

(Rs.Lakhs)

Sr. No	Name of Irrigation Circle	Recovery Up to January, 2026		
		Total Irrigation Recovery	Total Non-Irrigation Recovery	Total Irrigation and Non-Irrigation Recovery
1	?	3	4	5
1	Thane	45.84	45396.50	54521.57
2	Ratnagiri	-	-	-
3	North Kokan Irrigation Thane	0.499	102.857	123.976
4	South Kokan Irrigation Oros	-	-	-

5	Pune	377.30	20432.41	24861.75
6	Sangali	2585.50	1492.81	2063.83
7	Kolhapur	263.20	2736.82	3586.39
8	Satara	168	1166.17	1556.47
9	Kukadi, Pune	183.20	679.09	1001.84
10	Cada, Solapur	215.5	4035.21	4952.25
11	Amravati	31.98	3558.24	4255.86
12	Buldhana	51.56	118.831	195.97
13	Yeotmal	-	-	-
14	Yeotmal I.	10.9	48.38	71.09
15	Akola	15.25	367.27	455.092
16	Washim	1.395	0	0
17	Amravati	-	-	-
18	Nagpur	96.6	6164.54	7435.49
19	Chandrapur	38.6	4300.44	5173.06
20	Bhandara	334.6	179.38	610.13
21	Nagpur	5.845	48.642	64.094
22	Ambadi	-	-	-
23	G.P. Nagpur	25.66	4028.91	4822.39
24	Jalgaon	128.7	3920.73	4831.86
25	Nashik	166.9	8682.89	10428.58
26	Aurangabad	-	-	-
27	Nanded	81.25	7122.52	7226.57
28	Beed, Parali	21.36	0.074	25.716
29	Aurangabad	53.12	5279.43	6766.35
30	CADA Beed	34.98	2.39	44.85
31	CADA Latur	-	-	-
Total Recovery		2610.63	119870.11	145083.82

STATEMENT

Position of the Annual Financial Report & Separate Audit Report

Sr.No.	Corporation	Annual Financial Report		Current status	Separate Audit Report		
		Year	Presented to the Legislature		Year	Presented to the Legislature	
1	Maharashtra Krishna Valley Development Corporation, Pune.	2015-16	Annual accounts of this year and separate audit report of the Accountant General (Audit-1), Maharashtra thereon and compliance report of the Corporation thereon		2015-16	4.08.2017	
		2016-17			23.03.2018		
		2017-18			19.12.2019		
		2018-19	Annual accounts of this year and separate audit report of the Accountant General (Audit-1), Maharashtra thereon and compliance report of the Corporation thereon				28.2.2024
		2019-20					
		2020-21	Annual accounts of this year and separate audit report of the Accountant General (Audit-1), Maharashtra thereon and compliance report of the Corporation thereon				02.7.2025
		2021-22					
		2022-23					
		2023-24	Pending				Pending
Total pending reports- Annual Financial Report – 02, Separate Audit Report - 02							
2	Konkan Irrigation Development Corporation, Thane	2015-16	10.07.2018		2015-16	30.11.2018	
		2016-17	19.12.2019		2016-17	19.12.2019	
		2017-18	15.12.2020		2017-18	15.12.2020	
		2018-19	27.07.2023		2018-19	02.08.2023	
		2019-20	27.07.2023		2019-20	02.08.2023	
		2020-21	04.08.2023		2020-21	4.08.2023	
		2021-22	07.03.2025		2021-22	20.12.2024	
		2022-23	07.03.2025		2022-23	20.12.2024	
		2023-24	09.12.2025		2023-24	09.12.2025	
Total pending reports- Annual Financial Report – 01, Separate Audit Report - 01							
3	Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation, Chhatrapati Sambhajnagar	2015-16	10.07.2018		2015-16	19.12.2019	
		2016-17	19.12.2019		2016-17	06.07.2021	
		2017-18	10.03.2021		2017-18	25.8.2022	
		2018-19	27.12.2021		2018-19	25.8.2022	
		2019-20	23.03.2022		2019-20	02.08.2023	
		2020-21	02.08.2023		2020-21	07.3.2025	
		2021-22	07.03.2025		2021-22	Pending	
		2022-23	10.12.2025		2022-23	Pending	
		2023-24	Pending		2023-24	Pending	
Total pending reports- Annual Financial Report – 02, Separate Audit Report - 02							
4	Tapi Irrigation Development Corporation, Jalgaon.	2015-16	20.12.2017		2015-16	30.11.2018	
		2016-17	30.11.2018		2016-17	19.12.2019	
		2017-18	19.12.2019		2017-18	10.03.2021	
		2018-19	27.12.2021		2018-19	27.12.2021	
		2019-20	14.03.2022		2019-20	22.12.2022	
		2020-21	27.02.2024		2020-21	20.12.2024	
		2021-22	27.02.2024		2021-22	20.12.2024	
		2022-23	20.12.2024		2022-23	Pending	
		2023-24	09.12.2025		2023-24	Pending	
Total pending reports- Annual Financial Report – 01, Separate Audit Report - 01							

5	Vidarbha Irrigation Development Corporation, Nagpur.	2015-16	14.03.2022		2015-16	15.12.2020	
		2016-17	14.03.2022		2016-17	09.03.2022	
		2017-18	23.03.2022		2017-18	09.03.2022	
		2018-19	14.03.2022		2018-19	27.12.2021	
		2019-20	22.12.2022		2019-20	22.12.2022	
		2020-21	27.07.2023		2020-21	10.12.2025	
		2021-22	04.08.2023		2021-22	10.12.2025	
		2022-23	20.12.2024		2022-23	10.12.2025	
		2023-24	Pending		2023-24	Pending	
		Total pending reports- Annual Financial Report – 02 , Separate Audit Report-02					
6	Maharashtra Water Resources Regulatory Authority, Mumbai.	2015-16	07.04.2017		2015-16	07.4.2017	
		2016-17	05.04.2018		2016-17	27.03.2018	
		2017-18	Annual Accounts Report for this year and the separate audit report thereon of the Comptroller and Auditor General of India			24.7.2023	
		2018-19					
		2019-20					
		2020-21	Annual Accounts Report for this year and the separate audit report thereon of the Comptroller and Auditor General of India			28.2.2024	
		2021-22					
		2022-23	Annual Accounts Report for this year and the separate audit report thereon of the Comptroller and Auditor General of India			21.03.2025	
2023-24	Pending			Pending			
Total pending reports- Annual Financial Report – 02 , Separate Audit Report-02							

Sr.No.	Corporation	Financial Report	
		Year	Date of presentation to the Legislative Assembly
7	Maharashtra Water Resources Regulatory Authority, Mumbai.	2015-16	28.03.2018
		2016-17	30.11.2018
		2017-18	15.12.2020
		2018-19	22.12.2022
		2019-20	22.12.2022
		2020-21	04.08.2023
		2021-22	21.03.2025
		2022-23	12.12.2025
		2023-24	Pending
		Total pending reports- Annual Financial Report – 01	

One- Policy Formulation and Administration

The functions of Water Resources Department are as follows:-

- **Survey and investigation, planning, design, construction, maintenance and repair works of Irrigation and Hydroelectric projects of various river basins.**
- **Maintenance of irrigation projects and quality control of ongoing construction components and safety as well as flood maintenance.**
- **Collection and Analysis of necessary hydrological information for designing of projects. Basic and applied research related to Water Resources Development.**
- **Implementation of Command Area Development and Water Management Programme and Land Drainage scheme in command area.**
- **Construction and Maintenance of Kharland Scheme.**
- **Publication of Irrigation status report, Water audit report, Benchmarking Report.**
- **Training programmes for Engineers and Farmers.**

These entrusted tasks/programs are performed/implemented through the respective Heads of Departments, Heads of Offices under jurisdiction of the Water Resources Department. The Policy decisions regarding the programs are taken at Mantralaya level.

(1) Technical Control and Supervision:

The Mantralaya Division of Water Resources Department functions as the Headquarter of administrative as well as technical head of the Department. At present the post of Additional Chief Secretary/Principal Secretary/Secretary is held by an I.A.S. Officer and the post of Secretary is held by an engineer in the rank of Secretary. The distribution of the responsibilities among them is as follows-

(A) Additional Chief Secretary/Principal Secretary/Secretary (Water Resources Project and Development), is the administrative head of the Department. Construction of Major, Medium and Minor Projects, Master Plan of Irrigation Projects, Survey and Investigation of Water Resources, Central Designs Organisation, MERI, Establishment of the Class-I cadre of the Department, issues related to water disputes, investigation and construction of Inter-State Irrigation Projects, Khar Land development programme, Planning and Monitoring of Irrigation Projects.

(B) The issues related to Water Resources Management and Command Area Development are handled by the Secretary (W.R.M.& C.A.D.) at the Mantralaya level. One Chief Engineer and Chief Administrator, Command Area Development and 8 Superintending Engineer and Administrator, Command Area Development are working under the Secretary (W.R.M.& C.A.D.). Apart from this, establishment issues related to Irrigation Management (C.A.D. and Non C.A.D.), Irrigation Research and Development, Lift Irrigation, Maharashtra Land Development Corporation, Flood control, Dam Safety, Narmada Valley Development, Hydro Electric Projects, Establishment of Class II, III and IV cadre.

(c) Issues related to Environmental clearance, Forest proposal, Central Water Commission approvals, getting grants for AIBP/RRR Schemes from Central government, River link Project, Water dispute tribunals etc. are co-ordinated with Central government by Secretary(Project Co-ordination)

(2) Vigilance Squad:

To conduct preliminary enquiries about the complaints received and to check malpractices in field offices as well as to suggest modifications in procedures and rules, five

vigilance squads, have been established under the control of Superintending Engineer. These squads work under the direct control of Additional Chief Secretary, Water Resources.

Two- Major and Medium Irrigation
(1)PMKSY- Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana

The Accelerated Irrigation Benefit Programme is now included under Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana (PMKSY). As indicated by Finance Minister of Government of India in budgetary speech of the year 2016-17, the Central Government has decided to complete 99 projects in the country. In Cabinet meeting held on 27 July 2016 Central Government took a decision to create Long Term Irrigation Fund (LTIF) through NABARD to complete Irrigation projects under construction. Out of these 99 projects in country, 26 projects are from Maharashtra State.

For completion of these 26 projects, Government of India will provide Central Assistance and for fulfilment of State Share, long term loan (65% interest per annum) facility provided through NABARD. As per Fast Track Proforma Clearance (FTPC), Balance cost of projects as on 1.4.2016 is increased and revised balance cost of these projects is now Rs. 21800.86 Cr. It includes Central Assistance of Rs. 2908.61 crores and loan from Nabard is Rs. 17909.24Cr.

Also Guruvarya Late Laxmanraoji Inamdar LIS (Jihe Kathapur) in 2021-22, Bodwad LIS Yojana in the year 2022-23 and Lower Tapi project in 2025-26 are newly included. The cost of these three projects under PMKSY is Rs. 2919.11 Cr. Out of which Central Assistance Rs. 1385.18 crores and state share is Rs. 1533.93 Cr.

Budgetary provision of Rs. 2097.12 Crores is made for PMKSY projects in Year 2025-2026. NABARD loan as a State Share is yet not received till Oct-2025, but for year 2025-26 it is likely to be received Rs 76.5307 crores. Central Assistance of Rs. 43.69 crores is received till Oct-2024 for Year 2024-25.

The projects included under these programme are 1)Waghur, 2)Bawanthadi, 3)Lower Dudhana, 4) Tillari, 5)Lower Wardha, 6) Lower Panzara, 7) Nandur-Madhmeshwar stage 2, 8) Lower Panzara, 9)Gosikhurd National project. 10) Upper Penganga, 11)Bembala, 12)Tarali, 13)Dhom Balakawadi, 14)Arjuna, 15)Upper Kundalika, 16) Aruna, 17) Krishna Koyana LIS, 18)Gadanadi, 19) Dongargaon, 20)Sangola branch canal, 21)Khadakapurna, 22)Warna, 23)Morana (Gureghar), 24) Wang, 25) Naradave (Mohammed Wadi) 26)Kudali (27) Jihe Kathapur 28) Bodwad and 29) Lower Tapi.

The PMKSY component of 19 projects namely 1) Warana, 2) Lower Panzara, 3) Dongargaon, 4)Nandur Madhmeshwar phase-2, 5)Upper Kundalika, 6) Aruna, 7)Krishna Kayana LIS, 8)Gadanadi, 9)Sangola branch canal 10)Khadakapurna, 11)Wang, 12)Lower Dudhana, 13)Bawanthadi, 14)Tillari, 15)Tarali 16)Dhom Balkawadi, 17)Lower Wardha 18) Upper Painganga and 19)Bembla has been completed. The projects under Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana (PMKSY) were expected to be completed by December, 2019. However, now, continuation of funding of PMKSY is allowed for a period upto 31.03.2026 or till the continuation of the scheme is approved, which ever is earlier as communicated by Sr. Joint Commissioner (SPR-II), Ministry of Jal Shakti, New Delhi vide letter dated 11.08.2021.

After completion of 29 projects, an irrigation potential of 5,79,778 hectares is expected to be created along with additional water storage of 47 TMC.

(2) Baliraja Jal Sanjeevani Yojana

The Baliraja Jal Sanjeevani Yojana was approved by the Central Government in the year 2017-18 under a special package for the districts affected by farmer suicides in Vidarbha and Marathwada. The said scheme includes 91 projects, including 83 L.P. and 8 large/medium. Out of the 91 projects, 69 are in Vidarbha, 17 in Marathwada and 5 projects in the rest of Maharashtra. Out of the 5 projects, 3 projects are under Tapi Irrigation Development Corporation and 2 projects are under Maharashtra Krishna Basin Development Corporation.

(मार्च, 2025 अखेर)

Cost of Projects	Expenditur till date	Central Share	Total Central Share received from 2017	Final Irrigation Capacity under BJSY	Irrigation capacity built till date
₹.13651.61 cr	₹.14834.41 cr	₹.3831.41 cr	₹.3023.93 cr	₹.3,76,915 Hec.	197855 Hec.

Till date, out of 91 projects, 74 projects have been completed. The remaining 10 projects are in progress and 7 projects have been dropped. There are 2 projects under Maharashtra Krishna Basin Development Corporation and 17 projects under Godavari Patbandhare Development Corporation, totaling 19 projects. Out of these, 14 projects have been completed. 2 projects have been dropped and the department is planning to complete the remaining 3 projects.

There are a total of 72 projects under Vidarbha Irrigation Development Corporation, including 69 projects and 3 projects under Tapi Irrigation Development Corporation. Out of these, 60 projects have been completed, 5 projects have been dropped and the department is planning to complete the remaining 7 projects. Till date, 74 projects have been completed. Since it is proposed to drop 7 projects, the number of projects in progress is 10 instead of 17.

The department is planning to complete the remaining 10 projects. The financial planning for completing the projects under BJSY till 2025-26 is Rs.606.67 crore.

(3) Quality Control Organisation

An independent Quality Control Organisation has been established with all technical know-how and well equipped labs. There are three circles working in the State, located at Pune, Aurangabad and Nagpur. These circles are under the control of Hydroelectric Projects and Quality Control, Pune. Total 11 division, 40 subdivision look after quality control of projects under construction. Circle wise details is given below:-

Name of Circle	No. of Divisions Subdivisions and Labs		
	Division	Subdivision	Labs
Aurangabad	2	8	10
Pune	4	14	14
Nagpur	5	18	14
Total	11	40	38

(4) Data Collection:

INTRODUCTION-

The Hydro meteorological Data is collected at field level under Hydrology Project, which is required for various Hydrological studies.

- 1) Preparation of Water Resources Projects,
- 2) Estimation of Water Resources,
- 3) Water Utilization Account,
- 4) Flood Forecasting &
- 5) Preparation of detailed Master Plans.

The following Hydrometeorological Parameters are observed in this project.

- 1) Collection of rainfall and river gauging data
- 2) Collection of metrological data, such as wind Speed, Temperature, Evaporation etc.
- 3) Errection and establishment of additional R.G.S./F.C.S. etc. and upgrading the old stations for bringing them to the level of I.S i.e. International Standards.

Five divisional offices are under the control of this office. The headquarter of these division offices are situated at Pune, Chh. Sambhajinagar, Amaravati, Nagpur and Thane.

The Basin-wise jurisdiction of above division offices is as under-

- a) Hydrology Project Division, Pune: Krishna Basin (with sub basins of Bhima)
- b) Hydrology Project Division, Chh. Sambhajinagar: (Upper Godawari Basin)
- c) Hydrology Project Division, Amaravati: Tapi Basin + Purna Basin
- d) Hydrology Project Division, Nagpur: (Godawari Basin + Sub basin of Painganga)
- e) Hydrology Project Division, Thane: (West Word Flowing Rivers of Kokan region)

The Hydrology Project Division namely Pune, Chh. Sambhajinagar, Amaravati, Nagpur, Thane are entrusted with the work of collection of Hydro Meteorological data, WQ and sediment data, Validation and thereafter transfer the same to the Data Analysis Circle, Nashik for final Validation, Dissemination further publicity of the data.

World Bank funded Hydrology Project phase-I has been successfully completed from November 1995 to December 2003 with World Bank Fund Rs. 63.52 Cr. This project was included the repairs of existing raingauge stations, to establish new raingauges, full climate stations, Building and growth of Gauge Discharge Stations, Construction & updating of Water Quality Labs, Computerization of all system under Hydrology Project and construction of offices and residential buildings at the places where required.

In this Project the main purpose was about the availability of Water Resources on the ground and underground, as well as the development and utilization of Water Quality and whether related data. Hydrology Project Phase-I implies the development of Hydrological Information System, Credible, Certified and Computerized data has been made available to the consumer.

Following table shows the information of Data Collection Stations under jurisdiction of Data Collection, Planning & Hydrology Project Circle, Nashik.

Sr.No.	Station Type	Commissioned Stations
1	Standard Raingauge Stations	589
2	Automatic Raingauge Stations	346
3	Full Climatic Stations	152
4	River Guaging Stations	253
5	Water Quality Lab Level-II	07
6	Water Quality Sampling Locations	327

World Bank funded Hydrology Project Phase-II has been successfully completed in the duration from April 2006 to 31st May 2014 with World Bank fund Rs. 37.26 Cr.. This Project includes institutional capacity enhancement (Empowerment, Public awareness about use of Hydro meteorological data, Interaction between information and experience) develop the upper expansion Hydrological Design, Decision Support System & Purpose Driven Studies. In this project under Krishna and Bhima river basin a pilot project for Real Time Flood Forecasting & Integrated Reservoir Operation System as well as Real Time Data Acquisition System has been developed in the year 2005 & 2006. It's effective use has continued. The tool of Decision Support System (DSS) planning has been developed for upper Bhima river basin & through that conjunctive use of SW & GW seasonal planning, estimating the water reservoirs future reserve from current water reserves. These type of topics are being handled.

During HP-II the following infrastructure/studies created/completed.

A) Real Time Data Acquisition System for Krishna & Bhima river basins.

Sr. No.	Station Type	Commissioned Stations
1	Automated Rainfall Stations	127
2	Automated full climate stations	39
3	Automated River/Canal Water Level (Stage) & Discharge station	37
4	Automated Reservoir water level & outflow discharge stations.	46
Total		249

B) Purpose Driven Studies-

- a) Optimization of G.D. Network
- b) Effect of changing water allocation in Jayakwadi Project.
- c) Decision Support System for Upper Bhima basin up to Ujjani Dam

After the completion of the work of Hydrology Project phase-II, the work National Hydrology Project phase-II funded by the World Bank and Central Government has been proposed by the Ministry of Water Resources, New Delhi. The Project has duration of 8 years, the scope of the project covers the whole country. The total cost of the project is Rs.3679.76 crores, out of which Rs.150 crores are made available to Maharashtra state (Surface Water)

This project has been approved by the Central Water Resources Ministry, New Delhi vide order on dated 23rd June 2016, under the official order of 16th December 2016, the Ministry of water Resources, New Delhi, the Project Implementation Plan (PIP) has got approved for work worth Rs. 150 crores (Rupees One Hundred Fifty crores only) for this project is the contribution of World Bank 50% & Central Government is 50%. The World Bank and the Central Government will provide funding and the state Government will not have any financial burden due to this project

Vide Government Resolution No. 2016/F. No. 38/2016/WRP on dated 16th March 2017, National Hydrology Project has been given Administrative approval for Rs. 150 crores (Rs. One Hundred Fifty crores only) .

The Revised Project Implementation Plan (PIP) has been approved by the Central Water Resources Ministry, New Delhi vide order on dated 11th January 2023 for Rs.168.59 Cr.

The main components of the National Hydrology Project Phase-3 are-

Component No.	Description	Amount (Rs. Cr.)
A	Water Resources Data Acquisition System	141.12
B	Water Resources Information System	1.58
C	Water Resources Operation & Planning System	2.49
D	Institution Capacity Enhancement	23.39
Total Cost Rs.		168.59

Under this project, conversion of Tapi, Godawari (Marathwada & Vidarbha), Konkan, Partially Krishna Basin (Which was not included in Hydrology Project- Phase- II). Raingauge, FCS, GD & Reservoir Gate sensors to be installed to have Real Time Data Acquisition System (RTDAS).

Updating the Water Quality labs level- II.

To arrange various experts advisors for project development and monitoring, regional and technical manpower required for water quality lab and data collection etc. includes in this project.

The proposed Real Time Data Acquisition System under National Hydrology Project for River Basins in Maharashtra (SW) is as under.

Sr. No	Station Type	Total station
1	Automatic Raingauge stations	626
2	Automatic Weather stations	90
3	Automatic Water level Recorder And Gauging stations	152
4	Automatic Water Level Recorder on Reservoirs and Barrages	219
Total		1087

(5) Reaserch & Training

A program related to irrigation research and development and training is conducted by the Department of Water Resources Department. The following 3 organizations work largely on these subjects in Maharashtra.

- A) Maharashtra Engineering Research Institute, (MERI) Nashik
- B) Directorate of Irrigation Research and Development, Pune
- C) Maharashtra Engineering Training Academy, (META), Nashik.

A) MAHARASHTRA ENGINEERING RESEARCH INSTITUTE, NASHIK

(1) The Maharashtra Engineering Research Institute (MERI) Nashik is established in April 1959. This Institute (Circle) is headed by Superintending Engineer. This Circle is

directly under Director General, Design, Training, Hydrology, Research and safety (DTHRS), MERI Nashik,

(2) At Present, there are four research division's one civil works and maintenance division, one administrative division and one Scientific Research Officer.

The objective of Four Research Divisions is given below in brief.

- 1) **Referral Laboratory (Soil):** The Referral Laboratory (Soil) carries out applied and basic research, as well as soil testing work of projects.
- 2) **Referral Laboratory (Material):** The works of applied and basic research and testing works in respect of the building and construction materials is carried out in this division.
- 3) **Highway Research Division:** In this division work of applied and basic research regarding roads and testing works of roads materials, steel and rock are carried out.
- 4) **Resources Engineering Centre:** In this division works of assessment of major and medium reservoir sedimentation by RSS and DGPS method, Green Cover mapping, Land use land cover mapping and sugarcane crop mapping are carried out.

(3) Central Designs Organization (CDO), Nashik

Central Designs Organization (CDO) has been established in 1957 under Irrigation Department, so as to prepare Design & Drawings of various components of Irrigation & Hydropower projects. Initially, headquarter of CDO was at Mumbai. Later on in September 1977, this was shifted to Nashik. Administrative & Technical control of CDO comes under Hon. Director General, MERI, Nashik. Designs of Major, Medium & Specific Minor Irrigation Projects, Hydropower projects and Lift Irrigation Schemes etc. are done by CDO.

In CDO under Chief Engineer, central Designs Organization, there are 4 circles and number of Divisions working under each circle are stated as below- 1) Gates circle (3 Divisions + Administration & Zonal circle), 2) Dam circle (4 Divisions + 2 Divisions merged from Earthen Dam circle), 3) LIS circle (4 Divisions commenced from Dt.14/1/2015), 4) Canal circle (4 Divisions commenced from Dt.1/5/2016) Along with this One Geotechnical Investigation Division is working under Dam circle at CDO.

Design & Drawings of Project General Layout and various components of Major & Medium Projects, Lift Irrigation Schemes & Hydropower Projects etc. are prepared in Central Designs Organization after receipt of requisite information from Field officers. In addition to it other important works are also done in CDO, such as - 1) Designs of Construction of Main Canals, CBL & Cutoff statements of all Main canals and Distributaries in states, 2) Preparation of designs of pipe Distribution Network and Drip Irrigation system, 3) Preparation of Geotechnical Investigation reports, 4) Scrutiny of proposals to be submitted to Central Water Commission, 5) Type & Locations of Instruments to be installed on Dam, 6) Prepares Designs for strengthening of old dams as per the requirement, 7) Suggest remedies to overcome or resolve the problems arrived at ongoing and completed projects, 8) Review of Designs of Projects completed 10 years ago as per the site requirements, 9) Prepare Designs for Semi - Govt., Local bodies and Private Organizations on Consultancy basis, 10) Scrutiny & Vetting of Designs prepared by Private consultants and other organizations etc.

B) Directorate of Irrigation Research and Development, Pune

During the English rule, waterlogging and salinity was increased in the command area of Bhatghar dam and Bhandardara dam . To analyse the reason for this, and to make corrective action “special irrigation division “was established in 1916 in Pune. This special division later on converted into Directorate in 1969. As per GR dated 13 July 2017, DIRD Pune is working under administrative control of MERI, Nashik . There are 7 divisions working under DIRD, Pune out of which 5 are irrigation research division (Pune, Nashik, Aurangabad, Akola, Kalwa thane) and 2 are soil survey division which are located in Pune and Nagpur. Works carried out in DIRD are as follows:

(1) Improvement and eradication of damaged land due to waterlogging/salinity in command area of major and medium project:

Demarcation of waterlogged or saline area in command area of major and medium project, planning and construction of drainage scheme to reclaim that land from damage , converting damaged land into culturable land, maintenance and repair of constructed drainage scheme etc. works are carried out by DIRD. To declare the damaged area, pre-monsoon and post-monsoon observations are being taken every year in which well water level observation, checking of Ec & pH of soil are included.

Land gets damaged due to excess irrigation, faulty irrigation method and later on the land becomes uncultivable. Due to construction of drainage schemes on these damaged land it is possible to reclaim the land. The drainage schemes are planned as per the data collected by yearly observations. First survey and investigation are carried out before construction of drainage scheme then the estimates are being prepared. To check the efficiency of drainage scheme the standard index is used which is called efficiency index.

(2) Drainage schemes

Administratively approved drainage schemes are constructed with their importance or priority. Maintenance and repair work of completed drainage schemes is taken in hand with reference to their efficiency. After completion of drainage schemes, those are handover to existing WUA.

(3) Pre-irrigation soil survey in command area.

Main purpose of soil survey is to study different properties of soil and land topography as well as water holding capacity and accordingly categorize soils for irrigation purpose. This helps to plan cropping pattern in particular area. Also taking into consideration drainage capacity of soil and to categorized in six categories in view of proper irrigation is main objective of soil survey. Soil survey map and report is necessary while planning work of Soil management, land development and drainage works. This soil survey is also essential while deciding crop pattern.

(4) Research Studies: - Field Study and Paper Study.

Researches related to applied studies of water management are done by this Directorate. In this two type of studies are done while doing research study mainly ground water study, soil management study and water management studies carried out (this consist of various subjects like comparative study of sprinkler irrigation, drip irrigation and flow irrigation, water losses due to evaporation in irrigation system, pipe distribution network)

- a. Paper study:- It is study done on the basis of available records.

- b. Field Study:- It is done on the basis of information available from actual observations at fields and used to develop techniques of farming in various climatic conditions

(5) Collection of quarterly reports of Water User Association.

Information regarding progress report of Water User Associations is being compiled regularly from all over Maharashtra and quarterly report of this is submitted to the Government of Maharashtra by this Directorate.

(6) To publish 'Maharashtra Sinchan Vikas' magazine quarterly.

'Maharashtra Sinchan Vikas' magazine is published quarterly by the Directorate of Irrigation Research and Development. The purpose of this magazine is to publish and convey various aspects such as, problems and new ideas of the water and soil management under irrigation, new policies of State Government and related schemes, progress in eradication of water logged areas and saline areas. Various experiments done by farmers using modern techniques, to publish achievements in water management in various stages, to publish articles related to capacity building and formation of Water User Association, minutes of various societies, awards declared by state government and to bring irrigation related information published from international journals and various states of the country to the irrigation department officials and progressive farmers in the state. Till today Directorate has published 19 special editions of this magazine and due to this we get positive and inspiring response from entire state. This magazine is published routinely on 1st of January, April, July and October every year. Government resolutions, directives, circulars and various activities are incorporated in this magazine.

(7) To represent the Water Resources Department of Maharashtra in the Television program.

Directorate of Irrigation Research and Development, Pune represent the irrigation department in the Television Program to provide information to the farmers regarding irrigation water management projects undertaken by Water Resources Department of Maharashtra Government, new research in the field of water management, crop management etc. Directorate of Irrigation Research and Development, Pune is representing Water Resources Department, government of Maharashtra through Door darshan program since 1989.

(8) Participation in Agricultural Exhibition –

DIRD is representing WRD of Maharashtra government to convey information and technology to the private persons and farmers by participating in the agricultural and industrial exhibition at All India level / State level / District / village level. DIRD also representing WRD of Maharashtra government in the India Water Week which is held at New Delhi, Government of India, every year. Various High level officers, eminent researchers, water managers, farmers, citizens visit this exhibition on large scale. In this exhibition (India Water Week) information regarding various schemes and development in Irrigation sector done by state government is represented.

(9) Work regarding closure of Maharashtra Land Development Corporation, Pune (MLDC) and Irrigation Development Corporation, Pune. (IDCOM)

Government of Maharashtra has given responsibility of the work regarding closure of MLDC and IDCOM to this directorate. Out of which IDCOM has been successfully closed and process of closing of MLDC is in progress at directorate level

(10) Concurrent Evaluation of the projects under Accelerated Irrigation Benefit Program (AIBP)

GoM has entrusted the work of performing Concurrent Evaluation of the projects under Accelerated Irrigation Benefit Program (AIBP) to Directorate of Irrigation Research and Development, Pune by the end of financial year, vide Government resolution number (Marathi) PLN-2014/(57/14)/Nivas-1, Dated 07.03.2014.

(11) Zonal office work related to non-gazetted B, C and D staff

Circulatory functions like seniority, transfer, promotion and adjunct court cases related to non-gazetted B, C and D staffs are also done by this Directorate office.

C) Maharashtra Engineering Training Academy (META), Nashik

To upgrade the technical knowledge of officers from Water Resources Department & Public Work Department META is established.

META organizes training for Class-I & Class-II officers, Short term basis course since 1964 & that's why META is established at Nashik.

Following Tasks are performed by –

Training-

- For MPSC appointed Class I & Class II grade offices (Direct recruit) from Water Resources Department & Public Work Department Administration & Civil Services rules etc. trainings are organized.
- Officers promoted as gazzetted are trained in META.
- To refresh technical knowledge to in-services officers. Regional training centers are established at Pune, Nagpur & Aurangabad to refresh technical knowledge of officers & technical employees of these regions, Also for Mechanical & Electrical employee to improve their technical skill Regional training centers at Pune (Dapodi) is established
- On the basis of experiences Engineers training programme is framed.

A) Professional Exam-

By META Public Works Department & Water Resources Department, following exams are conducted.

- 1) For Deputy Engineer, Asst. Executive Engineer & Asst. Engineer Grade I from Civil, Mechanical & Electrical branch, professional exam is organized by META.
- 2) For Junior Engineer from Civil, Mechanical & Electrical branch professional exam is organized by META.
- 3) For in-service Canal Inspector & Measurer META organizes exam for their qualification.

Chief Auditor, Water and Irrigation Maharashtra State:-

Proper system and Machinery was not functioning in the state to Assess and Audit of Water Resources and its use, water loss and productivity every year.

In past few years state was facing Water scarcity and draught conditions; it was need and necessity to Audit and assess Water Account and Irrigation. Hence Water Resources Department established an independent office of Chief Auditor, Water and Irrigation, Maharashtra State, Aurangabad vide Gr.No.Mulep 2016/(CR 65/16) laxevi (Astha) dated 18/05/2016. This office regularly publishes Water Audit Report, Irrigation Status Report and Bench Marking Report.

(6) Survey & Investigation (Major & Medium Irrigation Project):

1. Survey and Investigation of major and medium (CCC more than 2000 hector). Irrigation project involves brief] the following works
 - (a) Collection of all available hydrological data pertaining to the area of the project such as the Rainfall] River discharges, temperature evaporation and evapotranspiration, measurement existing and contemplate commitments within the catchment areas of the project and analysis of these hydrological details for the purpose of estimation of water resources that would be available at a particular projects site, the crop water requirement evaporation losses in the reservoir, the conveyance losses, design flood post monsoon flow etc.
 - (b) Pre-Irrigation Soil survey including Surveys for levels of sub-soil water.
 - (c) Topographical survey of area near dam weir alignment of canals, branches and distributaries cross drainage works, submergence etc. for the proposes of locating of the dam, the weir are to be the irrigated as the canals and distribution system and fixing of storage size and other details.
 - (d) carrying out the sub-surface exploration such as trial bores trial pits trenches shafts etc. for the purposes ascertaining the foundation coediting for the various components the project and the quantities and types of construction materials the distance at which they are available their cost.
 - (e) Pre-irrigation of project report which include the estimation of availability and possible use of water resources, planning of storage capacity the conveyance.

(7) Flood Control:

In the state, there are some areas which gets affected by floods in the monsoon. It is, therefore necessary to undertake some flood protection works in these areas. These flood protection works are under taken if they are found techno-economically feasible after due survey and investigation.

(8) Management & Maintenance (Irrigation Project):

1) Maharashtra State's the Vidarbha, Tapi, Godavari, Konkan and Krishna Irrigation Development Corporations acts has provision for construction of new projects in their jurisdiction and irrigation management of completed projects.(Sections 18 and 19). Accordingly, until 27.02.2004; the irrigation management of the projects was being done by the concerned corporations. Irrigation management work and related offices were handed over to the government in 2004 to get World Bank funding for the Maharashtra Watershed Improvement Project implemented in the state. This project has been completed in the year 2014. The Maharashtra Water Resources Regulatory Authority Act, 2005 and the Maharashtra Irrigation Management by Farmers Act, 2005 have been enacted for irrigation

management in the State in the year 2005. As per the provisions of the Act, the Corporations are responsible for the irrigation management of projects under their jurisdiction. Irrigation Development Corporations have been sanctioned by Water Resources Department's government resolution dated 17.11.2016.

Maintenance of irrigation includes general and special repairs, expansion and improvement, proper maintenance of canals and distribution systems. Similarly, periodic colouring of door handles and steel constructions. Other works include removal of silt and weeds from the canal and maintenance of observation bungalows and outposts at the canal sites. Regional Chief Engineer as a measure to curb the misuse of canal water. For the direct control of Nashik and Pune, two secret inquiry teams have been appointed under the supervision of Deputy Engineers.

The management and conservation organization is an independent organization at the sub-divisional level and in some districts at the divisional level. Each Management and Maintenance Board generally consists of 4 to 50 divisional offices, 16 to 20 sub divisional offices and 80 to 100 branch offices. A branch office maintains an area of 2000 to 4,000 hectares, depending on whether the irrigation area is scattered or concentrated.

Three- Agricultural Development

(1) Lift Irrigation:

Lift Irrigation Scheme: Background and Necessity:-

Maharashtra physiological structure is quite typical one. It has 720 km long coast line along its western border with adjacent western ghat ranges almost parallel to the coast line. It has Satpura ranges and Satmala hills on the north side. In Marathwada there are hill ranges of Ajintha and Balaghat ranges. The quantum of annual rains in the State is very uneven. The rain fall in western ghat ranges is between 2000 mm to 6000 mm. against it, the rainfall in basins of Agrani, Man, Sina, Benitura rivers is only between 300 and 500 mm, since those are located within rain shadow region. In Maharashtra, 148 Talukas are in drought prone areas, where water availability is very meager. Due to this, water availability in different parts of the state is very much uneven. There is excess water in western ghat and water availability is scare in rain shadow region.

Due to such unique geographical structure, planning for irrigation is done in the State to provide water to meet its requirements in drought prone areas, after taking into consideration the geographical terrain and its water availability. The storage dams are constructed at sites where water availability is sufficient and water is taken by flow canal to provide it to drought prone areas, where ever possible. Where it is not possible to provide water by flow canal, and there is no other alternative, then water is supplied by constructing lift irrigation schemes, since there was no other alternative.

It has not been possible, to provide flow irrigation facilities to all the cultivable areas due to typical geographical features (unevenness of land etc.), and also to provide flow irrigation benefits to the areas which are geographically at the higher altitudes, and also at places where there are problems in creating irrigation facilities due to forest land, and where it has not been possible to fully use water allocated to the State by flow irrigation fully in the relevant river basin itself; lift irrigation schemes have been planned in all those areas so

as to meet insistent demand of local public and public peoples' representative, for providing irrigation facilities.

The State Government after deliberating the issue comprehensively, as above, has decided to adopt policy of undertaking lift irrigation schemes. During severe drought of 1972 in the State, crash programme of lift irrigation schemes was taken in the State. For this purpose, work has been under taken on a very large scale to construct Kolhapur type dams/barrages on rivers. After that, with implementation of small lift irrigation schemes, considering above mentioned conditions, planning for some large lift irrigation schemes was made. The first large lift irrigation scheme, Vishnupuri in the state was commenced in 1979 and large lift irrigation scheme of Koyana in Western Maharashtra in 1984, after taking administrative approval from Government. Many larger lift irrigation schemes have been taken up in the country besides Maharashtra; and also outside of the country. Neighboring States of A.P, Karnataka have also takes up many large lift irrigation schemes. The scope of lift irrigation schemes of A.p Karnataka is very large.

The power of taking up large LI schemes (under 2000 Ha.) at government cost is adopted by government vide GR dated 23.06.1999 The power of taking up lift irrigation schemes (over 2000 ha) at Government cost, are vested with the Hon'ble Chief Minister, Deputy Chief Minister of Maharashtra, within parameters decided by CWC, provided any one of the following conditions are fulfilled. The conditions are it should be a scarcity area (drought prone area notified by Government), tribal area (notified by Government), hiley area (notified by Government), area where annual average rain fall is less than 15 inches, the area which is left devoid of irrigation facility due to existence of forest land; or lift irrigation scheme is required to be taken to maximize water utilization in accordance with permissible water use decided by interstate tribunal or scheme to be taken for PAP's (when certified by Divisional Commissioner).

Benefits of Lift Irrigation Schemes:-

The work of lift irrigation schemes of the State are in progress as per availability of funds. The lift irrigation schemes such as Vishnupuri, Krishna-Koyana, Tembhu, Purandar, Janai-Shirsai, Seena-Madha, Wakurde, Dhapewada-state-1, Sondya tola, Tekepar, Satrapur, Kirimiri Darur, Haranghat, Wagholi Buti, Ankhoda have been made partially operational and thereby provided relief to people in drought prone area and also in some talukas of Nagpur, Bhandara, Chandrapur and Gadchiroli Districts of Vidarbha.

Four - Special Services

Mechanical Organization

There are five Mechanical Circle workings under the Chief Engineer (Mech.), W.R.D. Nashik. These circles are mainly involved in earth work, canal cleaning, gate manufacturing and gate erection, repair for dam and L.I.S. work etc.

(1) Earthwork: - Mechanical Organization is doing earthwork of various projects tanks & since 2002, the mechanical Organization is doing canal clearing work of various projects. The canal cleaning work involves removal of slit embankment of canal, removing bushes and trees, strengthening of service roads of canals. The present capacity of machineries

available with Mechanical Organization is 16812 TMC. The total target of 20430 TMC is proposed for Sanction for Annual Deployment Programme of 2025-26.

(2) Gate Manufacturing, Erection and Repair works of Dams:- Various types of gates (like Radial Gates, Sluice Gates, Vertical Lift Gates, Stop log Gates, Power Outlets, Penstocks, Trash rack etc.) on dams on various irrigation and power generation project play an important role in smooth functioning of dams. Due to the gates, it is possible to deliver the controlled flow of water for irrigation and power generation purpose. Also the flood control can be done effectively. All these types of gates for the different dams in the state are manufactured and erected by the Mechanical organization. The design of various types of hoist required for various gates and radical gates are also done by mechanical organization, It has become necessary to repair gates on the projects completed. Gate repair work also carried out by mechanical organization as per the requirement and availability of funds from the project authority. This year 2025-26 Mechanical organization has the deployment target of 2799 M. Ton Gate Manufacturing and 3606 M. Ton Gate Erection. Also Deployment target for gate repairs work of 689 major, medium and small dams and Rs.21381 lakhs.

(3) Lift Irrigation Scheme :- In year 2025-26 Design, Procurement, Erection, Operation, repairs and maintenance of pumping machineries of 42 LIS schemes in the state and various Corporations under state government is being done by Mechanical Divisions. Along with Selection of LIS anti surge equipment's and their erection, operation and repair works. 121 LIS Schemes are in operation as per demand from civil dept. Target for LIS Schemes in year 2025-26- i) design estimate, tender-15, ii) supply and erection-11, iii) Testing and execution-16 =Total-42.

(4) Disposal of old obsolete machinery:- Heavy and Light machineries whose life is over and whose repair cost is not economical and absolute spares are being surveyed step by step and disposed by public auction.

(6) Training:- Various types Works like Earth & Canal Cleaning work, Gate manufacturing, erection & repair work are carried out by the mechanical organization. It is very important to train the technical staff as these works need to be done by trained staff. In that regard, Executive Engineer and Principal of Regional Training Center, Dapodi, pune has arranged various training programs for mechanical engineers and technical employee on various subjects this Regional Training Center is working under Maharashtra Engineering Training Academy, Nashik. (META)

Five:- Maharashtra Water Resources Regulatory Authority

Maharashtra Water Resources Regulatory Authority Act, 2005 has been enacted for the establishment of the Maharashtra Water Resources Regulatory Authority to regulate water resources within the State of Maharashtra, facilitate and ensure judicious, equitable and sustainable management, allocation and utilization of water resources, fix the rates for use of water for agriculture, Industrial, drinking and other purposes, and matters connected therewith or incidental thereto. Maharashtra Water Resources Regulatory Authority has been established on 12 August, 2005, by this Act.

The Consolidation of Article 11 of Maharashtra Water Resources Regulation Act, 2005 and MWRRA (Amendment and Enforcement) Act, 2011 the important powers and functions of the Authority are mentioned in the Act.

Also, under the provisions of Section 12 (4) of the MWRRA Act the Authority shall, in accordance with State Water Policy, co-ordinate with all relevant State agencies to implement sound water conservation and management practices throughout the State. And under the provisions of Section 12 (5) of the MWRRA Act the Authority shall support and aid the enhancement, and preservation of water quality within the State in close co-ordination with the relevant State agencies.

As per the direction of the Governor, the authority has been vested with special responsibility for the removal of the backlog of irrigation [Section 21 (1) of the MWRRA Act]. This special responsibility will be carried while clearing the new water resources projects [Article 11 (f) of the Act]. Also, the Authority shall ensure that the manpower available with the Water Resources Department of the Government is used for survey, planning and detailed design of the projects in backlog affected areas and new projects are available for construction in time, for removal of backlog.

According to the Maharashtra Ground Water (Development and Management) Act 2009, MWRRA has been entrusted the new responsibility as the State Ground Water Authority with effect from 1/6/2014. Accordingly, the Authority has to carry out the important work of resolving disputes related to the distribution and use of land and ground level water. Disagree with the decision of the Government's primary dispute redressal officers, the dissident party may appeal to Authority.

According to the MWRRA Act 2005 and the Maharashtra Ground Water (Development and Management) Act 2009, the Maharashtra Water Resources Regulatory Authority is required for carrying out the above mentioned tasks. It will be required only if all laws are in force. Maharashtra Water Resources Regulatory Authority is the only authority in the field of water for the last ten years across the country, and in many parts of India, there is a proposal for establishment of such Authority.

Amendments to the Maharashtra Water Resources Regulatory Authority Act, 2005 and the amendments to the rules made under this Act, has been processed by the desk WR (Estt.).

Proposal for appointment of President and four members on MWRRA, Mumbai are made public by advertising in newspapers and on Government website on and Water Resources Department's website. After receiving the applications of the desired persons, the names of two persons are recommended by the selection committee to the Governor of Maharashtra. As per the Governor of Maharashtra's decision, the action of issuing Government Notification about the Appointment of Chairperson and four Members has been processed by the desk WR (Estt.).

Further action on the matters related to establishment of MWRRA, Mumbai has been processed by the desk WR (Estt.).

2) State Level Technical Advisory Committee

Vide Government Resolution of the Water Resources Department dated 12/10/2010, it was decided to restructure the water resources department and the organizations under it. In this, the "State Level Technical Advisory Committee" was formed on the lines of Technical Advisory Committee of Central Water Commission.

State Level Technical Advisory Committee (SLTAC-I) Nashik and State Level Technical Advisory Committee (SLTAC-II) Pune were constituted under the Chairmanship of Director General, DTHRS, Nashik for scrutinising and clearing proposals of administrative approvals/revised administrative approval costing above Rs.25 Crore and for vetting of administrative approval proposals costing less than Rs.25 Crore and modified vide corrigendum dated 4/08/2016, letter dated 10/04/2017 and Government resolution dated 15/09/2017.

Now, the State Government is of the opinion that the Committee - III headed by the Director General, DTHRS, Nashik shall be constituted in addition to the earlier State Level Technical Advisory Committees (SLTAC- I & II) under the Chairmanship of Director General, DTHRS, Nashik to expedite the process of Administrative Approval (AA/ Revised Administrative Approval (RAA) of Irrigation Projects.

Hence, the Government repeals all the earlier Government Resolutions in this regard and reconstitute the State Level Technical Advisory Committees 1, 2 & 3 vide Government Resolution dated 15/7/2024 as below:-

1)The State Level Technical Advisory Committee under the Chairmanship of Director General, DTHRS, Nashik - (SLTAC-I) is as under:

1	Director General, DTHRS, MERI, Nashik	Chairman
2	Chief Engineer, Central Designs Organisation,	Member Nashik
3	Chief Engineer, Hydrology & Dam Safety Organisation,	Nashik Member
4	Chief Engineer (WR) and Joint Secretary, Mantralay,	Mumbai Member
5	Superintending Engineer, State Level Technical Member Secretary Advisory Committee,	Nashik
6	Regional Chief Engineer concern with the project	Invitee
7	Chief Engineer (Local Sector) concern with the project	Invitee

Terms of Reference of State Level Technical Advisory Committee No. 1 is as under :-

- The committee shall deal with the projects under Tapi Irrigation Development Corporation, Jalgaon and Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation, Chhatrapati Sambhajanagar.
- Scrutiny & clearance to the proposals of administrative approvals costing more than Rs.25 crore for submission to Government.
- Scrutiny & clearance to the proposals of revised administrative approvals costing more than Rs. 25 crore for submission to Government / Irrigation Development Corporation.
- Proposals of revised administrative approval with cost less then 25 Crores are to be scrutinised by a committee similar to SLTAC formed by concerned IDC and vetting to these proposals should be done by SLTAC.
- To give technical advice or assist the Government on any other technical issue specifically referred by the Government.

2)The State Level Technical Advisory Committee under the Chairmanship of Director General, DTHRS, Pune - (SLTAC- II) is as under :

1	Director General, DTHRS, MERI, Nashik	Chairman
2	Chief Engineer, Central Designs Organisation, Nashik	Member
3	Chief Engineer, Hydrology & Dam Safety Organisation, Nashik	Member
4	Chief Engineer (V&P) and Joint Secretary, Mantralay, Mumbai	Member
5	Superintending Engineer, Koyana Designs Circle, Pune	Member Secretary
6	Regional Chief Engineer concern with the project	Invitee
7	Chief Engineer (Local Sector) concern with the project	Invitee
8	Superintending Engineer, Koyana(E&M) Designs Circle, Pune	Invitee

Superintending Engineer, Koyana (E & M) Design Circle, Pune shall examine the proposals regarding E & M works with the help of Ex. Engineer, E&M Design Division, under him.

The Superintending Engineer, Koyana Design Circle, Pune shall responsible for overall functioning of the SLTAC - II and shall use existing staff under him for the technical scrutiny of the proposals. No additional staff will be provided for the same.

Terms of Reference of State Level Technical Advisory Committee No. 2 shall be as under :-

- The committee shall deal with the projects under Maharashtra Krishna Valley Development Corporation, Pune and Kokan Irrigation Development Corporation, Thane
- Scrutiny & clearance to the proposals of administrative approvals costing more than Rs.25 crore for submission to Government.
- Scrutiny & clearance to the proposals of revised administrative approvals costing more than Rs. 25 crore for submission to Government / Irrigation Development Corporation.
- Proposals of revised administrative approval with cost less than 25 Crores are to be scrutinised by a committee similar to SLTAC formed by concerned IDC and vetting to these proposals should be done by SLTAC.
- To give technical advice or assist the Government on any other technical issue specifically referred by the Government.

3)The State Level Technical Advisory Committee under the Chairmanship of Director General, DTHRS, Amaravati - (SLTAC- III) is as under :

1	Director General, DTHRS, MERI, Nashik	Chairman
2	Chief Engineer, Central Designs Organisation, Nashik	Member
3	Chief Engineer, Hydrology and Dam Safety Organisation, Nashik	Member
4	Chief Engineer (Irrigation) and Joint Secretary, Mantralay, Mumbai	Member
5	Superintending Engineer, Vigilance Unit, Amravati	Member Secretary
6	Regional Chief Engineer concern with the project	Invitee
7	Chief Engineer (Local Sector) concern with the project	Invitee

Superintending Engineer, Vigilance Unit, Amravati shall handover all the vigilance related cases to Superintending Engineer, Vigilance Unit, Nagpur.

The Superintending Engineer, Vigilance Unit, Amravati shall be responsible for overall functioning of the SLTAC - III and shall use existing staff under him for the technical scrutiny of the proposals. No additional staff will be provided for the same.

Terms of Reference of State Level Technical Advisory Committee No. 3 shall be as under :-

- The committee shall deal with the projects under Vidarbha Irrigation Development Corporation, Nagpur
- Scrutiny & clearance to the proposals of administrative approvals costing more than Rs.25 crore for submission to Government.
- Scrutiny & clearance to the proposals of revised administrative approvals costing more than Rs. 25 crore for submission to Government / Irrigation Development Corporation.
- Proposals of revised administrative approval with cost less than 25 Crores are to be scrutinised by a committee similar to SLTAC formed by concerned IDC and vetting to these proposals should be done by SLTAC.
- To give technical advice or assist the Government on any other technical issue specifically referred by the Government.

3) State Water Council (Integrated State Water Plan)

1. The Council shall approve, with such modifications as deemed necessary, the draft of the Integrated State Water Plan submitted by the Board within a period of six months from the date of submission of draft Integrated State Water Plan keeping in view the directives given by Governor for removal of regional imbalance. The water plan so approved by the Committee shall become "Integrated State Water Plan". The Meetings of State Water Council are organized by this desk.

2. Second meeting of the State Water Council was held on 19th November, 2015 under the Chairmanship of Hon'ble Chief Minister. In this meeting the Hon'ble Chief Minister directed to constitute an Expert Committee for finalising Godavari Integrated State Water Plan.

3. The Expert Committee constituted vide G.R. No. MWRRA-2015/391/ C.R. No. 93/15/WR(Estt.) dtd. 12/04/2016 was expected to study the comments/remarks if any raised by Stake holders.

4. It was decided to finalise the Godavari integrated State Water Plan and get approval from the State Water Council within 3 months period. In view of the wide scope and voluminous nature of the said basin plan, an extension of time for submission of report was granted vide G.R. dated 17/11/2016, 4/1/2017 and 29/04/2017.

5. Integrated State Water Plan- Godawari Basin was approved in the Fourth meeting of State Water Council held on 30th November, 2017 under the Chairmanship of Hon'ble Chief Minister. Remaining Integrated Water Plan of Krishna, Tapi, Narmada, Mahanadi and West flowing river Basin were approved in

the Fifth meeting of State Water Council held on 22nd June, 2018 under the Chairmanship of Hon'ble Chief Minister.

6. Task Force has been established under the chairmanship of the Director General, Maharashtra Engineering Research Institute (MERI), Nashik by GR dated 27th December, 2017 to finalize "Integrated State Water Plan" of the Maharashtra.

7. The Task Force under the Chairmanship of Director General, Maharashtra Engineering Research Institute (MERI), Nashik submitted the Integrated State Water Plan in September 2018. According to the provisions of section 15 of the Maharashtra Water Resources Regulation Authority Act, 2005, the draft report was approved in the 15th meeting of State Water Board, chaired by Chief Secretary, held on November 17, 2018 under the chairmanship the Chief Secretary. Further the State Integrated Water Plan is approved in the sixth meeting of State Water Council held on 11.02.2019 under the chairmanship of the Chief Minister as per the provision of section 16 of the MWRRA Act. The said plans have been published on the website of the government.

Approved Integrated State Water Plan having three parts; Part 1 -Main reports , part 2- A-Summary Sheets- Godavari and Mahanadi Basin, Part 2-B-Summary Sheets- Krishna,WFR, Tapi and Narmada Basin, Part 3- Maps. The said plans have been published on the website of the government. This Integrated State Water Plan completed 5 years on 10/02/2024. As per MWRRA Act 2005 clause 16 (5) provision as follows-

The Integrated State Water Plan may be reviewed after every five years from the date of its approval by the Council.

As per above provision of the act it is expected to review the plan after every five years and prepare a revised Integrated State Water Plan For that, a committee has been formed under the chairmanship of Director General, Meri, to amend the Integrated State Water Plan, translate the water plan into Marathi language and prepare revised Integrated State Water Plan after 5 years as per the government decision dated 10/08/2021.

In the integrated state water plan approved by the above committee headed by the Director General, Maharashtra Engineering Research Institute (MERI), Nashik, the projects which have undergone changes in water use as well as irrigation area in the last 5 years, Also a comprehensive amendment proposal has been received requiring new inclusion or exclusion of certain projects Mainly in this, Chapter No. 6-Surface and Ground Water Availability, 8- Water Transfer Management and 10-Water Balance in Volume 1 of the approved Integrated State Water Plan and details of basin/sub-basin wise projects in Volume 2 have been updated.

As per the provisions of Section 16 of the Maharashtra Water Resources Regulatory Authority Act, 2005, the revised Integrated State Water Plan has been

approved in the eighth meeting of the State Water Council chaired by the Hon'ble Chief Minister.

Amendments / Amendments where necessary in Section-2 A and Section-2 B of the State Water Plan and accordingly in Section-1 Chapter no. 6 -Surface and Ground Water Availability, Case no. 8 - Water Transfer Management and case no. 10 - Water Council has approved necessary corrections/amendments in Water Balances. The amended/revised Integrated State Water Plan in the existing State Water Plan has been published on the website of the Water Resources Department along with the minutes of the eighth meeting of the State Water Council.
